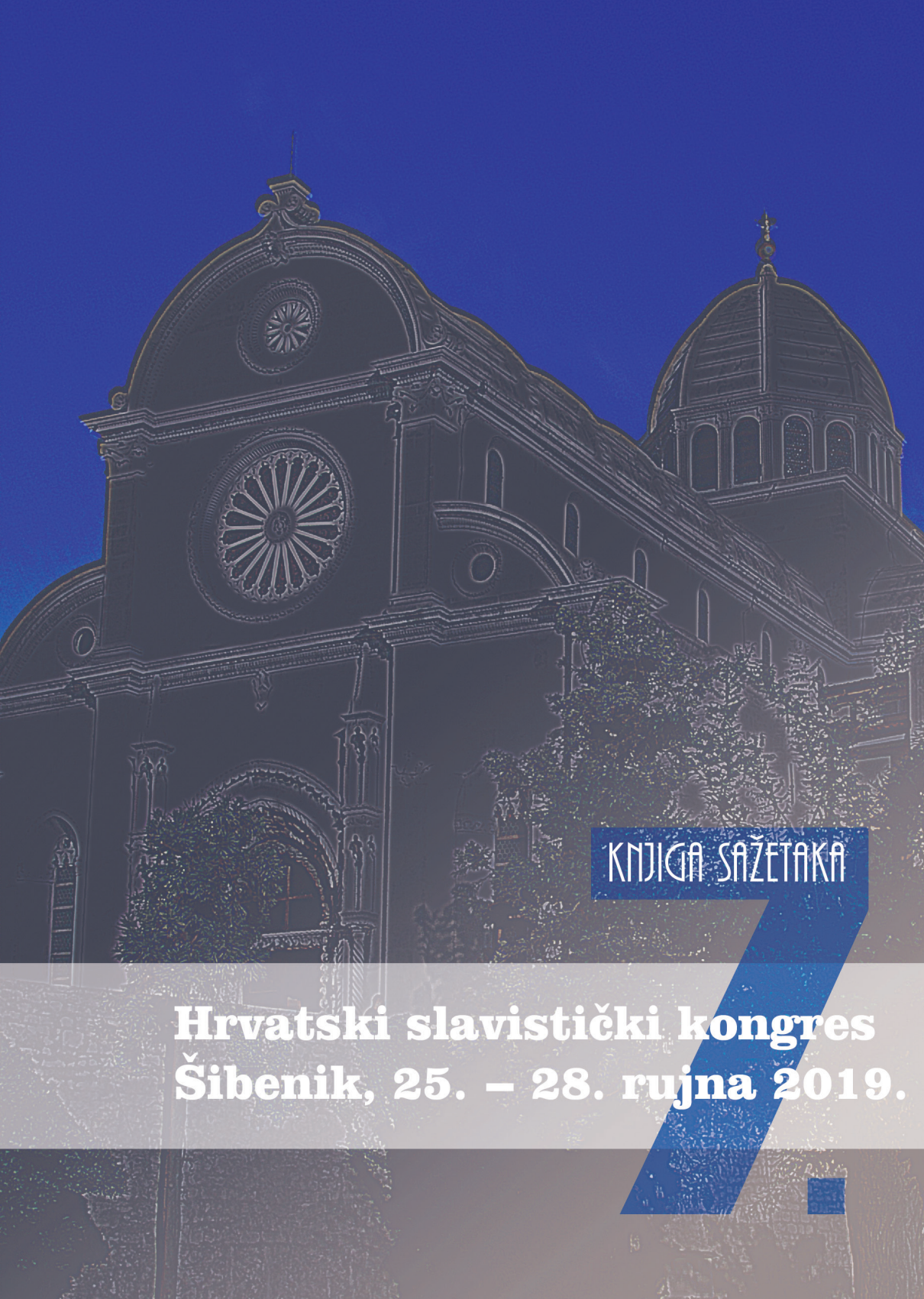

KNJIGA SAŽETAKA

**Hrvatski slavistički kongres
Šibenik, 25. – 28. rujna 2019.**

Impresum:

Izdavač

Hrvatsko filološko društvo

Za izdavača

Anita Skelin Horvat

Uredili i priredili

Ivica Baković

Anđela Frančić

Marija Malnar Jurišić

Lana Molvarec

Bernardina Petrović

Grafičko oblikovanje

Redak, Split

REPUBLIKA HRVATSKA
HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
HRVATSKI SLAVISTIČKI ODBOR

SEDMI HRVATSKI SLAVISTIČKI KONGRES

ŠIBENIK, 25. – 28. RUJNA 2019.
KNJIGA SAŽETAKA

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. PALEOSLAVISTIČKA I HRVATSKOGLAGOLJSKA PROBLEMATIKA.....	11
Vesna Badurina-Stipčević	
Sveti Jakov Apostol u hrvatskoglagoljskim spomenicima	12
Ana Mihaljević	
Prevođenje perifrastične konjugacije aktivne i pasivne s latinskoga na hrvatski crkvenoslavenski.....	14
Marinka Šimić	
Leksik <i>Pariškoga (Borislavićeva) zbornika</i> iz 1375. godine.....	16
Silvana Vranić	
Usporedba temporalna i sanktorala <i>Drugoga beramskoga</i> (<i>ljubljskoga</i>) <i>brevijara</i> kroz prizmu povijesne dijalektologije	18
Antonija Zaradija Kiš	
<i>Cvijet kreposti / Fiore di virtù</i> : hrvatska glagoljska i ćirilska varijanta talijanskoga „bestslera” iz 14. stoljeća.....	20
Mateo Žagar	
Interpunkcijska načela u glagoljskim i ćirilskim tiskanima izdanjima hrvatske protestantske tiskare u Urachu (1561–1564).....	22
2. IZAZOVI, MOGUĆNOSTI I PERSPEKTIVE SLAVISTIKE U 21. STOLJEĆU	25
Krešimir Bagić	
Prva hrvatska stilistika	26
Zvonimir Glavaš	
Filologija u doba postfundacionalne misli.....	28
Jelena Jović	
Studia postzależnościowe: polska odpowiedź na postkolonializm	30
Josip Miletić i Tea-Tereza Vidović Schreiber	
Osobitosti Bettičina egzila.....	32
Tea Rogić Musa	
Hrvatsko-poljske književne veze u svjetlu komparativnih istraživanja: metodološki izazovi	34
Neda Pintarić i Ewa Komorowska	
Odabrani problemi u hrvatsko-poljsko-ruskoj međujezičnoj homonimiji.....	36

3. KROATISTIKA IZMEĐU ZABORAVLJENIH POČETAKA I GLOBALIZACIJSKIH IZAZOVA.....	39
Lidija Bajuk Kako osmisлити digitalni tezaurs kulturne animalistike.....	40
Ljiljana Banjanin Hrvatska književnost u jednom talijanskom časopisu na početku 20. stoljeća.....	42
Boris Beck Satirični novinski naslovi u stripu <i>Overkloking</i> Dubravka Matakovića.....	44
Emina Berbić Kolar Tradicijski leksik <i>Sičanskih riči</i>	46
Ante Bičanić Politika i hrvatsko jezikoslovlje u 20. stoljeću: politički utjecaji, pritisci i nasilje na primjerima važnih jezikoslovnih priručnika.....	48
Marijana Bijelić Rod i (anti)modernizam u pripovijetkama Dinka Šimunovića i Elina Pelina.....	50
Mirjana Crnić Novosel i Maja Opašić Frazemi u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara	52
Olena Dzjuba-Pogrebniak <i>Priče iz Vukovara</i> Siniše Glavaševića i <i>U izolaciji</i> Stanislava Asejeva	54
Ivana Filipović Petrović Što je hrvatskoj leksikografiji korpus.....	56
Marijana Horvat i Martina Kramarić Gramatičko nazivlje u hrvatskim franjevačkim gramatikama iz 18. stoljeća	58
Martina Horvat i Maja Znika Marion Slovopis i pravopis kao izazovi u radu sa starim kajkavskim tekstovima na <i>Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika</i>	60
Lana Hudeček i Milica Mihaljević Tvorbni modeli u <i>Mrežniku</i>	62
Daria Lazić Pristup glagolskoj morfologiji u suvremenim gramatikama hrvatskoga jezika.....	64
Mijo Lončarić Za hrvatsko jezikoslovlje u 21. stoljeću. Osvrt na istraživanje hrvatskoga jezika	66
Marija Malnar Jurišić i Perina Vukša Nahod <i>Vidi se iz aviona</i> frazemi vole se <i>na sva zvona</i>	68
Marina Marinković Iz sintakse istočnogorskih kajkavskih govora	70

Mihaela Matešić i Blaženka Martinović Jezična zajednica kao metodološki čimbenik u novijoj hrvatskoj pravopisnoj normi	72
Sanja Perić Gavrančić O hrvatskome jeziku u jezikoslovnim studijama europskih humanista 16. stoljeća	74
Krešimir Mićanović „Zagrebački dogovor”. Jezična politika 1980-ih u Hrvatskoj i Jugoslaviji	76
Bernardina Petrović Glagolski emotivi tuge u hrvatskome jeziku	78
Marina Protrka Štimatec Alternativne književne povijesti: Zabludovsky i Zorica	80
Lahorka Plejić Poje Filološke i komparatističke perspektive istraživanja dopreporodne kajkavske lirike	82
Bojana Schubert i Barbara Štebih Golub U potrazi za jezičnom varijacijom – druga izdanja starokajkavskih tekstova	84
Tatjana Stupin Publicistički, polemički i novinarski diskurs hrvatskih književnih klasika Janka Polića Kamova i Antuna Gustava Matoša	86
Lilla Anna Trubics Marija Jurić Zagorka o mađarskoj književnosti, kazalištu i kritici	88
Luka Velić Pjesnikovi afiniteti prema muzi i bojama u <i>Trima knjigama elegija i pjesama</i> Jurja Šižgorića	90
Ivana Vidović Bolt Frazemi kao čuvari hrvatske glazbene baštine	92
4. MEDITERANSKA SASTAVNICA HRVATSKOGA JEZIKA, KNJIŽEVNOSTI I KULTURE	95
Marijana Bašić i Sanja Baričević Sklonidbeni uzorci prezimena zadarskoga područja u normi i uporabi	96
Martina Bašić i Barbara Kovačević Romanizmi u frazemima sjeverozapadnih čakavskih govora	98
Mirna Bojić Korijeni toposa kulturnog krajolika u opisima Ilirika	100
Vanja Budiščak Mediteranske značajke Vitezovićeve <i>Odiljenja sigetskog</i>	102
Goran Filipi Istrorunjski fitonimi hrvatskog (čakavskog) podrijetla	104

Teodora Fonović Cvijanović i Vanessa Vitković Marčeta O <i>Istarskoj riječi</i> kroz jezik i pravopis.....	106
Anđela Frančić Osobna imena krštenih potkraj 15. stoljeća u Umagu.....	108
Sanda Ham i Dubravka Smajić Kritike jezika Ivana Matija Škarića u ozračju književnojezičnih mijena 19. stoljeća	110
Sanja Knežević Slike urbanog Dubrovnika u pjesništvu Milana Milišića.....	112
Irena Krumes Jezični purizam u tekstovima nabožne književnosti 18. stoljeća.....	114
Ivana Lovrić Jović Izazovi u utvrđivanju jezika pri kodnome preključivanju u povijesnoj rukopisnoj građi	116
Dubravka Luić-Vudrag Vinko Nikolić kao suradnik <i>Domovinske hrvatske revije</i> od 1928. do 1945.....	118
Igor Medić Nazorove <i>Istarske priče</i> i Wildeove esteticističke bajke	120
Mira Menac-Mihalić i Anita Celinić Geolingvistički pogled na završno / u glagolskom prijedu radnom u čakavskom narječju.....	122
Lana Molvarec U Splitu i oko Splita. Ekonomija, prostor i suvremeni hrvatski roman	124
Evelina Rudan Folkloristički prinos Ante Jurića-Arambašića: problem aktivnog i pasivnog repertoara i <i>insajderski</i> istraživač	126
Dalibor Vrgoč Hrvatsko vojno nazivlje u predšulekovskim vojnim priručnicima.....	128
5. SLAVENSKE DIJASPORE I SUVREMENE MIGRACIJE	131
Ivica Baković Imaginacije postsocijalizma: dijaspora u bugarskom i makedonskom filmu	132
Szilveszter Bality Hrvatska tiskana riječ na području današnje Mađarske od 1918. do 1945.....	134
Ivana Čagalj Utjecaj suvremenih migracija na poetike i književni status „izmeđućnika” Petra Gudelja i Veselka Koromana	136
Zrinka Kovačević i Ivana Čagalj (Jezični) identitet(i) hrvatske dijaspora u romanima Martina Kukućina i Josipa Andrića	138

Srećko Listeš	
Udruga <i>Hrvatska izvandomovinska lirika</i>	140
Vlasta Rišner	
<i>Bunjevačka i šokačka vila</i> između jezika, slovopisa i pravopisa bačkih Bunjevaca i zagrebačke filološke škole	142
Helena Stranjik	
Češka manjina u Hrvatskoj kao primjer održivosti jezika i identiteta u inojezičnoj sredini	144
6. DIJETE I DJETINJSTVO U ZNANOSTI, UMJETNOSTI I KULTURI	147
Dolores Butić	
Dijete u opisima opsade gradova od antike do srednjovjekovlja	148
Ana Dalmatin	
Rana destrukcija „etičkog solipsizma”	150
Sanja Grakalić Plenković	
Stereotipi o smrti u bajkama Ivane Brlić-Mažuranić	152
Iva Gruić	
Rasplitanje raspleta: završeci u suvremenim domaćim dramama za djecu i mlade.....	154
Berislav Majhut	
Subverzivna uloga dječjeg romana <i>Uzbuna na Zelenom vrhu</i> Ivana Kušana.....	156
Suzana Marjanić	
Ljubimci i djeca. Folkloristička i etnološka perspektiva – od rukopisnih zapisa do medijskih reakcija.....	158
Davor Nikolić	
Retorika dječjega folklora	160
Ivana Odža i Tea-Tereza Vidović Schreiber	
Otimanje zaboravu – tragovima tradicije u prozi za djecu i mlade vojvođanskih Hrvata	162
Ivona Smolčić	
Uloga i značaj odgoja ženskoga djeteta tijekom devetnaestoga stoljeća na primjeru pripovijetke <i>Duga</i> Dinka Šimunovića	164
Sanja Tadić Šokac	
Djetinjstvo u romanu <i>Unterstadt</i> Ivane Šojat.....	166
Josipa Tomašić	
Spomenar kao žanr – između pučkoga i popularnoga	168
Maja Verdonik	
Pripovjedno kazalište: scenski oblik pripovijedanja priča djeci	170

7. FORMALNO I NEFORMALNO POUČAVANJE SLAVENSKIH JEZIKA, KNJIŽEVNOSTI I KULTURE	173
Jasna Bičanić Korektivna povratna informacija u ispravljanju pisanih radova.....	174
Damir Horga Nefonemski glasnik [ə] u hrvatskom spontanom radijskom govoru.....	176
Josipa Korljan Bešlić Posvojni pridjevi i kategorija živosti iz perspektive poučavanja inojezičnoga hrvatskoga	178
Dunja Pavličević-Franić Usvajanje hrvatskoga jezika u kontekstu konstrukcijske gramatike	180
Olja Perišić Korpusi u nastavi hrvatskog jezika kao stranog	182
Dean Slavić Biblijski intertekst u Budakovu <i>Ognjištu</i> : interpretacija i metodički pristup.....	184
Lesja Steblina i Lesja Petrovska Hrvatski jezik na Kijevskom sveučilištu „Taras Ševčenko” – visokoškolska tradicija u ozračju zahtjeva suvremenog doba ..	186
Mirela Šušić Znanstvena i školska interpretacija u nastavi književnosti	188
Jelena Vignjević Kontaktne sinonimi u službi poučavanja sredinom 19. stoljeća	190
Karol Visinko (Multi)medijski metodički sustav u poučavanju i učenju hrvatskoga jezika i književnosti.....	192

1. Paleoslavistička i hrvatskoglagojska problematika

Vesna Badurina-Stipčević

Staroslavenski institut, Zagreb

vesna.stipcevic@stin.hr

SVETI JAKOV APOSTOL U HRVATSKOGLAGOLJSKIM SPOMENICIMA

Od srednjovjekovnih je vremena sveti Jakov apostol stariji zaštitnik Šibenske biskupije i grada Šibenika. Jakov apostol, brat evanđelista Ivana, uz Petra i Ivana, bio je svjedok Kristova preobraženja te smrtne borbe u Getsemaniju. U kanonskim tekstovima malo je podataka iz Jakovljeva života, a iz vremena nakon Isusova uzašašća spominje se samo da ga je vladar Herod naredio pogubiti mačem. Hagiografski i apokrifni tekstovi pripovijedaju mnoge događaje i zgode iz apostolova života i opise mnogih čudesa nakon njegove smrti. Čuvena je legenda da je u Compostelu, u Španjolskoj, udario temelje kršćanstva. O postojanju kulta Jakova apostola starijeg u hrvatskoglagoljskoj baštini svjedoče spomeni njegova imena 25. srpnja u kalendarima misala i brevijara. U sanktoralu mnogih brevijara na blagdan Jakova apostola redovito se čita *Slovo Ivana Zlatoustog*. U glagoljskim brevijarima iz 14. i 15. stoljeća nalazi se apokrifna Jakovljeva pasija koja se čita nakon lekcija iz *Jakovljeve poslanice*. U hagiografskoj bibliografiji ova je pasija evidentirana kao *Passio Jacobi Maioris, apost.* (Bibliotheca Hagiographica Latina 4057), a bila je dio vrlo popularne srednjovjekovne zbirke životopisa i pasija dvanaest apostola pod imenom *Virtutes apostolorum*. Hrvatskoglagoljska pasija Jakova apostola, nastala prema zapadnoj, latinskoj tradiciji apokrifnih tekstova o ovome apostolu, pripada vrijednom i bogatom korpusu hrvatskoglagoljskih apostolskih pasija. U referatu su prikazani rezultati književnopovijesnog i filološkog istraživanja hrvatskoglagoljskih tekstova *Pasije Jakova apostola*.

ST. JAMES THE APOSTLE IN CROATIAN GLAGOLITIC SOURCES

Since the Middle Ages St. James the Apostle (the Elder) is considered a patron of the city of Šibenik and Šibenik's bishopric. St. James the Apostle, brother of John the Evangelist, together with Peter and John, witnessed the Transfiguration of Jesus and the Agony in Gethsemane. Still, canonical texts contain very little information on James's life. Hagiographic and apocryphal texts, however, recount many stories and adventures from James's life, and describe numerous miracles occurring after his death. One of the most famous is the legend from the Spanish town of Compostela, where he is said to have laid down the foundations of Christianity. The existence of the St. James cult in the Croatian Glagolitic literature is confirmed by the mentioning of his name on 25th of July in missal and breviaries calendars. Sanctoral of many Glagolitic breviaries on the St. James Apostle include *Sermo Iohanni Hrisostomy*. In addition, breviaries dating from the 14th and 15th centuries contain the apocryphal passion on St. James, which was read after the *Epistle of James*. In the hagiographic bibliography this passion is known as *Passio Jacobi Maioris, apost.* (Bibliotheca Hagiographica Latina 4057) and was very popular in the European West during the Middle Ages. The Latin Passion of St. James was part of a collection of biographies and passions of the twelve apostles entitled *Virtutes apostolorum*. Croatian Glagolitic texts on the Passion of St. James the Apostle follow the tradition of Latin texts on the same topic, belonging to a rich *corpus* of Croatian Glagolitic literature of apostolic passions. This paper brings out the most recent results of the literary and philological research of the Croatian Glagolitic texts of the *Passio Jacobi Maioris*.

Ana Mihaljević

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

ana.mihaljevic35@gmail.com

PREVOĐENJE PERIFRASTIČNE KONJUGACIJE AKTIVNE I PASIVNE S LATINSKOGA NA HRVATSKI CRKVENOSLAVENSKI

Pri prevođenju s latinskoga na hrvatski crkvenoslavenski prevoditelji prevode s jednoga književnog jezika na drugi, od kojih im nijedan nije materinski jezik. Zbog toga, ali i zbog činjenice da je često riječ o tekstovima koji se doživljavaju kao prestižni, kao što su biblijski tekstovi, prevoditelji su često pod utjecajem jezika izvornika. U radu se analizira utjecaj latinskoga na hrvatski crkvenoslavenski u rečenicama koje sadržavaju konstrukcije perifrastične konjugacije aktivne i pasivne. Latinski particip futura, koji je dio latinske perifrastične konjugacije aktivne, nema istovrijedan oblik u hrvatskome crkvenoslavenskom i zato je prevoditeljski problem. Stoga se kao prijevodna inačica pojavljuju različiti oblici bliski futuru, često uz glagol biti kako bi se originalna latinska konstrukcija prenijela što vjernije. Često se pojavljuju i oblici glagola *hotêti* i *imêti*, koji se također često upotrebljavaju pri prevođenju participa futura. Prevođenje perifrastične konjugacije pasivne također je izazov prevoditeljima jer se kao dio konstrukcije pojavljuje gerundiv, koji nema istovrijednicu u hrvatskome. Stoga prevoditelji prevode konstrukciju na različite načine. Neki prevoditelji vjerno oponašaju izvornu strukturu, dok se drugi formalno udaljavaju od predloška i pokušavaju prenijeti debitativno značenje što vjernije. U radu se prikazuju sve prevoditeljske mogućnosti na temelju korpusa odabranih hrvatskih crkvenoslavenskih tekstova prevedenih s latinskoga.

TRANSLATION OF PERIPHRASTIC CONJUGATIONS ACTIVE AND PASSIVE FROM LATIN INTO CROATIAN CHURCH SLAVONIC

When translating from Latin into Croatian Church Slavonic, translators were translating from one literary language into another, none of which were their native languages. For that reason and because of the fact that these texts were often considered as prestigious, e.g. Biblical texts, the translators were under a strong influence of the source language. The author analyses the influence of Latin on Croatian Church Slavonic in Croato-Glagolitic texts focusing on the periphrastic conjugations active and passive. The Latin future participle, which is a part of the Latin periphrastic conjugation active, has no formal correspondent in Croatian Church Slavonic and thus presents a problem for the translators. Therefore, different structures mostly close to the expression of the future occur as translational equivalents, often with the addition of the verb *biti* in order to render the original Latin construction as fatefully as possible. Often the forms of the verbs *hotêti* and *imêti* occur, which are also used for translating the future participle. The periphrastic passive conjugation presents also a challenge for the translators. As the gerundive occurs in the construction, which does not have a formal correspondent in Croatian Church Slavonic, translators translate this construction in different ways. Some translators imitate the structure of the original fatefully while others deviate from the original trying to convey the Latin debitative meaning as fatefully as they can. The paper shows all translational possibilities on the basis of the corpus of selected Croato-Glagolitic texts translated from Latin.

Marinka Šimić

Staroslavenski institut, Zagreb

marinka.simic@stin.hr

LESIK *PARIŠKOGA (BORISLAVIĆEVA) ZBORNIKA* IZ 1375. GODINE

Pariški zbornik (Pariz, Bibliothèque Nationale *Slave* 73), nazvan još i *Borislavićev* po pisaru Grguru Borislaviću iz modruške Gorice pergamentni je glagoljski kodeks iz 1375. godine. Taj rukopis među hrvatskoglagojskima zauzima posebno mjesto, ponajprije kao najstariji očuvani zbornik; zatim kao jedini hrvatskoglagojski kodeks vezan za Šibenik, te kao jedini dosad poznati rukopis pisan za redovnice. Vjerojatno je zbog namjene teksta redovnicama koje nisu znale crkvenoslavenski jezik ovaj rukopis prilično pohrvaćen za razliku od ostalih hrvatskoglagojskih brevijarskih psaltira iz istog razdoblja koji čuvaju stariji prijevod. Posebna je vrijednost ovoga rukopisa što sadrži prijevod biblijskih knjiga i drugih tekstova koji se razlikuje od većine tadašnjih hrvatskoglagojskih liturgijskih rukopisa, svjedočeći da smo već u 14. stoljeću imali dva različita prijevoda Psaltira i Muka: stariji brevijarski i misalski većinom prema grčkoj *Septuaginti*, te noviji prijevod prema *Vulgati*. U radu se analizira leksik rukopisa u usporedbi sa starijim hrvatskoglagojskim prijevodom. Uočeno je da je prevoditelj ovoga rukopisa nastojao izbjegavati manje poznate riječi unoseći razumljivije čakavizme: *ere*, *gdi*, *ča*, *zač*, *mocira*, *postol'* umjesto *êko*, *idêže*, *eže*, *vskuû*, *oplotti*, *sapogъ* itd. Pri tome ipak, primjerice, u psaltiru nije u potpunosti izmijenio sve lekseme, oslonivši se i na stariji hrvatskoglagojski prijevod koji je vjerojatno znao i napamet.

THE LEXIS OF THE 1375 *PARIS (BORISLAVIĆ) MISCELLANY*

The Paris Miscellany (Paris, Bibliothèque Nationale Slave 73) also called *Borislavić Miscellany* after a scribe from Gorica (in Modruš) named Grgur Borislavić is a Glagolitic codex dating from 1375. This Croatian-Glagolitic manuscript written on parchment is of particular importance for the following reasons: it is the oldest Croatian-Glagolitic miscellany preserved, the only Croatian-Glagolitic codex associated with Šibenik and the only manuscript intended for nuns known thus far. Since the nuns did not know the Old Church Slavic language this manuscript was somewhat Croaticized unlike the other Croatian-Glagolitic breviary psalters from that period. Special attention should be paid to the fact that *The Paris Miscellany* contains translations of Biblical books and other texts that differ from the translations of the majority of Croatian-Glagolitic liturgical manuscripts from that time. This proves that there were two different translations of *The Psalter* and *Passions of Christ* in the 14th century: the older breviary and missal translation based on *The Septuagint*, and the new one based on *The Vulgate*. This paper analyzes the lexis of the manuscript and compares it to the old Croatian-Glagolitic translation. It has been noticed that the translator of this manuscript tried to avoid certain words and replaced them with more familiar Čakavian ones: *ere*, *gdi*, *ča*, *zač*, *mocira*, *postol'* instead of *ěko*, *iděže*, *eže*, *vskuû*, *oploti*, *sapogъ*, etc. However, not all lexemes (e.g. in the Psalter) were changed since he also relied on the older Croatian-Glagolitic translation which he probably knew by heart.

Silvana Vranić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

silvana.vranic@uniri.hr

**USPOREDBA TEMPORALA I SANKTORALA *DRUGOGA
BERAMSKOGA (LJUBLJANSKOGA) BREVIJARA KROZ PRIZMU
POVIJESNE DIJALEKTOLOGIJE***

U ovom će se izlaganju usporediti jezične značajke temporala i sanktorala *Drugoga beramskoga (ljubljskoga) brevijara* na temelju dosadašnjih djelomičnih istraživanja obaju dijelova (prvih 50 folija, 104cd – 122cd, 165ab – 194cd i 237ab – 240cd temporala i 52cd – 115cd sanktorala), i novih istraživanja predviđenih za ovu temu. Uzimajući u obzir prednosti i nedostatke metodologije povijesne dijalektologije, pratit će se osobitosti koje se u literaturi pripisuju vernakularu, dakle čakavskomu ekavskomu govoru Berma, jer su dovoljno različite od hrvatskih crkvenoslavenskih elemenata. Dosadašnjim se istraživanjima izdvaja nekoliko značajki. Tako je u analiziranim dijelovima temporala, zahvaljujući učestalosti *žd*-refleksa, potvrđena podudarnost sa sjevernim kodeksima. Dok je odraz *j*, pretežit u južnim kodeksima, u temporalu češći od 38. folije, u analiziranom je segmentu sanktorala, čini se, općenito češći od odraza *žd*. Refleks *jata* nedosljedno je zastupljen u pojedinim dijelovima temporala i u dijelu sanktorala: dominantan je neizmijenjeni *jat*, ali i u nekim je dijelovima pojačan ekavski, u manjoj mjeri i ikavski odraz *jata* u leksičkim morfemima, samo iznimno u gramatičkim. Značajka koja bi bila presudna za povezivanje Brevijara s beramskim arealom *o* je refleks stražnjega nazala u gramatičkim morfemima. Uz dva primjera osnove *mōdr-*, samo je nekoliko primjera odraza *o* u gramatičkim morfemima u oba dijela Brevijara. Prefiks *vi(-)* zastupljen je u nekoliko glagola u obama dijelovima i zasigurno je preuzet iz sjevernočakavskoga područja. Daljnja bi analiza sanktorala mogla pokazati razlikuju li se dijelovi Brevijara i mogu li se atribuirati Bermu ili je Brevijar samo pisan u Bermu prema drugomu predlošku (u prilog čemu govore ikavski odrazi *jata* i zamjenica *če*).

COMPARISON OF THE TEMPORAL AND THE SANCTORAL OF THE SECOND BERAM (LJUBLJANA) BREVIARY THROUGH THE PRISM OF HISTORICAL DIALECTOLOGY

In this paper we will compare the linguistic traits of the Temporal and the Sanctoral of the *Second Beram (Ljubljana) Breviary* on the basis of partial research of both parts that had been carried out in the past and of research carried out specifically for the purposes of this topic. Taking into consideration the advantages and disadvantages of historical dialectology, we will track the particular traits that, in the literature, are ascribed to the vernacular, that is, the Čakavian Ekavian idiom of Beram, because they are sufficiently different from the Croatian Church Slavonic elements. Previous research has singled out several traits. Thus, the analysed parts of the Temporal, due to the frequency of the *žd*-reflex, have revealed that there is congruence with northern codices. While the *j*-reflex, typical of southern codices, is more frequent from the 38th folio of the Temporal, in the analysed segment of the Sanctoral it seems to be more frequent than *žd*. The reflex of *yat* is inconsistently represented in some parts of the Temporal and in a part of the Sanctoral: the unchanged *yat* is dominant, but there is an increased presence of the Ekavian and Ikavian reflex mostly in lexical morphemes. A trait that would confirm that the Breviary is linked to the Beram area is the *o*-reflex of the posterior nasal in grammatical morphemes. Prefix *vi(-)* is present in several verbs in both parts and it was taken from the north Čakavian area. Further analysis of the Sanctoral might reveal whether there are differences between the two parts of the Breviary and whether these differences can be attributed to Beram or whether the Breviary was only written in Beram on the basis of a different template (which seems to be supported by the presence of the Ikavian reflex and the pronoun *če*).

Antonija Zaradija Kiš

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
zaradija@ief.hr

**CVIJET KREPOSTI / FIORE DI VIRTÙ: HRVATSKA GLAGOLJSKA I
ĆIRILSKA VARIJANTA TALIJANSKOGA „BESTSELERA”
IZ 14. STOLJEĆA**

U radu će se razmatrati razlozi popularnosti moralističkoga djela *Fiore di virtù* koje pripada talijanskoj vernakularnoj književnosti i koje je u rasponu od 15. do 18. stoljeća bilo prevađano na razne europske jezike. Središnji dio rada posvetit ćemo hrvatskom prijevodu *Cvijeta kreposti*, kojega ćemo razmatrati u kontekstu hrvatske tropismenosti. U tom smislu razmotrit će se hrvatskoglagoljske varijante prijevoda koji su sačuvani u vremenu „zlatnoga doba hrvatskoga glagoljaštva” u pet hrvatskoglagoljskih zbornika i to u trima iz 15. i u dvama iz 16. stoljeća. Niti jedan zbornik nema cjelovit prijevod talijanskoga teksta koji se sastoji od četrdesetak poglavlja već maksimum dvadeset koliko sadrži *Tkonski zbornik* iz 16. stoljeća. U pregledu dosadašnjih istraživanja osvrnut će se na tekstološka polazišta ovoga jedinstvenoga zborničkoga teksta (radovi R. Strohala, V. Jagića i dr.) koja su nezaobilazna u svim budućim istraživanjima do onih najrecentnijih, koja se dotiču kulturnoanimalističke problematike *Cvijeta* (D. Gabrić-Bagarić i A. Zaradija Kiš). Posebnu pozornost ćemo posvetiti jedinstvenoj ćirilskoj varijanti prijevoda koja zaprema prve stranice dubrovačkoga rukopisa *Libro od mnozijek razloga* iz 1520. godine. U konačnici ćemo se osvrnuti na najmlađu i jedinu cjelovitu varijantu *Cvijet kreposti* koju je priredio u 17. stoljeću Pavao Posilović i koja je tiskana zapadnom ćirilicom i latinicom. Kronološkom prezentacijom istraživanja *Cvijeta kreposti* u rasponu od jednoga stoljeća istaknut će se neistraženi segmenti teksta i njihove specifičnosti koje se ponajviše tiču bestijarijskih odlomaka i njihovih izvorišta o čemu još nemamo sustavnih istraživanja.

***THE FLOWER OF VIRTUE / FIORE DI VIRTÙ: CROATIAN
GLAGOLITIC AND CYRILLIC VERSION OF THE 14TH CENTURY
ITALIAN "BESTSELLER"***

The paper will consider the reasons for the popularity of the moralistic work *Fiore di virtù* of the Italian vernacular literature that had been translated to various European languages from the 15th to 18th century. The central part of the paper is dedicated to the Croatian translation of the *Flower of Virtue* which is going to be discussed within the context of the Croatian three-script literariness through Croatian Glagolitic variants of the translation preserved in the time of the "Golden Age of Croatian Glagolitic literature" in five Croatian Glagolitic collections: three from the 15th and two from the 16th century. Not one of the collections has the whole translation of the Italian text consisting of forty chapters, but rather they have a maximum of twenty as is the case with the *Tkon Manuscript* from the 16th century. A special attention is going to be given to the Cyrillic version of the translation found in the Dubrovnik manuscript from 1520. In the last part of the paper an overview will be given of the most recent and the only integral version of the *Flower of Virtue* prepared by Pavao Posilović in the 17th century that was printed in Western Cyrillic and in Latin script.

Mateo Žagar

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mzagar@ffzg.hr

INTERPUNKCIJSKA NAČELA U GLAGOLJSKIM I ĆIRILSKIM TISKANIM IZDANJIMA HRVATSKE PROTESTANTSKE TISKARE U URACHU (1561–1564)

U Urachu pokraj Tübingena hrvatski su glagoljaši sredinom 16. stoljeća otisnuli 28 izdanja sveukupno u gotovo 30.000 primjeraka: glagoljicom (14), ćirilicom (8) i latinicom (6). Bio je to u okvirima nacionalne filologije najveći tiskarski ranonovovjekovni projekt, izrastao iz duge glagoljičke i ćiriličke tradicije koja svoje korijene vuče još iz 9. stoljeća kada su se vjerojatno ova pisma ukorijenila na prostorima Bizantske Dalmacije i uskoro na prostoru susjedne hrvatske države. Ortografski uzusi najstarijih tekstova obaju slavenskih pisama oslanjali su se prije svega na ranosrednjovjekovnu grčku praksu. S vremenom na hrvatskom prostoru jačao je utjecaj latiničkoga pisma i drugačiji ortografski običaji ostavljali su još u srednjem vijeku traga na grafijsko komponiranje glagoljskih i ćiriličkih tekstova. U liturgijskim glagoljičkim i ćiriličkim knjigama kroz cijeli srednji vijek raspored točkica s vremenom sve više stoji u funkciji obilježavanja sintaktičkih jedinica – od razgraničavanja sintagmi i rečenica pa do obilježavanja kraja većih tekstnih cjelina. Isprva su se točkice najčešće koristile samo kako bi popunile bjelinu u tekstu ispisanom uglavnom u kontinuitetu (*scriptura continua*), da bi se izbjegao *horror vacui* (R. Baudusch, P. Gallmanna). Pod utjecajem pak latinskih liturgijskih tekstova, koji su mnogim popovima glagoljašima (prepisivačima) bili dobro poznati, upisivanje točkica služilo je kao primarno sredstvo za obilježavanje sintaktičke artikulacije tekstova (uz naprimjer pisanje velikih slova), što je bilo osobito funkcionalno u tekstovima namijenjenima tihom čitanju. Postupno napuštanje kontinuiranog pisanja riječi dovodilo je do potrebe za jasnijom grafičkom prezentacijom tekstnih i rečeničnih struktura (M. B. Parkes).

PUNCTUATION PRINCIPLES IN GLAGOLITIC AND CYRILLIC PRINTED EDITIONS FROM THE URACH PROTESTANT PRESS (1561–1564)

In the mid-16th century, at Urach near Tübingen, Croatian Glagolic priests printed 28 editions in almost 30,000 copies: Glagolitic, Cyrillic and Latin. Within the framework of national philology, that was the greatest early modern era printing project, emerging from the Glagolitic and Cyrillic tradition that started in the 9th century, when those scripts probably took roots, first in Byzantine Dalmatia and soon after in the neighbouring Croatian lands. The orthographic practice of the oldest texts written in both Slavic scripts primarily relied upon the early Medieval Greek practice. Over time, the influence of the Latin script steadily increased in Croatian lands and different orthographic customs left their trace on the graphic composition of medieval Glagolitic and Cyrillic texts. Throughout the Middle Ages, the layout of dots in liturgical Glagolitic and Cyrillic books predominantly served to denote syntactic units – from delineating syntagms and sentences to marking the ending of larger textual units. The dots were used mainly to fill in the white spaces in the text written in continuity (*scriptura continua*), to avoid *horror vacui* (R. Baudusch, P. Gallmann). Under the influence of Latin texts, many of which Glagolitic priests (scribes), were familiar with, inscribing the dots served as the primary means of denoting the text's syntactic articulation, which functioned particularly well in the texts intended for silent reading. The gradual abandonment of continuous script led to the need for clearer graphic presentation of the text and sentence structure (M. B. Parkes). Punctuation marks, such as question marks, commas and brackets, are first included in the Glagolitic and Cyrillic books just in the editions of the Protestant printing office in Urach.

2. Izazovi, mogućnosti i perspektive slavistike u 21. stoljeću

Krešimir Bagić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

kbagic@ffzg.hr

PRVA HRVATSKA STILISTIKA

Učitelj u karlovačkoj Višoj djevojačkoj školi Janko Tomić objavio je 1875. *Hrvatsku stilistiku*, prvi udžbenik koji u nastavu uvodi temeljne postavke discipline koja je novovjeka nasljednica retorike. U uvodu autor stilistiku određuje kao „nauku koja nam daje pravila i uputstva o pismenom govoru u obće”. U središnjem dijelu priručnika Tomić nudi određenja ključnih pojmova i postupaka (stil, pismo, figure, monolog, dijalog, opis, pripovijest, rasprava). Knjigu zaključuje sažetom informacijom o govorništvu. Iako je slijedio slične njemačke priručnike, Tomićeva je knjiga iznimno važan prinos hrvatskoj filologiji. Ona stilistici priskrbљуje mjesto u nastavi jezika i književnosti, sudjeluje u oblikovanju hrvatske stilističke terminologije te čitatelju nudi svojevrsnu antologiju tekstova domaćih i stranih autora kojima su oprimjerene opisivane pojave.

FIRST CROATIAN STYLISTICS

In 1875, a teacher in Karlovac Girls' College, Janko Tomić, published *Hrvatska stilistika* (*Croatian stylistics*), first textbook which introduces basic principles of discipline which is the modern successor of rhetoric to teaching. In introduction author defines stylistics as „scientific discipline which gives us rules and instructions for written speech in general”. In the middle part of the handbook Tomić offers definitions of key notions and procedures (style, writing, figures, monologue, dialogue, description, tale, dissertation). He concludes the book with concise information about rhetoric. Although Tomić followed similar German textbooks, his book represents an exceptionally important contribution to Croatian philology. It procures stylistics a place in teaching of language and literature, participates in shaping of Croatian stylistic terminology and offers to the reader a sort of anthology of texts of national and international authors which serve as an example of the described figures.

Zvonimir Glavaš

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

zvglavas@ffzg.hr

FILOLOGIJA U DOBA POSTFUNDACIONALNE MISLI

Kada se apostrofira nove izazove s kojima se filologija u suvremenom kontekstu mora nositi, najčešće se, osim na opadanje prestiža u okvirima današnje tehno-znanstvene paradigme, misli na mogućnosti i pitanja koja su se pojavila promjenama tehnološkog supstrata, tj. na složenu problematiku digitalne humanistike. No drastični tehnološki pomaci nisu jedini suvremeni rasjed koji se tiče filologije. Primjerice, poznata rasprava o povratku filologiji što ju je 80-ih godina započeo De Man pokazala je kako tobože ikonoklastičke tendencije suvremene književne teorije u središte pozornosti mogu postaviti nužnost vraćanja toj arhaičnoj disciplini. Sličnu situaciju možemo uočiti i u političkoj filozofiji, kod kretanja u drugoj polovici 20. st. što ih Marchart (2007.) naziva postfundacionalnom političkom misli, smatrajući da u krajnjoj instanci izjednačuju teoriju diskursa s političkom ontologijom, a nju pak s općom ontologijom. Činjenica da proučavanje diskursa i jezika za niz prominentnih teoretičara time dolazi u središte promišljanja političkog te postaje i (odsutan) temelj ontologije nužno skreće širu pozornost na pitanja koja su prethodno primarno pripadala filologiji, a onda i na nju samu. U ovom izlaganju pitat ćemo se kakvi su potencijalni učinci te novodobivene pozornosti na položaj filologije u suvremenoj humanistici; koja pitanja i mogućnosti takva konstelacija nameće filolozima; je li zadobivanje važnosti u novom kontekstu dvosjekli mač za institucionalnu situiranost i disciplinarne granice filologije; koliko je ta situacija usporediva s ranijim trenucima povijesti filologije; te imaju li ta pitanja, postavljena u odnosu na opću filologiju, svoje posebne odvojke u odnosu na slavistiku i kroatistiku s obzirom na njihov specifičan položaj u globalnom kontekstu?

PHILOLOGY IN THE AGE OF POST-FOUNDATIONAL THOUGHT

The often discussed new challenges that philology meets usually refer either on the receding prestige within the current technoscientific paradigm or on the issues generated by the evolvement of the technological substrate, i. e. the complex matter of digital humanities. However, drastic technological shifts are not the only present-day break which affected philology. For instance, the well-known The Return to Philology debate, started by De Man in the 1980s, clearly demonstrated how allegedly iconoclastic tendencies of contemporary literary theory brought forward the need for the return to that archaic discipline. Similar is the situation within political philosophy with a trend which Marchart (2007) named “post-foundational political thought”, arguing that it equates the discourse theory with political ontology, and the latter with general ontology. The fact that the study of language and discourse obtains the central position in thinking the political, thus becoming the (absent) foundation of ontology, necessarily draws broad attention to questions once primarily associated with philology. Having that in mind, this paper intends to ask the following questions: What is potential effect of the newly acquired attention on the position of philology within contemporary humanities? Which topics and possibilities are imposed by such constellation? Could the prominent position in the new context be a double-edged sword regarding the institutional situation and disciplinary boundaries? Is the situation in question comparable to other moments in the history of philology? And finally, are those questions relevant only on the level of general philology, or do they open additional ones about Slavic and Croatian philology, in regard to their specific position in global context.

Jelena Jović

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

joviceva@gmail.com

STUDIA POSTZALEŻNOŚCIOWE: POLSKA ODPOWIEDŹ NA POSTKOLONIALIZM

W podręczniku *Teorie literatury XX wieku* Anny Burzyńskiej i Michała Pawła Markowskiego, wydanym w Polsce w połowie pierwszej dekady wieku XXI, książce niemalże sześćsetstronicowej, postkolonializmowi – jako ostatniemu w szeregu, a od psychoanalizy począwszy – poświęcono stron zaledwie deść. Postmodernistyczne pojęcie postkolonialności w światowych akademiach funkcjonują jednak jeszcze od połowy lat 80, odkąd napisano na ten temat niezliczoną ilość artykułów, polemik i tomów oraz zorganizowano konferencji, paneli i dyskusji. Różnym teoriom, dopiero później połączonym pod tą samą etykietą, krytyka towarzyszyła krok w krok, do dziś kontynuując dyskusję z niesłabnącą gorliwością. Postzależność, z drugiej strony, to dyskurs funkcjonujący od niecałej dekady, lecz otwiera on ogromne pole do badania, przyciągając coraz więcej naukowców, ale też instytucji akademickich. Wiosną 2009 roku na Polonistyce Warszawskiej założono Centrum badań dyskursów postzależnościowych, które niebawem zebrało wszystkie najważniejsze filologie polskie, a od roku 2011 dołączył do nich również Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Polscy teoretycy i historycy literatury uznali bowiem potrzebę wypełnienia luki w krajowym dyskursie naukowym, spowodowanej brakiem adekwatnego języka akademickiego do opisanie różnorodnych form procesów emancypacyjnych podporządkowanych oraz zmarginalizowanych grup społecznych i tożamości nienormatywnych. O ambitności projektu, ale i jego żywej aktywności, świadczy również fakt, że w ciągu tych niespełna dziesięciu lat zorganizowano już osiem konferencji naukowych i opublikowano tyle samo tomów studiów postzależnościowych. Praca poświęcona jest ukształtowaniu i rozwojowi tego dyskursu, jego paradoksom, wyzwaniom oraz perspektywom, które otwiera.

STUDIJE POSTZAVISNOSTI: POLJSKI ODGOVOR NA POSTKOLONIJALIZAM

U udžbeniku *Teorije književnosti XX veka* Ane Bužinske i Mihala Pavela Markovskog, objavljenom u Poljskoj sredinom prve decenije XXI veka, od bezmalo šest stotina strana postkolonijalizmu je – kao poslednjem u nizu, a od psihoanalize počev – posvećeno jedva desetak. Postmoderni pojam postkolonijalnosti cirkuliše zapadnim akademijama još od sredine osamdesetih godina, otkad je na tu temu napisano nebrojeno mnogo članaka, polemika i knjiga, i održano konferencija, panela i diskusija. Različite teorije, tek nešto kasnije objedinjene pod istom etiketom, kritika od početka prati u stopu, a rasprava se do danas nesmanjenim žarom nastavlja. Postzavisnost, s druge strane, diskurs je star tek nepunu deceniju, iako otvara ogromno polje za izučavanje i privlači sve više poljskih naučnika i akademskih insitucija. U proleće 2009. godine, naime, na Katedri za polonistiku Varšavskog univerziteta osnovan je Centar za proučavanje diskursa postzavisnosti, koji je ubrzo okupio oko sebe sve značajnije poljske filologije, a od 2011. godine i Institut za književna istraživanja Poljske akademije nauka. Poljski teoretičari i istoričari književnosti prepoznali su u domaćem naučnom diskursu potrebu da se popuni praznina nastala usled odsustva adekvatnog akademskog jezika kojim bi se opisale raznorodne forme emancipacijskih procesa podređenih i marginalizovanih društvenih grupa i nenormativnih identiteta. O ambicioznosti čitavog projekta, ali i njegovoj živoj aktivnosti, svedoči i činjenica da je za ovih nepunih desetak godina održano već osam naučnih konferencija, i priređeno isto toliko tomova zbornika studija postzavisnosti. Rad će se pozabaviti formiranjem i razvojem ovog diskursa, njegovim paradoksima i problemima na koje nailazi, te najzad perspektivama koje otvara.

Josip Miletić

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru

jmiletic@unizd.hr

Tea-Tereza Vidović Schreiber

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

tea.vidovic@ffst.hr

OSOBITOSTI BETTIČINA EGZILA

U radu se analizira problematiziranje egzila, odnosno „izgubljenog zavičaja” u književnome opusu talijanskog romanopisca, novinara, političara, publicista i esejista hrvatskih korijena Enza Bettize. Pozornost je usmjerena na roman *Egzil* u kojem autor piše obiteljsku kroniku i pri tom donosi svojevrsno reminiscencijsko putovanje kroz Dalmaciju svojega djetinjstva i mladosti. Bettičin egzil ima mnoge dodirne točke s književnim stvaralaštvom talijanskih sunarodnjaka koji su zbog vihora rata, pada Italije i socijalističke revolucije odlučili napustiti svoju nekadašnju domovinu, ali se u mnogočemu i razlikuje, ponajprije zbog obiteljske odluke optiranja za talijansko državljanstvo za razliku od sudbine pravih talijanskih izbjeglica, potom obiteljske podijeljenosti između romanske i slavenske kulture, kao i osjećaja pripadanja i hrvatskoj kulturi i književnosti. Za razliku od većine sunarodnjaka koji su napustili Dalmaciju, a koji su se doživljavali autohtonom dalmatinskom nacijom, ističući svoje latino-romansko-ilirsko-venecijansko podrijetlo, Bettiza će kao deklarirani Dalmatinac ipak isticati da mu je hrvatski prvi, materinski jezik, dok će sa zadovoljstvom prihvatiti konstataciju Zlatka Crnkovića da je hrvatski pisac koji piše na tuđem jeziku. Dakle, u tom se kontekstu Bettičin egzil, za razliku od većine talijanskih Dalmatinaca, može podvesti pod Matvejevićevu kategoriju „između azila i egzila”.

CHARACTERISTICS OF BETTIZA'S EXILE

The paper analyzes the issue of exile, that is, of "the lost homeland" in the literary opus of Croatian-born Italian novelist, journalist, politician, publicist and essayist Enzo Bettiza. The attention is given to his novel *Egzil*, in which the author wrote a family chronicle bringing a certain reminiscence journey through Dalmatia of his childhood and youth. Bettiza's exile has many common points with literary creation of his fellow citizens who, due to the whirlwind of the war, the fall of Italy and the socialist revolution, decided to leave the then homeland, but in many ways this exile differs from the aforementioned, primarily because of the family decision to opt for Italian citizenship, not sharing the fate of real Italian refugees, followed by the family division between Roman and Slavic culture, as well as the sense of belonging to the Croatian culture and literature. Unlike most of his fellow citizens who left Dalmatia, and yet feeling they belonged to autochthonous Dalmatian nation, emphasizing their Latin-Roman-Illyrian-Venetian origin, Bettiza will, as the declared Dalmatian, still emphasize that Croatian is his first, mother tongue, accepting with pleasure the statement by Zlatko Crnković saying that he was a Croatian author who wrote in a foreign language. Therefore, in this context Bettiza's exile, unlike the exile of most of the Italian people from Dalmatia, can be included in Matvejević's category "between asylum and exile".

Tea Rogić Musa

Leksikografski zavod Miroslav Krleža

tea.rogic@lzmk.hr

HRVATSKO-POLJSKE KNJIŽEVNE VEZE U SVJETLU KOMPARATIVNIH ISTRAŽIVANJA: METODOLOŠKI IZAZOVI

Komparativna istraživanja u sastavu nacionalne filologije istražuju veze nacionalne književnosti s drugim književnostima, usredotočujući se na veze dviju nacionalnih književnosti. Takva istraživanja ne uključuju širi kontekst svjetske književnosti te su dio književnopovijesne prakse nacionalne filologije, pa je tako proučavanje hrvatsko-poljskih književnih veza dio kroatistike, a poljsko-hrvatskih, s gledišta poljske strane, dio (poljske) polonistike. Nužnost povezivanja domaće književne tradicije sa stranima uvijek je tolika da obaviješten nacionalni filolog nužno izlazi iz okvira domaće kulture i povijesti, pa i kad se bavi izrazito nacionalno obilježenim korpusom. Ovaj rad nastoji opisati možebitnu stranputicu u takvim istraživanjima, koja se može svesti na proučavanja u duhu detektiranja sitnih pojedinosti u polju „vanjske trgovine dviju nacija”, pri čem se istraživači bave nepoznatim autorima, djelima neznatne recepcije, neobjavljenim prijevodima te posrednicima koji po svojem prinosu pripadaju općoj, a ne književnoj povijesti. Kao poželjnu metodološku mogućnost nastojat će se iznijeti argumente u korist potrage za nadnacionalnim u dvjema kulturama i književnim tradicijama, s ciljem prevladavanja oportuno, prigodnoga fokusa na teme iz književnoga života u dvjema sredinama u istom razdoblju, pri čem mogu izostati sveobuhvatni komparatistički uvidi jer se sama situacija supostavljanja dviju književnosti drži dostatnom. Kao primjer ponudit će se pogled na neriješene izazove u tumačenju epohe romantizma kao formativnoga procesa hrvatske nacionalne kulture, s gledišta prevrednovanja njezine komparatističke prezentacije.

CHORWACKO-POLSKIE KONTAKTY LITERACKIE JAKO CZĘŚĆ BADAŃ KOMPARATYSTYCZNYCH: WYZWANIA METODOLOGICZNE

Komparatystyka uprawiana w ramach filologii narodowych to badanie związków literatury narodowej z innymi literaturami narodowymi, specjalizująca się w związkach literackich między dwoma piśmiennictwami narodowymi. Takie badania odwołują się do kontekstu literatury światowej i stanowią element historii literatury filologii narodowej. Chorwacko-polskie związki literackie to część kroatystyki, a polsko-chorwackie, z polskiego punktu widzenia, część polonistyki. Potrzeba powiązania własnej tradycji literackiej z obcymi tradycjami jest na tyle istotna, że każdy filolog narodowy powinien wychodzić poza ramy własnej kultury i historii, także wówczas, gdy zajmuje się twórczością o bardzo silnych cechach narodowych. W referacie zostaną przedstawione możliwe pułapki metodologiczne kryjące się za takimi badaniami, gdyż mogą się one sprowadzić do poszukiwania mało istotnych szczegółów w dziedzinie „handlu zagranicznego obu narodów”. Zadarza się, że badacze zajmują się wówczas mało znaczącymi autorami, dziełami o słabej recepcji, nieopublikowanymi przekładami i różnymi pośrednikami, którzy bardziej należą do historii ogólnej aniżeli do historii literatury. Może przy tej okazji umknąć komparatystyczna perspektywa. Dlatego zostaną przedstawione argumenty przemawiające za skupieniem się na elemencie ponadnarodowym obecnym w dwu kulturach i tradycjach, po to, by przezwyciężyć oportunistyczne, okolicznościowe zajmowanie się nieistotnymi tematami z życia literackiego. Zostanie podjęta komparatystyczna próba przyjrzenia się nierozwiązanym kwestiom w tłumaczeniu romantyzmu jako formującego procesu chorwackiej kultury narodowej, co doprowadzi do przewartościowania dotychczasowych obowiązujących ujęć tych zjawisk.

Neda Pintarić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

npintari@ffzg.hr

Ewa Komorowska

Sveučilište u Szczecinu, Poljska

ekomorowska@post.pl

ODABRANI PROBLEMI U HRVATSKO-POLJSKO-RUSKOJ MEĐUJEZIČNOJ HOMONIMIJI

Predmetom analize bit će pojava međujezične homonimije, tj. zvučna sličnost leksema s različitim značenjem, što ćemo proučavati u okviru triju jezičnih dodira. Pojava međujezične homonimije do sada se proučavala samo između dvaju jezika, a mi ćemo u članku pokušati inovativno uspoređivati tri slavenska jezika: hrvatski, poljski i ruski. Korpus će se sastojati od homonimnih imenica ekscerpiranih iz dvaju poljsko-ruskih rječnika: *Rosyjsko-polski słownik paraleli leksykalnych* skupine autora W. Dubiczynski, M. Grabska i E. Komorowska (u tisku) te *Rosyjsko-polski słownik homonimów międzyjęzykowych* autora K. Kusale. Za usporedbu će poslužiti također dva rječnika: *Pułapki leksykalne. Słownik aproksymatów polsko-chorwackich* E. Tokarza te *Łaźni przyjaceli s Rječnikom hrvatsko-ruskih łaźnih przyjaciela* K. Lewisa. Cilj analize je određivanje stupnja i semantičkoga opsega leksema u međujezičnoj homonimiji triju uspoređivanih jezika. Analizu međujezične homonimije vršit ćemo leksičko-semantičkom metodom iz različitih rakursa, npr. ovisno o potpunosti ili nepotpunosti međujezičnih homonima ili s obzirom na njihove uzajamne značenjske odnose. Mogu to biti homonimi antonimnoga značenja, zatim homonimi različita opsega značenja ili pak homonimi različitih značenjskih konotacija. Analiza će pokazati kakva će biti njihova klasifikacija.

O CHORWACKO-POLSKO-ROSYJSKIEJ HOMONIMII MIĘDZYJĘZYKOWEJ. WYBRANE ZAGADNIENIA

Przedmiotem analizy stanie się zjawisko homonimii międzyjęzykowej rozumiane jako zjawisko podobieństwa brzmieniowego wyrazów o odmiennym znaczeniu obserwowane na styku różnych języków. Zjawisko homonimii międzyjęzykowej rozpatrywano dotychczas jedynie na materiale dwóch języków, natomiast w referacie podjęta będzie próba nowatorskiej analizy badania homonimii na materiale trzech języków słowiańskich: chorwackiego, polskiego i rosyjskiego. Materiał badawczy stanowią będą rzeczowniki homonimiczne ekscerpowane z dwóch słowników polsko-rosyjskich: *Rosyjsko-polskiego słownika paraleli leksykalnych* autorstwa W. Dubiczynskiego, M. Grabskiej i E. Komorowskiej (w przygotowaniu do druku) oraz *Rosyjsko-polskiego słownika homonimów międzyjęzykowych* autorstwa K. Kusali, a także *Hrvatsko-ruski rječnik lažnih prijatelja* Kristiana Lewisa oraz *Puļapki jēzykove polsko-chorwackie* Emila Tokarza. Celem analizy będzie pokazanie w jakim stopniu i zakresie semantycznym możemy mówić o funkcjonowaniu homonimii międzyjęzykowej w trzech porównywanych językach. Analiza homonimii międzyjęzykowej prowadzona będzie metodą leksykalno-semantyczną z różnych punktów widzenia, np. w odniesieniu do pełności-niepełności homonimów międzyjęzykowych czy ze względu na relacje znaczeniowe między nimi (homonimy o znaczeniu antonimicznym, o odmiennych zakresach znaczeń czy homonimy różnych konotacji znaczeniowych itd.).

3. Kroatistika između zaboravljenih početaka i globalizacijskih izazova

Lidija Bajuk

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

lidija@ief.hr

KAKO OSMISLITI DIGITALNI TEZAUROS KULTURNE ANIMALISTIKE

Zahvaljujući digitalnoj humanistici, novoj znanosti u kojoj se preklapaju humanističke i računalne znanosti, kulturna baština postaje vidljivija, pristupačnija i iskoristivija na dobrobit lokalne i šire zajednice. U radu se predstavlja nacrtak tezaurusa kulturne animalistike i metode za njegovo uspostavljanje. Na tim temeljima će se u okviru internih projekata *Kulturna animalistika: životinja i čovjek – interdisciplinarne analize i mnogostruke kulturne prakse* i *Nematerijalna kultura i digitalna humanistika* Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu digitalizirati animalistička građa. Prikupljena ekscerpiranjem iz folklorističkih i animalističkih publikacija te iz neobjavljene građe pohranjene u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku, kao i korpus objavljenih animalističkih studija domaćih i inozemnih autora, bit će tijekom vremena obrađena, usustavljena, uključena, pohranjena i dostupna u Repozitoriju Instituta za etnologiju i folkloristiku.

HOW TO CREATE A DIGITAL THESAURUS OF ANIMAL STUDIES

Thanks to digital humanities, a new academic discipline which brings together humanities and computer science, cultural heritage has become more accessible to the local and wider public. This work presents a draft thesaurus of animal studies and methods for its establishment. On these foundations, and within the framework of the internal projects *Animal Studies: Animal and Man – Interdisciplinary Analyses and Multiple Cultural Practices* and *Intangible Cultural Heritage and Digital Humanities* of the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, the material relating to animal studies will be digitized. The material in question includes articles, scholarly papers and other works relating to folklore and animal studies, hitherto unpublished documents from the archive of the Institute of Ethnology and Folklore Research, as well as a body of published papers on animal studies authored by scholars from Croatia and abroad, and will be processed, systematized, included, saved and available over time in the Repository of the Institute of Ethnology and Folklore Research.

Ljiljana Banjanin

Università degli studi di Torino, Italia

ljiljana.banjanin@unito.it

HRVATSKA KNJIŽEVNOST U JEDNOM TALIJANSKOM ČASOPISU NA POČETKU 20. STOLJEĆA

Izlaganje je usredotočeno na jedan nedovoljno istražen segment talijanske kulture koji se odnosi na časopise s početka 20. stoljeća. Radi se o *La Nuova Rassegna bibliografico-letteraria* (kasnije *La Nuova Rassegna di Letterature moderne*). Spomenuti je časopis u razdoblju od 1903. do 1908. izlazio u Firenci kao mjesečnik. Nazočnost hrvatske književnosti u tom talijanskom časopisu do sada nije istraжена, baš kao ni uloga njegova osnivača i najaktivnijega suradnika Splićanina Bartolomea Mitrovića (1844–1916). Stoga je nakana prikazati strukturu časopisa s obzirom na to da je njegova osnovna funkcija bila upoznati talijanske čitatelje sa slavenskim književnostima. U radu će se pomno analizirati rubrike časopisa („Letteratura serbo-croata”, odnosno kasnije „Letteratura croata”) u kojima je hrvatska književnost predstavljena preko prijevoda, članaka, kratkih prikaza, recenzija, informacija o izdavaštvu, reklama i dr. Rezultati istraživanja pokazat će tipologiju tekstova iz hrvatske književnosti te autore koji su prevedeni i koji su, općenito, bili zanimljivi za prevođenje. Iz analize je također razvidno tko su bili prevoditelji izabranih tekstova kao i posrednici u njihovoj recepciji. U tom je smislu posebno važno uočiti mjesto koje prevođeni hrvatski pisci zauzimaju u odnosu na druge slavenske i južnoslavenske književnosti u istom razdoblju. Vrednovanjem ovoga korpusa te sastavljanjem bibliografije, prilog namjerava dopuniti spoznaje o hrvatsko-talijanskim vezama s početka 20. stoljeća.

LA LETTERATURA CROATA IN UNA RIVISTA ITALIANA DI INIZIO NOVECENTO

Il saggio si concentrerà su una rivista letteraria italiana di inizio Novecento che ha svolto un ruolo non indifferente nella ricezione delle letterature slave in Italia. Si tratta de *La Nuova Rassegna bibliografico-letteraria* (successivamente *La Nuova Rassegna di Letterature moderne*), pubblicata a Firenze con cadenza mensile nel breve arco di tempo 1903-1908. Se il rilievo assunto dai modelli letterari croati in questa rivista non è stato finora oggetto di indagini, analoga è la considerazione circa l'opera di uno dei suoi fondatori e collaboratori più attivi, ossia Bartolomeo Mitrović (1844-1916). In questo studio viene pertanto tracciato un profilo della rivista, la cui funzione precipua consisteva nel far conoscere ai lettori italiani le letterature slave: saranno analizzate in proposito alcune delle rubriche più significative (come ad esempio "Letteratura serbo-croata", divenuta in seguito "Letteratura croata"), dove venivano proposte traduzioni di testi croati, ma anche articoli, recensioni e informazioni sulle novità librarie. I risultati di questa ricerca metteranno in luce la tipologia dei testi tradotti, le preferenze dei lettori e l'apporto dei traduttori quali mediatori tra esperienze letterarie diverse. In tale ottica è anche interessante individuare la posizione degli autori croati in un ideale raffronto con autori di altre letterature slave e slavo-meridionali, sempre nel periodo di riferimento. Nel complesso il contributo e la bibliografia a esso allegata costituiranno un tassello aggiuntivo per lo studio dei rapporti italo-croati all'inizio del Novecento.

Boris Beck

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

boris.beck@fpzg.hr

SATIRIČNI NOVINSKI NASLOVI U STRIPU *OVERKLOKING* DUBRAVKA MATAKOVIĆA

Dubravko Mataković istaknuti je hrvatski autor stripova, a serijal *Overkloking* objavljuje već niz godina svakog tjedna na portalu *net.hr*. Strip ima konstantnu formu jedne uspravne table sa šest sličica, a riječi likova nalaze se u balonima. Teme su redovno politički aktualne. Mataković je poklonik estetike ružnog zbog čega su likovi groteskni, nakazni i deformirani. Njihov izgled, ponašanje i djelovanje potiču gađenje do maksimuma, a aktualni društveni događaji izobličeni su. Jedan od načina za postizanje aktualnosti jest taj da likovi u stripu čitaju novine te potom komentiraju pročitano, odnosno poduzimaju određene radnje koje su apsurdne. Novine redovno imaju satirična imena, a naslovi imitiraju osobito dva modela iz stvarnih medija: dugačke senzacionalističke naslove i naslove koji mame čitatelja da kliknu na ponuđeni link, tzv. *clickbait*. Međutim, izvrnuta stvarnost Matakovićevih stripova redovno ima pouku koja, ma koliko se činila sarkastična, dosljedno promiče određeni moral. On se može očitati u negativu: budući da strip izruguje glupost, poročnost i pomodnost, Mataković očito zagovara razum, čestitost i autentičnost. Karikiranje čitatelja novina zapravo je postupak identificiranja čitatelja sa stripom; ujedno ima i snažnu autoreferencijalnu funkciju jer je upravo autor taj koji prati medije te ih komentira. Novinski naslovi na taj su način u središtu naracije: njih autor uočava u svijetu, na temelju njih nalazi temu i inspiraciju, oni su pokretači radnje u stripu, kroz njih iskazuje svoj svjetonazor i stav prema medijima općenito.

SATIRICAL NEWSPAPER TITLES IN THE DUBRAVKO MATAKOVIĆ COMIC STRIP *OVERKLOKING*

Dubravko Mataković is a prominent Croatian author of comic books, and the *Overkloking* series is published for a number of years each week on the *net.hr* portal. The strip has a constant shape of an upright table with six pictures, and the words of the characters are in the speech balloons. Topics are regularly political and momentuous. Mataković promote aesthetics of ugliness, making the characters grotesque, faded and deformed. Their appearance, behavior and action stimulate disgusting to the maximum, and current social events are distorted. One way of achieving the actuality is that the characters in the comic book read the newspapers and then make their comments, or take certain actions that are absurd. The newspapers regularly have satirical names, and the headlines imitate, in particular, two models of real media: long sensationalist titles and titles that attract readers to click on the offered link, so-called clickbait. However, the perverted reality of Mataković's comic strips has regularly a lesson that, as far as it is sarcastic, consciously promotes certain morals. It can be read in the negative: since the comic strips mocks stupidity, vice and modern trends, Mataković obviously advocates reason, fairness and authenticity. Making a caricature of a newspaper reader is actually a process of identifying a reader with a comic book; it has also a strong autoreferential function as the author is the one who follows the media and comments on them. Titles are in the center of narrative: they are perceived by the author in the world, his theme and the inspiration are mediated by headlines, they are the initiators of the action in the comic strip, author express his opinion and attitude towards the media in general through them.

Emina Berbić Kolar

*Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u
Osijeku*

ebkolar@gmail.com

TRADICIJSKI LEKSIK *SIČANSKIH RIČI*

Rad će opisati tradicijski leksik *Sičanskih riči* te će time doprinijeti leksikološkim opisima tradicijske jezične kulturne baštine hrvatskoga naroda u najširem kontekstu, ali i znanstvenim prinosima mikroidentiteta Slavonca i Šokca. O tradicijskome leksiku sičanskoga govora pisale su Kolenić i Berbić Kolar 2012. Kako je tada obuhvaćen dio rječničkoga korpusa, ovim će se radom dati cjelovit opis tradicijskoga sičanskoga govora. Sičanski je govor zaštićen kao nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske 2008. godine. Prvi je to zaštićeni slavonski govor u Republici Hrvatskoj. Jedan je od najarhaičnijih govora slavonskoga dijalekta te je prema njegovim obrascima objelodanjen rječnik i gramatika sičanskoga govora pod nazivom *Sičanske riči*. Rad će se baviti rječničkim dijelom *Sičanskih riči* te će prikazati tradicijski leksik u ovome staroštokavskome mjesnom govoru. Cilj je rada ukazati na tradicijski leksik sičanskih riči, na iskonske riječi koje pripadaju slavonskome dijalektu, a koje nisu nastajale u jezičnim dodirima s turskim, njemačkim, mađarskim i drugim jezicima. Metodologija rada bit će deskriptivna analiza leksičkoga korpusa *Sičanskih riči*. Svrha je rada ukazati na zanimljiv sociolingvistički jezični korpus koji je i danas živ u ovome govoru, a koji može poslužiti kao dijalektološki obrazac staroštokavskih govora slavonskoga dijalekta, posavskoga poddijalekta.

TRADITIONAL LEXIC OF *THE SIČE SPEECH*

The work will describe the traditional lexic of *Siče speech* and with these article I will contribute to the lexicological descriptions of the traditional linguistic cultural heritage of the Croatian people in the wider context, as well as to the scientific fields of the microidentities of Slavonac and Šokac. Kolenić and Berbić Kolar 2012 wrote about the traditional language of the one part of the *Siče speech*. This article will give a complete description of the traditional *Siče speech*. *Siče speech* was protected as an immaterial cultural good of the Republic of Croatia in 2008. The first is a protected Slavonian speech in the Republic of Croatia. It is one of the most arhaic speeches of the Slavonian dialect, and according to its patterns, the dictionary and the grammar of the *Siče speech* are known. Work will be done in the dictionary section of the *Siče speech* and it will display a traditional lexic in this old local speech. The aim of the paper is to point to the traditional lexic of the *Siče speech*, the primary words belonging to Slavonian dialect, and which did not arise in linguistic contact with Turkish, German, Hungarian and other languages. The methodology of the work will be a descriptive analysis of the *Siče speech*. The purpose of the paper is to point to an interesting sociolinguistic language corpus, which is still alive in this speech, which can serve as a dialectological form of the Old Slavonian speech of the Old Slavonian dialect of the Posavina subdivision.

Ante Bičanić

Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA
 ante.bicanic@inet.hr

POLITIKA I HRVATSKO JEZIKOSLOVLJE U 20. STOLJEĆU: POLITIČKI UTJECAJI, PRITISCI I NASILJE NA PRIMJERIMA VAŽNIH JEZIKOSLOVNIH PRIRUČNIKA

Povijest hrvatskoga jezikoslovlja bilježi mnoge primjere u kojima je bilo političkih utjecaja, pritisaka, prijetnji pa i nasilja nad hrvatskim jezikoslovcima i jezikoslovnim djelima. To je osobita značajka 20. stoljeća i političkih režima u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. U ovome radu istražuju se i analiziraju navedene političke aktivnosti, koje su bile usmjerene prema pojedinim hrvatskim jezikoslovcima i jezikoslovnim priručnicima. Ta su djela bila osporavana ili najčešće nisu dobila odobrenje nadležne vlasti za uporabu u školama, ili je bila onemogućena njihova priprema i tisak, ili su bila zabranjena, ili uništena. Riječ je o sljedećim jezikoslovnim priručnicima: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1930.) Boranića, *Hrvatski pravopis* (1941.) Čipre, Guberine i Krstića, *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika* (1979.) E. Barić i drugih autora iz bivšega Zavoda za jezik, *Hrvatski pravopis* (1971.) Babića, Finke i Moguša, *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1986.) Anića i Silića. Budući da su političari u navedenim državama htjeli utjecati na hrvatski jezik i pravopis, vrlo često su se uz formalne utjecaje služili i neformalnim sredstvima. O tome je bilo svjedoka, a sačuvanih pisanih bilješki i dokaza je malo. U ovom radu poslužili smo se zapisima iz novina i časopisa, svjedočanstvima zapisanim u nekim knjigama te djelomično arhivskom građom, koje je o ovoj temi sačuvano premalo.

POLITIK UND KROATISCHE SPRACHWISSENSCHAFT IM 20. JAHRHUNDERT: POLITISCHE EINFLÜSSE, DRUCK UND GEWALT AN BEISPIELEN WICHTIGER SPRACHWISSENSCHAFTLICHER HANDBÜCHER

Die Geschichte der kroatischen Sprachwissenschaft dokumentiert viele Beispiele, in denen es politische Einflüsse, Druck, Bedrohungen und sogar Gewalt gegen kroatische Sprachwissenschaftler und sprachwissenschaftliche Werke gab. Dies ist ein besonderes Merkmal des 20. Jahrhunderts und der politischen Regime zur Zeit des Königreichs Jugoslawien, des Unabhängigen Staates Kroatiens und der Sozialistischen Föderativen Republik Jugoslawien. In dieser Arbeit werden die erwähnten politischen Aktivitäten, die sich an bestimmte kroatische Sprachwissenschaftler und sprachwissenschaftliche Handbücher richteten, untersucht und analysiert. Diese Werke wurden angefochten oder meistens nicht von den zuständigen Behörden für die Verwendung in Schulen genehmigt oder wurde ihre Vorbereitung und Druck verunmöglicht oder verboten oder vernichtet. Es handelt sich um folgende sprachwissenschaftliche Handbücher: *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1930) von Boranić, *Hrvatski pravopis* (1941) von Cipra, Guberina und Krstić, *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika* (1979) von E. Barić und anderen Autoren aus dem ehemaligen Sprachinstitut, *Hrvatski pravopis* (1971) von Babić, Finka und Moguš, *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1986) von Anić und Silić. Da die Politiker in den oben genannten Ländern die kroatische Sprache und Rechtschreibung beeinflussen wollten, wurden sie häufig nicht nur mit formellen Mitteln, sondern auch mit informellen Einflüssen eingesetzt. Darüber gab es Zeugen, aber die aufbewahrten schriftlichen Aufzeichnungen und Beweise gibt es wenig. In dieser Arbeit haben wir Aufzeichnungen aus Zeitungen und Magazinen, in einigen Büchern geschriebene Zeugnisse und teilweise Archivmaterial verwendet, das zu diesem Thema zu wenig aufbewahrt ist.

Marijana Bijelić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

marijanabijelic@yahoo.com

**ROD I (ANTI)MODERNIZAM U PRIPOVIJETKAMA
DINKA ŠIMUNOVIĆA I ELINA PELINA**

Budući da je jedan od važnih aspekata modernizma i antimodernizma način na koji ovi diskursi oblikuju rodne identitete, u radu ću analizu (anti)modernističkih tendencija u pripovijetkama Dinka Šimunovića i Elina Pelina povezati s rodnom teorijom. Oba autora sukob između modernog i tradicionalnog prikazuju kao sukob između urbanog i ruralnog, odnosno kulture i civilizacije, koji prekida ili čak uništava idealizirani tradicionalni život ili donosi degeneraciju u idealiziranu prirodu. Zaplet je obično ostvaren kao određena vrsta ljubavne priče u kojoj ljubavni objekti reprezentiraju prirodu ili moderni urbani život koji prijeti prirodi i, ovisno o izboru subjekta, priče dobivaju tragičan ili melodramatičan rasplet.

GENDER AND (ANTI)MODERNISM IN STORIES BY DINKO ŠIMUNOVIĆ AND ELIN PELIN

Since one of the important aspects of modernism and antimodernism is the way that those discourses shape the gender identities, in my analysis (anti) modernistic tendencies in stories written by Dinko Šimunović and Elin Pelin are connected with gender theory. Both authors present the clash between modern and traditional as the clash between urban and rural, culture and civilization that interrupts and even annihilates idealized traditional life or brings degeneration into idealized nature. The plot is often connected with some sort of love story in which love objects represent nature or modern urban life that threatens the nature and depending of the subject's choice they end tragically or melodramatically.

Mirjana Crnić Novosel

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

mcrnic@ihj.hr

Maja Opašić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

mopasic@uniri.hr

FRAZEMI U ŠTOKAVSKIM IKAVSKIM GOVORIMA GORSKOGA KOTARA

U radu se analiziraju frazemi zastupljeni u štokavskim ikavskim govorima Gorskoga kotara. Riječ je o govorima u mjestima Lič, Mrkopalj i Sunger koji pripadaju novoštokavskom ikavskom dijalektu, a različitim poddijalektima. Istraživani su govori pokazali različitosti na fonološkome i morfološkom planu pa se svojevrzne razdiobe očekuju i nakon provedene analize frazema. Građa je prikupljena terenskim istraživanjem, u slobodnome govoru i ciljanim upitnikom. Organski idiomi predstavljaju neiscrpan izvor frazeološke građe čijom se sveobuhvatnom analizom mogu utvrditi zajednička obilježja frazeologije pojedinoga narječja, ali i posebnosti frazema mjesnih govora. Stoga se odabrani frazemi analiziraju s obzirom na pojedine semantičke pojave, a obrada građe uključuje i konceptualnu analizu. Semantičkom se analizom ovih frazema potvrđuje tendencija antropocentričnosti frazeologije koja se očituje u oslikavanju ustaljene predodžbe o različitim aspektima ljudskoga bića u najvećem dijelu frazeološkoga fonda svakoga jezika, pa tako i mjesnih govora. To znači da i u građi ovih mjesnih govora prevladavaju frazemi koji pokrivaju konceptualnu sferu koja se odnosi na čovjeka. S obzirom na to da istraživani govori dosad nisu bili podvrgnuti frazeološkoj analizi, ovim će se prilogom nastojati doprinijeti boljemu poznavanju i opisu kako gorskokotarske tako i štokavske frazeologije. Ovo je istraživanje ujedno i prilog očuvanju narječnoga blaga na području Republike Hrvatske.

PHRASEMES IN ŠTOKAVIAN IKAVIAN IDIOMS OF GORSKI KOTAR

In this paper we analyse phrasemes present in the Štokavian Ikavian idioms in Gorski kotar. These include the idioms of Lič, Mrkopalj and Sunger which belong to different subdialects of the New Štokavian Ikavian dialect. The analysed idioms display differences at the phonological and morphological levels. Consequently, we expect to find similar differences with respect to our analysis of phrasemes. The materials were collected during field research which employed both a targeted questionnaire and recording of free speech. Organic idioms are an inexhaustible source of phraseological material and the analysis of this material allows us to determine the common traits present in the phraseology of a dialect, but also the specific traits of phrasemes that belong to individual local idioms. Therefore, the chosen phrasemes are analysed with respect to various semantic phenomena, and the analysis also includes conceptual analysis. Semantic analysis of these phrasemes confirms the tendency towards anthropocentricity in phraseology which is reflected in the common ideas about various aspects of human beings that are present in the majority of phrasemes of every language, including those belonging to the local idioms. This means that phrasemes that cover the conceptual sphere related to humans are also dominant in our corpora of the local idioms under scrutiny. Considering that no phraseological analyses of the idioms in question have been carried out in the past, this paper will contribute to a better understanding and description of phraseology in Gorski kotar, but also of Štokavian phraseology in general. This research also contributes to the preservation of the dialectal heritage in the Republic of Croatia.

Olena Dzjuba-Pogrebnyak

Institut filologije Kijevskog nacionalnog sveučilišta Taras Ševčenko, Ukrajina
 olenadp@ukr.net

**PRIČE IZ VUKOVARA SINIŠE GLAVAŠEVIĆA
 I U IZOLACIJI STANISLAVA ASEJEVA**

Nakon početka rata u Ukrajini (2014) poraslo je zanimanje povjesničara, politologa i sociologa za ratno iskustvo Hrvatske iz 90-ih godina XX. st. Pažnja se skreće na neophodnost izučavanja hrvatskog iskustva rješavanja konflikta, oslobađanja teritorija, pomirenja. Međutim, za ukrajinski kulturni prostor značajno je i zanimljivo još jedno hrvatsko ratno iskustvo – oslikavanje ratnih trauma u hrvatskoj književnosti (na ukrajinski su prevedeni *Elijahova stolica* I. Štiksa, *Blokbaster* Z. Žmirića te zbirka *U ovom strašnom času*), kao i proučavanje tipoloških, komparativnih aspekata ratne hrvatske i ukrajinske književnosti. U hrvatskoj književnosti već postoje ozbiljni tekstovi o ratnoj literaturi (npr. *Pamćenje Vukovara* D. Oraić Tolić), dok se u ukrajinskoj tek sada pojavljuju prvi pokušaji sistematiziranja i osmišljavanja vala literature, koju rađa recentni rat. Za hrvatsku ratnu književnost je markantna knjiga *Priče iz Vukovara* S. Glavaševića, koji je, boraveći u središtu ratnog pakla, pričao Hrvatima i čitavom svijetu istinu o događajima u gradu i o njegovim ljudima. Među najnovijim ukrajinskim ratnim knjigama nedavno se pojavilo izdanje koje bismo s razlogom mogli smatrati svojevrsnim pandanom knjizi S. Glavaševića. Riječ je o zbirci *U izolaciji* (2018) S. Asejeva, mladog ukrajinskog novinara i blogera, koji je iz okupiranog Donecka slao svoje izvještaje o svakodnevnom životu svoga grada – gađanju, pucanju, propagandi, novom redu, ruskoj „pomoći“, lokalnoj kulturi itd. Slao je, dok nije bio uhapšen ljeti 2017. U ovom referatu analizirat ćemo ove dvije knjige – hrvatskog i ukrajinskog autora, pokušavajući uočiti sličnosti i razlike u shvaćanju i interpretaciji rata, sagledavajući ta djela u širem kontekstu hrvatske i ukrajinske ratne književnosti.

ОПОВІДІ З ВУКОВАРА СІНІШІ ГЛАВАШЕВІЧА І В ІЗОЛЯЦІЇ СТАНІСЛАВА АСЄЄВА

Оповіді з Вуковара Сініші Главашевича і *В ізоляції* Станіслава Асєєва (Васіна) після початку воєнних дій в Україні (2014) стрімко почала зростати увага до досвіду Хорватії, яка пережила схожі події у 90-х роках 20 ст., в питаннях подолання конфлікту, деокупації територій, примирення. Водночас, для українського культурного простору важливим і цікавим є вивчення відображення травматичного досвіду війни в хорватській літературі (українською мовою перекладено *Стілець Еліаху І. Штікса, Блокбастер* З. Жміріча та антологію *У цей страшний час*), типологічний, порівняльний аналіз воєнної хорватської та української літератури. Якщо в хорватській літературі на цю тему вже існують ґрунтовні розвідки, в українській з'являються перші спроби систематизувати та осмислити хвилю воєнної літератури, породженої рецетною війною. Для хорватської воєнної літератури знаковою є книга *Оповіді з Вуковара* С. Главашевича, який, у самому пеклі війни, намагався розповісти світові правду про події в місті та про його людей. Серед останніх українських книжкових новинок цього року з'явилося видання, яке можна потрактовувати як своєрідний пандан книзі Главашевича. Мова йде про *В ізоляції* (2018) Станіслава Асєєва, де зібрані репортажі молодого журналіста про щоденні реалії окупованого Донецька – обстріли, пропаганду, нові порядки, російські „гумконвої”, місцеву культуру, які автор передавав із зони окупації до провідних українських видань, поки його не арештували влітку 2017 року. У нашому рефераті проаналізуємо ці дві книги – хорватського і українського автора, намагаючись показати схожість і відмінність у сприйнятті та інтерпретації війни, розглядаючи ці твори у ширшому контексті хорватської та української воєнної літератури.

Ivana Filipović Petrović

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

ifilipovic@hazu.hr

ŠTO JE HRVATSKOJ LEKSIKOGRAFIJI KORPUS

Suvremena teorijska leksikografija kao važno obilježje rječnika ističe pouzdanost jezičnih podataka na kojima se rječnik temelji (Atkins i Rundell 2008; Hanks 2012). Da bi bili pouzdani, smatra se da ti podaci trebaju vrlo približno odgovarati onome kako govornici koriste i razumiju jezik u stvarnoj komunikaciji. Drugim riječima, pouzdani su jezični podaci ono što saznajemo promatrajući jezik u upotrebi, poželjno na velikome broju primjera. Nekoliko je izvora podataka na kojima se mogu temeljiti rječnici, ovisno o njihovoj namjeni i tipu: introspekcija, odnosno oslanjanje na vlastiti mentalni leksikon, jezičnu intuiciju i kompetenciju, zatim rječnici prethodnici, pa ručno prikupljena građa putem anketa i terenskih ispitivanja ili iz književnih djela i konačno, u digitalno doba, višemilijunski računalno pretraživi jezični korpusi. U ovome radu bavimo se leksičkim izvorima na kojima se temelje jednojezični rječnici u hrvatskoj suvremenoj leksikografiji. Konkretno, proučava se stav hrvatskih leksikografa prema sirovoj građi za rječnik koji se u njima ogleda. Pritom se ukazuje na nemalu ulogu introspekcije kao izvora podataka u hrvatskim rječnicima te zatim na prednosti i nedostatke trenutačno dostupnih računalnih korpusa za hrvatski jezik. Konačno, na tragu težnje za pouzdanim rječnikom koji odražava stvarnu upotrebu, oblikuju se uvjeti koje treba ispuniti takav rječnik, a koji hrvatska leksikografija tek treba proizvesti.

WHAT IS CORPUS TO CROATIAN LEXICOGRAPHY

Contemporary theoretical lexicography as an important feature of the dictionary highlights the reliability of the linguistic evidence on which the dictionary is based (Atkins i Rundell 2008; Hanks 2012). In order to be reliable, evidence should approximate closely to the ways in which people normally use and understand language when engaging in real communicative acts. In other words, reliable evidence is what we learn by observing language in use, preferably on a large number of examples. Evidence comes in several forms, depending on the purpose and type of the dictionary: introspection, the process in which we give an account of a word and its meaning by consulting our own mental lexicon; then previous dictionaries; manually collected evidence from questionnaires and field research or citations from literature and finally, in the digital era, large computer corpora. In this paper we are dealing with lexicographical evidence on which Croatian contemporary dictionaries are based. More concrete, we are looking into the stand of Croatian lexicographers to raw data for a dictionary. Thereby, we indicate the important role of introspection as evidence in Croatian dictionaries, as well as advantages and disadvantages of currently available corpora for Croatian. Finally, given the above mentioned aspiration for a reliable dictionary that reflects real use, we will introduce the features which that kind of dictionary should possess, in order to give guidelines to Croatian lexicographers to built one.

Marijana Horvat

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
mhorvat@ihjj.hr

Martina Kramarić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
mkramar@ihjj.hr

**GRAMATIČKO NAZIVLJE U HRVATSKIM FRANJEVAČKIM
GRAMATIKAMA IZ 18. STOLJEĆA**

Predmet izlaganja hrvatsko je gramatičko nazivlje u dvjema franjevačkim gramatikama iz 18. st. Gramatiku *Principi della Grammatica Grammatica prima in lingua Slava, Italiana et Latina* Gašpar Vinjalić napisao je sredinom 18. st., a sačuvana je u rukopisnom prijepisu iz 1809. Ta dosad neobjavljena gramatika dugo je bila u sjeni zanimanja znanstvene javnosti te o njoj nema puno poznatih podataka. Kako to sam autor navodi, namijenjena je podučavanju redovničke mladeži hrvatskomu jeziku, ali istodobno i latinskomu i talijanskomu jeziku. Stoga je gramatika uistinu koncipirana trojezično: pravila se navode najčešće na talijanskome i latinskome jeziku, a primjeri su trojezični. Matija Antun Relković autor je vrlo opsežne gramatike *Nova slavonska, i nimačka gramatika* (1767.). To je kontrastivna gramatika; paradigme i pravila donose se na hrvatskome i njemačkome jeziku. Hrvatski se jezik temelji na štokavskoj ikavici. Nastala je u prosvjetiteljskome duhu. Pisana je s namjerom očuvanja vlastitoga jezika, ali i da bi mladež iz nje mogla učiti njemački jezik, a Nijemci hrvatski. Kao što je to tad bilo uobičajeno, ni Relkovićeva slovnica ne opisuje samo gramatičko ustrojstvo jezika, nego je opći jezični priručnik, za što su uzori postojali u domaćim i europskim jezičnim priručnicima. Ona je dobar izvor jezikoslovnoga nazivlja (hrvatskoga, latinskoga i njemačkoga). Kako svaki naziv u promatranim gramatikama nema uvijek svoju hrvatsku inačicu, nužno je u istraživanju osvrnuti se i na latinsko nazivlje. Budući da su u postojećim potvrdama hrvatskoga nazivlja uočene sličnosti s prethodnicima (npr. s nazivljem u J. Mikalje, L. Šitovića, T. Babića, B. Tadijanovića), primjeri će biti stavljeni u kontekst izgradnje hrvatskoga gramatičkog nazivlja.

GRAMMATICAL TERMINOLOGY IN CROATIAN FRANCISCAN GRAMMARS OF THE 18TH CENTURY

The subject of this presentation is the Croatian linguistic terminology in two Croatian Franciscan grammars of the 18th century. G. Vinjalić wrote a trilingual grammar *Principi della Grammatica Grammatica prima in lingua Slava, Italiana et Latina* in the middle of the 18th century but it is preserved in the manuscript from 1809. Since the grammar is still unpublished and there are not many well-known data about it, it has been out of the scholarly interest so far. As the author himself explains, the grammar was written for the Franciscan schools and their students who were to become priests and who wanted to learn Croatian, along Italian and Latin language. Therefore, the grammar is compiled as a trilingual grammar: the grammar rules are mainly written in Latin and Italian, but the examples are written in all three languages. M. A. Relković is the author of an extremely extensive grammar entitled *Nova slavonska, i nimačka gramatika* (1767). Relković's handbook is a German-Croatian contrastive grammar; paradigms and grammatical rules are presented in Croatian and in German language. The base of his grammar is Stokavian Ikavian dialect. Relković wrote his handbook under the influence of Enlightenment ideas, his intention was not only to cultivate his mother tongue, but also to encourage young Croatian people to learn German and vice versa. Relković's grammar is a general language manual, for which the patterns existed in domestic and European language manuals. It is also an extensive source of linguistic terminology (Croatian, Latin and German). As the above mentioned authors used similar terminology as their grammar predecessors, attested examples will be placed in the context of the creation of the Croatian grammatical terminology in general.

Martina Horvat

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
mshorvat@ihjj.hr

Maja Znika Marion

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
mznika@ihjj.hr

**SLOVOPIS I PRAVOPIS KAO IZAZOVI U RADU SA STARIM
KAJKAVSKIM TEKSTOVIMA NA RJEČNIKU HRVATSKOGA
KAJKAVSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA**

Projekt *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* započet je s ciljem izradbe zasebnoga djela koje dopunjuje građu leksikografski obrađenu u Akademijinu *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Korpus tekstova čini građa raznovrsnih tiskanih i rukopisnih tekstova od 16. do 19. stoljeća te dragocjeni višejezični rječnici (Habelićev, Belostenčev, Jambrešićev, Patačićev i dr.). Obilje izazova s kojima se u koštac hvataju obrađivači, urednici i redaktori *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* izvrsno je ocrtano u dosadašnjim bibliografijama suradnika na projektu. U ovome radu osobito se osvrćemo na prikaz problema pravopisa i transkripcije starih kajkavskih tekstova iz pera Antuna Šojata te osobito njegov zaključak o kontinuitetu kajkavskoga pravopisa u razdoblju dopreporodne kajkavske književnosti. Njegove teze dopunjujemo primjerima iz vlastitoga obrađivačkog rada u kojima je slovopisni problem često bio naznakom složenijega leksičkog problema (npr. odnos sema ‘molitva’ i ‘smola’ u lemmama *smoliti* i *smoļen*). Slijede primjeri tekstova u kojima je pravopisni znak „kamen pravi smutnje velike” te zahtijeva uvid u izvornik uz opreznu analizu cjeline ekscerpiranoga primjera (npr. određivanje leme prema zapisu „s po srednje”) i korištene interpunkcije. U konačnici se osvrćemo i na pripremu dovršenoga sveska za tisak pri čemu se do sada opisana problematika prelama kroz prizmu suvremenoga hrvatskog pravopisa.

THE CHALLENGES OF SPELLING AND ORTOGRAPHY IN READING OF THE OLDER KAJKAVIAN TEXTS FOR THE *DICTIONARY OF CROATIAN LITERARY KAJKAVIAN*

The project of *Dictionary of Croatian Literary Kajkavian* is an ongoing project initiated in order to craft a stand-alone work complementing the corpus that was lexicographically treated in Academy's *Dictionary of Croatian or Serbian*. The corpus consists of various printed and handwritten texts ranging from 16th to 19th century, as well as the valuable multilingual dictionaries (e. g. dictionaries authored by Juraj Habdelić, Ivan Belostenec, Andrija Jambrešić, Adam Patatčić, etc.). Overabundance of challenges being handled by lexicographers, redactors and editors working on the *Dictionary of Croatian Literary Kajkavian* is well documented in the bibliographies of contributors to the project. This paper focuses on issues concerning spelling and orthography occurring in older Kajkavian texts as analysed by Antun Šojat, detecting a continuity in Kajkavian orthographic Pre-Revival literary practice. His observations are supplemented with examples from our own lexicographical work in which a spelling issue often indicates a more complex underlying lexical issue (e. g. semes 'molitva' and 'smola' in lemmas *smoliti* and *smoļen*). This is followed by examples of texts in which an orthographic mark denotes „a true foundation of great confusion” demanding additional insight into the original text, followed by cautious analysis of the integral text from which the example was excerpted (e. g. determining a lemma based on the text „s po sredńe”), as well as analysing interpunction used. Our final comments concern the pre-publication proofreading efforts with regards to the contemporary Croatian orthographic practice.

Lana Hudeček

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

lhudecek@ihjj.hr

Milica Mihaljević

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

mmihalj@ihjj.hr

TVORBENI MODELI U *MREŽNIKU*

Hrvatski jezik zasad nema nijedan pravi mrežni rječnik (*web-born dictionary*) koji bi bio sastavljen po svim načelima moderne e-leksikografije 21. stoljeća. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* jednojezični je normativni korpusno utemeljeni mrežni rječnik koji se sastoji od triju modula: općega modula namijenjenoga izvornim govornicima hrvatskoga jezika, modula za učenike nižih razreda osnovne škole i modula za osobe koje uče hrvatski kao drugi i strani jezik. Svaki od navedenih modula ima strukturu prilagođenu ciljnoj skupini kojoj je namijenjen. Jedna je od osnovnih značajka *Mrežnika* i povezivanje s vanjskim izvorima te unutarrječničko povezivanje (povezivanje sinonima, antonima, hiponima, meronima, muških/ženskih parnjaka, vidskih parnjaka). U strukturi modula za izvorne govornike predviđena je i rubrika *Tvorba*. Razlog zbog kojega smo odlučili uključiti tvorbu u strukturu *Mrežnika* velik je broj upita koji se odnose na tvorbu upućenih službi za jezične savjete IHJJ-a. Ti se upiti najčešće odnose na utvrđivanje tvorbene raščlambe pojedine riječi. Predviđeno je da se rubrika *Tvorba* sastoji od dvaju dijelova: tvorbene raščlambe natuknice te tvorenica koje se iz natuknice izvode. Tvorenice se dijele na tzv. žive tvorenice (tvorenice koje su i same natuknice u *Mrežniku* te do kojih se može doći s pomoću poveznice) i mrtve tvorenice (tvorenice koje nisu natuknice u *Mrežniku*). Pri raščlambi tvorenica u *Mrežniku* pokazalo se da je potrebno sustavno analizirati tipove tvorbe za pojedine vrste riječi te za pojedine podskupine unutar određene vrste riječi jer za mnoge tvorenice nismo našli jednoznačnu tvorbenu raščlambu u postojećoj jezikoslovnoj literaturi. Tvorbena raščlamba izrađena na korpusu od 10 000 natuknica bit će predmetom ovoga izlaganja.

WORD FORMATION MODELS IN *MREŽNIK*

The Croatian language still doesn't have a web-born dictionary compiled according to the principles of modern e-lexicography of the 21st century. *Croatian web dictionary – Mrežnik* is a monolingual normative corpus-based web dictionary which consists of three modules: a dictionary for adult native speakers of Croatian, a dictionary for elementary school children and a dictionary for foreigners learning Croatian as a second or foreign language. Each of the modules has a structure adapted to the needs of the target users. One of the most important characteristics of *Mrežnik* is that it has links to external databases and hyperlinks to other dictionary entries (synonyms, antonyms, hypernyms, meronyms, male/female pairs, aspect pairs). The structure of *Mrežnik* for native speakers has the field *Word formation*. The reason for the inclusion of word formation is a large number of questions concerning the word formation type put to the language advice service of the Institute of Croatian Language and Linguistics. The field *Word formation* consists of two subfields: word formation analysis of compounds and derivatives and words derived from the entry word. These words fall into two categories: words that are themselves entry words in this dictionary (they are connected by hyperlinks) and words that are not entry words in this dictionary. While analyzing compounds and derivatives in *Mrežnik* the need for a systematic analysis of formation types for certain word classes and subclasses arose as for many derivatives and compounds we couldn't find an adequate word formation analysis in the existing linguistic works. Word formation analysis on the corpus of 10 000 words will be the topic of this paper.

Daria Lazić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
dlazic@ihjj.hr

PRISTUP GLAGOLSKOJ MORFOLOGIJI U SUVREMENIM GRAMATIKAMA HRVATSKOGA JEZIKA

U priručnicima hrvatskoga jezika prisutni su različiti pristupi glagolskoj morfologiji, te se i opisi tvorbe glagolskih oblika u njima razlikuju. Osnovna razlika odnosi se na to opisuje li se tvorba jednostavnih glagolskih oblika dodavanjem različitih skupina nastavaka na glagolsku osnovu ili se oblici detaljno morfološki raščlanjuju. Nadalje, u prvome tipu opisa, koji je zastupljen u većini suvremenih gramatika hrvatskoga jezika, tvorba pojedinih glagolskih oblika različito se tumači, stoga postoje razilaženja s obzirom na popis tvorbenih nastavaka i osnovu od koje se u tvorbi polazi te određivanje granice između osnove i nastavka kod pojedinih konjugacijskih tipova. U radu će se prvo propitati odnos između temeljnih morfoloških pojmova morfema, nastavka i glagolske osnove. Potom će se prikazati modeli opisa tvorbe jednostavnih glagolskih oblika u suvremenim gramatikama hrvatskoga jezika, a posebna pozornost posvetit će se tvorbi oblika čiji se opisi najviše razlikuju: tvorbi imperativa i glagolskoga pridjeva trpnog. Modeli opisa tvorbe glagolskih oblika i razlike među njima dovest će se u vezu s postojećom literaturom o glagolskoj morfologiji u hrvatskome jeziku, a usporedit će se i s rezultatima istraživanja o opisu tvorbe glagolskih oblika u udžbenicima hrvatskoga jezika objavljenima 2018. Na kraju će se predložiti model opisa za glagolske oblike u čijem se tumačenju gramatički priručnici razilaze.

VERBAL MORPHOLOGY IN CONTEMPORARY CROATIAN GRAMMARS

Croatian grammars approach verbal morphology in different ways, which has resulted in dissimilar descriptions of verb forms. The main difference is whether simple verb forms are described as consisting of a stem and an ending or their description is based on a more accurate morphological analysis. Furthermore, in the first approach, which is to be found in the majority of contemporary Croatian grammars, the structure of simple verb forms has been interpreted in different ways. Consequently, there are differences regarding the stem types and endings that have been recognized for certain verb forms, and the boundaries between the stem and the ending have been interpreted differently for certain conjugation types. In the beginning of this paper basic morphological terms such as morpheme, ending and verb stem will be discussed. After that, the models for describing simple verb forms in contemporary Croatian grammars will be presented, focusing on the description of imperative and passive past participle, where the biggest variation appears. The different approaches will be brought into comparison with the existing research on Croatian verbal morphology, as well as with the research on verbal morphology in Croatian language textbooks, the results of which have been published in 2018. Finally, a description of verb forms that have been interpreted differently in grammars will be proposed.

Mijo Lončarić

Zagreb

mijo.loncaric@gmail.com

ZA HRVATSKO JEZIKOSLOVLJE U 21. STOLJEĆU OSVRT NA ISTRAŽIVANJE HRVATSKOGA JEZIKA

Navode se najvažniji zadaci hrvatskoga jezikoslovlja, jer usprkos iznimno specifičnim i važnim značajkama hrvatskoga jezika među slavinama, za njega još uvijek nisu obavljena sva fundamentalna istraživanja ni izrađena djela, npr. nacionalni jezični atlas, povijesna gramatika, dijalektologija, dijalektni rječnici većine dijalekata. Godine 1996. zasnovan je u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje *Hrvatski jezični atlas*, koji treba obuhvatiti hrvatske govore s oko 410 punktova (u zemlji, Bosni i Hercegovini te dijaspori – štokavskih, čakavskih i kajkavskih) te govore jezika nacionalnih manjina (oko 40 punktova). Ipak, do sada, osim čakavskih govora, nisu okončana ni terenska istraživanja, te je ostala neistražena 1/5 kajkavskih i čak 1/3 štokavskih govora (a većina su Hrvata štokavci). Lingvistička je geografija (atlas), s obzirom na to da najbolje pokazuje sliku i raznolikost jezika, temelj svih drugih jezikoslovnih istraživanja potrebnih za poznavanje povijesti jezika, naroda i zemlje, kontakata s drugim jezicima, narodima i zemljama. Osim toga, poznata je i činjenica da se mjesni govori nepovratno mijenjaju, nerijetko čak i nestaju. Francuzi i Nijemci taj su važan nacionalni zadatak uradili u 19. st. Zbog toga je izrada *Hrvatskoga jezičnog atlasa* najvažniji zadatak hrvatskoga jezikoslovlja i filologije, jedan od najvažnijih, ako ne i najvažniji zadatak hrvatske znanosti i kulture.

FOR CROATIAN LINGUISTICS IN THE 21ST CENTURY REVIEW OF A CROATIAN LANGUAGE RESEARCH

The most important tasks of Croatian linguistics are listed because, despite the extremely specific and important features of Croatian language among others, not all fundamental researches or works have been performed for it, such as national language atlas, the history of grammar, dialectology and dictionaries of most dialects. In 1966, the *Croatian Language Atlas* was founded in the Institute for Croatian Language and Linguistics, which includes Croatian speeches with about 410 points (in the country, Bosnia and Herzegovina and Diaspora – Shtokavian, Chakavian and Kajkavian) and languages of national minorities (about 40 points). However, besides Chakavian speeches, field researches have not been completed so far and 1/5 of the Kajkavian and even 1/3 of the Shtokavian speeches remain unexplored (most Croats are Shtokavians). Linguistic geography (atlas), because it shows the best image and diversity of languages, is the basis of all other linguistic researches needed to know the history of language, people and country, contact with other languages, people and countries. Besides that, it is a well-known fact that local speeches are irreversibly changing, often even disappearing. The French and German completed this important national task in the 19th century. That is why the creation of the *Croatian Language Atlas* is the most important task of Croatian linguistics and philology, if not the most important task of Croatian science and culture.

Marija Malnar Jurišić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mmalnar@ffzg.hr

Perina Vukša Nahod

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

pvuksa@ihjj.hr

VIDI SE IZ AVIONA FRAZEMI VOLE SE NA SVA ZVONA

U radu se analiziraju frazemi potvrđeni u hrvatskim glazbenim uradcima. Građa je ekscerpirana iz tekstova pjesama različitih glazbenih žanrova objavljenih od 2000. godine naovamo. Prikupljeni frazemi analiziraju se sa strukturnoga, semantičkoga i konceptualnoga aspekta. Utvrđuje se najčešća struktura frazema, promatra se promjena u redoslijedu sastavnica i njihovo izostavljanje ili zamjenjivanje te upućuje na mogućnost odstupanja od značenja potvrđenog u frazeološkoj literaturi. Usto, frazem, kao gotovu, prepoznatljivu i neslobodnu svezu riječi, karakterizira preneseno značenje, a u radu će se razmatrati i problem upotrebe takva izraza u njegovu doslovnom značenju (čime frazeološka sveza prestaje biti frazemom). Također se utvrđuje postoji li dominantan koncept bez obzira na žanrove te, s obzirom na brojnost potvrđenih frazema, donosi zaključak o tome koji je glazbeni žanr najskloniji njihovoj uporabi. Sva se analizirana građa uspoređuje s potvrdama frazema u standardnojezičnim ili dijalektnim (frazeološkim) rječnicima, objavljenim znanstvenim i stručnim radovima te onima prikupljenima terenskim istraživanjima.

IT'S AS PLAIN AS DAY, EVERYONE LOVES IDIOMS ALL THE WAY

This paper analyses idioms found in Croatian popular songs. The material is excerpted from the lyrics of songs belonging to different genres and released since 2000. Collected idioms are analysed from a structural, semantic and conceptual point of view. The paper establishes the most frequent idiom structure, observes the change in the order of the constituents, their omission or replacement, while indicating likewise the possibility of deviation from the meaning confirmed in the literature on phraseology. In addition, an idiom, as a complete, distinctive and limited string of words, is characterized by a figurative meaning, and this research will also investigate the problem of using such a phrase in its literal meaning (by which the phraseological string ceases to be an idiom). Likewise, the paper will establish if there is a dominant concept, regardless of the type of genre, and, with regard to the number of found idioms, will draw a conclusion on which music genre they are mostly used in. The analysed material is compared to idioms in the standard language variant dictionaries or dialectal (phraseological) dictionaries, published research and review papers and those recorded in field research.

Marina Marinković

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

mvalencic@hazu.hr

IZ SINTAKSE ISTOČNOGORANSKIH KAJKAVSKIH GOVORA

Sintaktička je razina hrvatskih organskih govora u dosadašnjim dijalektološkim istraživanjima ostajala uglavnom na margini interesa. Mjesni govori kajkavskoga goranskoga dijalekta također su sintaktički razmjerno slabo opisani. Iznimkom su zapadnogoranski govori Ravne Gore te Delnica i Gornjih Turni. Predmet je ovoga istraživanja sintaktički opis onih mjesnih govora koji su dijelom istočnoga poddijalekta kajkavskoga goranskoga dijalekta, a koji su prethodno opisani fonološki, morfološki te na razini tvorbe riječi. Građa je za navedeni sintaktički opis prikupljena transkripcijom zvučnih zapisa izvornih govornika, njihova spontana govora te dijaloga, a manji je dio sintaktičkih podataka dobiven iz posebno koncipiranog upitnika. Istražit će se neke sintaktičke značajke istočnogoranske kajkavštine: tipične uporabe padežnih oblika, njihova značenja i službe, sintaktičke osobine vrsta riječi, uključujući i uporabu pojedinih glagolskih oblika (primjerice, prezent u funkciji izražavanja budućnosti), kongruencija te položaj klitika, ne oslanjajući se na usporedbe sa sintaktičkim osobinama drugih organskih sustava ili hrvatskoga standardnoga jezika. Budući da su nam poznate neke osobine sintakse zapadnogoranskih govora, sintaktički opis istočnogoranskoga dijela omogućit će stvaranje cjelokupne sintaktičke slike na razini dijalekta. S druge strane, kako su dosada objavljene i neke osobine ove jezične razine u istočnijim prigorskim govorima, poglavito ozaljskome, opisom sintaktičkoga sustava istočnogoranskih govora dobit će se sintaktičke izoglose koje odvajaju ovaj niz kajkavskih govora na zapadnome luku Hrvatske od drugih, (ne)kajkavskih govora. Na koncu, otvorit će se i neka pitanja u istraživanju dijalekatske sintakse, posebice u govorima kajkavskoga narječja.

FROM THE SYNTAX OF KAJKAVIAN SPEECHES OF EASTERN GORSKI KOTAR

The syntactic level of Croatian organic speeches has so far remained on the margins of interest in the dialectological researches. The local speeches of the Kajkavian Gorski kotar dialect are also syntactically poorly described (except the speeches of Ravna Gora, Delnice and Gornji Turni). The subject of this research is a syntactic description of those local speeches which are part of the eastern subdialect of the Kajkavian Gorski kotar dialect, which have previously been described phonologically, morphologically, and at the level of word formation. The materials for the above mentioned syntactic description have been collected by transcribing the audio recordings of native speakers, their spontaneous speech and dialogues, and the smaller part of the syntactic data has been obtained from a questionnaire. Some syntactic features of Kajkavian speeches of eastern Gorski kotar are to be explored: the typical use of grammatical cases, their meanings and services, the syntactic traits of parts of speech, including the use of certain verb forms (for example, present tense as a means for expressing future), congruence and clitic positioning, not relying on comparisons with syntactic traits of other organic systems or the Croatian standard language. The syntactic description of speeches of eastern Gorski kotar will enable the creation of the overall syntactic image at the level of dialect. As some features of this language level have so far been published as a part of studying the speeches of eastern Prigorje (Ozalj) describing the syntactic system of Speeches of Eastern Gorski kotar will provide syntactic isoglosses which separate this series of Kajkavian speeches in western Croatia from other speeches. Some questions will arise in the study of Kajkavian dialectal syntax.

Mihaela Matešić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

mmatesic@ffri.hr

Blaženka Martinović

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

bmartino@unipu.hr

**JEZIČNA ZAJEDNICA KAO METODOLOŠKI ČIMBENIK U
NOVIJOJ HRVATSKOJ PRAVOPIŠNOJ NORMI**

Metodologiju izrade novijih hrvatskih pravopisa, od 90-ih godina 20. stoljeća naovamo, karakterizira svakako uklopljenost u glavne značajke Broz-Boranićeve pravopisne norme kako u strukturi pravopisnih knjiga tako i u pojedinim pravopisnim rješenjima. Obilježavaju je međutim i određeni metodološki pomaci, koji u prijašnjim pravopisima nisu bili uopće prisutni ili su bili zastupljeni rjeđe i manje izrazito. U pozadini se takvih metodoloških pomaka razaznaje stav da pravopisna rješenja trebaju odražavati potrebe suvremene jezične komunikacije u hrvatskoj jezičnoj zajednici. Za ostvarivanje mogućnosti utjecaja jezične zajednice na gradnju standardnojezičnih norma potrebno je povjerenje standardologâ u to da jezična zajednica ima osviješten odnos prema vlastitoj jezičnoj komunikaciji i da postoji dovoljna jezična homogenost jezične zajednice na razini komunikacije standardom. U suvremenoj hrvatskoj jezičnoj zajednici ta je homogenost poduprta ranim usvajanjem tzv. niskoga varijeteta hrvatskoga standardnog jezika. Uzeti u obzir pri normiranju jezičnu zajednicu znači prije svega istražiti njezine komunikacijske potrebe, ali i najzastupljenija rješenja (gdje postoje) koja je iznjedrila sama jezična zajednica u situacijama kada nije bilo normom predviđenih rješenja ili pak propisana rješenja nisu bila prikladna. Na temelju analize različitih metodoloških postupaka u hrvatskim pravopisima novijega vremena u radu se otkrivaju smjerovi utjecaja jezične zajednice na pravopisnu normu.

SPEECH COMMUNITY AS A METHODOLOGICAL FACTOR IN RECENT CROATIAN ORTHOGRAPHIC NORM

Methodology employed for the compilation of recent Croatian orthography books, from the 1990s until present day, is in line with the main characteristics of the Broz-Bozanić orthographic norm, both in terms of the structure of the orthography books and individual orthographic solutions. It is, however, also characterized by certain methodological shifts, which were either absent, or employed less frequently and less evidently in earlier Croatian orthography books. At the root of these methodological shifts is the belief that orthographic solutions should reflect the needs of contemporary linguistic communication in the Croatian speech community. A prerequisite for the pursuit of the possibility of a speech community influencing the development of the standard language norm is the standardologists' trust in the fact that the speech community has an informed attitude toward its own language communication and the fact that there is sufficient language homogeneity in the speech community at the level of communication in the standard language. In the contemporary Croatian speech community, this homogeneity is promoted by the early acquisition of the so-called lower variety of the Croatian standard language. In order to take the speech community into consideration in the process of developing the standard language norm, one needs to study its communication needs and the most common solutions (when they exist) that the speech community brought forth in the absence of solutions in the norm or when the prescribed solutions were inadequate. Based on the analysis of different methodological procedures in recent Croatian orthography books, this study explores the directions of the influence of the speech community on orthographic norm.

Sanja Perić Gavrančić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
 speredic@ihjj.hr

O HRVATSKOME JEZIKU U JEZIKOSLOVNIM STUDIJAMA EUROPSKIH HUMANISTA 16. STOLJEĆA

Premda se uobičajeno smatra da je tek pojava višejezičnoga Vrančićeva i Mikaljina rječnika te Kašićeve gramatike osigurala hrvatskomu jeziku legitimitet i ravnopravnost s drugim jezicima Europe, radovi šestnaestostoljetnih europskih jezikoslovaca pokazuju da je hrvatski jezik u učenim humanističkim krugovima takav status imao i ranije. Podatke o hrvatskome jeziku i pismu razmjenjivali su, i u svojim raspravama diljem Europe objavljivali, sudionici ranonovovjekovne zajednice intelektualaca, poznate pod imenom *res publica litteraria*. Bilješke o hrvatskome jeziku i pismu uključene su u poredbenojezikoslovne studije francuskoga humanista Guillaumea Postela (*Linguarum duodecim characteribus differentium alphabetum*, 1538., Pariz) te švicarskih filologa Theodora Bibliandera (*De ratione communi omnium linguarum et litterarum commentarius*, 1548., Zürich) i Conrada Gessnera (*Mithridates sive de differentiis linguarum tum veterum tum quae hodie apud diversas nationes in toto orbe terrarum in usu sunt*, 1555., Zürich). U humanističkim počecima poredbenoga jezikoslovlja sudjelovao je i jedan hrvatski latinist. Riječ je o Bartolu Đurđeviću i njegovu djelu o nevoljama hrvatskoga naroda pod turskom vlašću (*De afflictione tam captivorum quam etiam sub Turcae tributo viventium Christianorum*, 1544., Antwerpen), u kojemu je prikazao razlike između hrvatskoga i turskoga jezika, objavio mali hrvatsko-latinski rječnik te tekst Očenaša, koji je kao ogledni tekst ilirskoga jezika citiran u spomenutoj Biblianderovoj i Gessnerovoj poredbenojezikoslovnoj studiji.

CROATIAN LANGUAGE IN THE 16TH CENTURY LINGUISTIC STUDIES OF EUROPEAN HUMANISTS

It is commonly believed that the appearance of the multilingual Vrančić's and Mikalja's dictionaries and Kašić's grammar ensured the legitimacy of the Croatian language among other European languages. However, some publications compiled by the 16th century European linguists show that the Croatian language had already acquired this status within the scholarly and scientific network of learned men – *res publica litteraria*. European humanists shared information on the Croatian language and published them in their treatises on comparative linguistics. The following early modern scholars and their publications will be presented: the French humanist Guillaume Postel (*Linguarum duodecim characteribus differentium alphabetum*, 1538, Paris), the Swiss linguist Theodor Bibliander (*De ratione communi omnium linguarum et litterarum commentarius*, 1548, Zürich) and the Swiss scholar Conrad Gessner (*Mithridates sive de differentiis linguarum tum veterum tum quae hodie apud diversas nationes in toto orbe terrarum in usu sunt*, 1555., Zürich). There was also a noted Croatian Latinist who contributed to the beginnings of the comparative linguistics in the Age of Humanism. Bartol Đurđević published a book about the suffering of Christians in Turkish captivity and in Turkish-occupied Europe – *De afflictione tam captivorum quam etiam sub Turcae tributo viventium Christianorum* (1544). He supplemented his book with a Croatian-Latin glossary and the Croatian version of the Lord's Prayer which was cited in the aforementioned Bibliander's and Gessner's study on different European languages, as a sample text of the Illyrian language.

Krešimir Mićanović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

kresimir.micanovic@ffzg.hr

„ZAGREBAČKI DOGOVOR” JEZIČNA POLITIKA 1980-IH U HRVATSKOJ I JUGOSLAVIJI

Sredinom 1980-ih godina na poticaj najužeg vodstva Saveza komunista Hrvatske nastoji se institucionalizirati „jedna zajednička jezična politika” za područje tada četiriju socijalističkih republika – Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije – u sastavu jugoslavenske višenacionalne i višejezične federacije. U tekstu se na osnovi publiciranih dokumenata te na osnovi neobjavljene arhivske građe sačuvane u Hrvatskome državnom arhivu raspravlja o jezičnopolitičkoj akciji namjere koje su bile unifikacija jezičnih odredaba u republičkim ustavima, što bi za posljedicu imalo brisanje formulacije o *hrvatskome književnom jeziku* u Ustavu SR Hrvatske (1974), izrada jednoga pravopisnog priručnika „srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog (književnog) jezika”, nastavak rada na dovršetku *Rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika*, izrada kojega je prekinuta 1970. godine, te izrada „suvremene gramatike srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog, hrvatskog ili srpskog standardnog jezika i drugih neophodnih priručnika”. Posebna se pozornost posvećuje analizi stavova sudionika radnih dogovora – istaknutih političara, jezičnih stručnjaka i predstavnika znanstvenih, kulturnih i obrazovnih institucija – „o aktualnim problemima jezika i jezične politike na srpskohrvatskom/hrvatskosrpskom, hrvatskom ili srpskom govornom području”. U konačnici se raščlanjuju okolnosti u kojima je došlo do propasti „zagrebačkog dogovora” prije negoli je on i postignut.

„ZAGREBER VEREINBARUNG“ SPRACHPOLITIK IN KROATIEN UND JUGOSLAWIEN DER 1980ER-JAHRE

Mitte der 1980er-Jahre wurde auf Anstoß der Leitung der Bundes der Kommunisten Kroatiens der Versuch unternommen, eine „gemeinsame Sprachpolitik“ in vier von den damaligen sechs sozialistischen Teilrepubliken – Kroatien, Bosnien und Herzegowina, Montenegro und Serbien – der multinationalen und mehrsprachigen jugoslawischen Föderation zu institutionalisieren. Diese sprachpolitische Aktion, die auf eine Vereinheitlichung sprachlicher Bestimmungen in den Verfassungen der betreffenden Teilrepubliken abzielte, wird aufgrund veröffentlichter Dokumente sowie unveröffentlichter Materialien aus dem Kroatischen Staatsarchiv behandelt. Wäre sie gelungen, hätte sie die Tilgung der Bezeichnung *kroatische Literatursprache* aus der Verfassung der Sozialistischen Republik Kroatien von 1974 zur Folge gehabt. Weitere beabsichtigte Maßnahmen waren die Ausarbeitung einer einheitlichen Rechtschreibung der „serbokroatischen/kroatoserbischen, kroatischen oder serbischen Standardsprache (Literatursprache)“, die Wiederaufnahme der 1970 eingestellten Arbeit am *Wörterbuch der kroatoserbischen Literatursprache* und die Veröffentlichung einer „zeitgenössischen Grammatik der serbokroatischen/kroatoserbischen, kroatischen oder serbischen Standardsprache sowie anderer notwendiger Handbücher“. Bei der Darstellung der Vorgänge werden besonders die Einstellungen einzelner Teilnehmer der verschiedenen Arbeitstreffen – angesehener Politiker, Sprachwissenschaftler und Vertreter von Institutionen in den Bereichen der Wissenschaft, Kultur und Bildung – zu „aktuellen sprachlichen und sprachpolitischen Problemen im serbokroatischen/kroatoserbischen, kroatischen oder serbischen Sprachraum“ berücksichtigt. Schließlich werden die Umstände untersucht, unter welchen die „Zagreber Vereinbarung“ scheiterte, ehe sie überhaupt erreicht werden konnte.

Bernardina Petrović

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

bernardina.petrovic@ffzg.hr

GLAGOLSKI EMOTIVI TUGE U HRVATSKOME JEZIKU

Zadnjih su desetljeća emocije predmetom osobito intenzivnih istraživanja te se u recentnoj i vrlo bogatoj literaturi definiraju s različitih motrišta. Među mnoštvom se pristupa kako monodisciplinarnih tako i interdisciplinarnih može izdvojiti polazište koje emocije razmatra kao sklop različitih unutarnjih stanja povezanih s mišljenjem i djelovanjem te kao izravne odgovore na određene vanjske i unutarnje podražaje. Emocionalna se obilježja kodirana u jeziku izražavaju emotivima – jezičnim izrazima za emocije, a među njima zbog svoje osobite naravi važnu ulogu imaju glagolski emotivi – složen višedimenzionalan skup glagolskih izraza za emocionalna stanja. U središtu su razmatranja ovoga rada tuga kao univerzalna reakcija na gubitak, kao emocionalno stanje u kojemu čovjek prolazi kakav gubitak (najčešće bliske osobe, predmeta, ideje, uvjerenja, vjerovanja i sl.) i glagolski emotivi tuge, odnosno glagolski jezični izrazi tuge. U uvodnome se dijelu rada ukratko prikazuju recentni pristupi emocijama s osobitim obzirom na tugu kao primarnu emociju. Potom se razmatra tuga kao višerazinski emocionalni fenomen i psihološki konstrukt koji ujedinjuje četiri razine (subjektivnu, funkcionalnu, biološku i društvenu) u usklađen obrazac. Središnji je dio rada posvećen usustavljanju obrasca emotiva tuge i značenjskomu opisu pedesetak glagolskih emotiva tuge u hrvatskome jeziku s potvrdom iz svakodnevne komunikacije.

VERBAL EMOTIVES OF SADNESS IN CROATIAN

In recent decades, emotions have been the subject of intensive research and have been defined from different points of view in a rich literature. Among a multitude of approaches, both monodisciplinary and interdisciplinary, one can single out a starting point that considers emotions as a set of different internal states associated with thought and action and as direct responses to specific external and internal stimuli. Emotional features encoded in a language are expressed by emotives – linguistic expressions for emotions. Among emotives, verbal emotives play an important role, which are defined as a complex multidimensional set of verb expressions for emotional states. The focus of this paper are sadness, which is defined as a universal reaction to loss and emotional state in which a person undergoes some type of loss (most commonly close persons, objects, ideas, beliefs, etc.), and verbal emotives of sadness. The introduction briefly presents recent approaches to emotions, with particular reference to sadness as the primary emotion. Sadness is then examined as a multilevel emotional phenomenon and a psychological construct that unites the four levels (subjective, functional, biological and social) into a coherent form. Discussion is devoted to the semantic description of fifty verbal emotives of sadness in Croatian, with affirmations from everyday communication and formulation of the initial form.

Marina Protrka Štimatec

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mprotrka@ffzg.hr

ALTERNATIVNE KNJIŽEVNE POVIJESTI: ZABLUDOVSKY I ZORICA

Intermedijalni i interdiskurzivni umjetnički projekti koje na književnoj i umjetničkoj sceni od 60-ih potpisuju Željko Zorica i njegov imaginarni? suradnik/poticatelj „paleoantropolog, demonolog, kartaš i vinopija, doktor Hans Christian Zabludovsky” upućuju na mehanizme proizvodnje povijesti, propituju procese stvaralaštva i evaluiraju izmičući odnos između kolektivnog sjećanja, političke sfere, književnosti i povijesti. Njihove knjige i umjetnički performansi (postavljanje spomen-ploča A. G. Matošu u Parizu, V. Nazoru i I. G. Kovačiću u Zagrebu) propituju „društveno imaginarno” kao osnovnu referencu historiografskog i kritičkog rada, pokazujući da teorijski i politički osviještena umjetnost nužno ne narušava estetsko iskustvo. Njihovi će književni i umjetnički projekti u izlaganju biti predstavljeni u kontekstu postavangardnih književnih praksi – kao poduhvati koji razotkrivaju temeljne odnose između umjetnosti, književnosti, povijesti i javnog prostora.

ALTERNATIVE LITERARY HISTORIES: ZABLUDOVSKY I ZORICA

Intermedial and interdiscursive artistic projects coauthored since 60-ies by Željko Zorica and his imaginary? collaborator/inspirer, “paleoanthropologist, demonologist, gambler and vine-bibber dr. Hans Christian Zabludovsky” introduce and demonstrate mechanisms of producing histories, the processes of creating and evaluating elusive relation between collective remembrance, politics, literature and histories. In their books and public performances (A. G. Matoš, V. Nazor and I. G. Kovačić memorial plaques in Paris and Zagreb) they interrogate “social imaginary” as ground reference in historiographic and critical work, showing that aware and engagement in art does not necessarily destruct the aesthetic experience. Their literary projects and artistic performances will be interpreted as a postavangard artistic practices that reveille basic connection between art, literature, history and public space.

Lahorka Plejić Poje

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

lplejic@ffzg.hr

**FILOLOŠKE I KOMPARATISTIČKE PERSPEKTIVE
ISTRAŽIVANJA DOPREPORODNE KAJKAVSKE LIRIKE**

Izlaganje će se pozabaviti fenomenom kajkavskih dopreporodnih pjesmarica. Za razliku od dviju vjerskih (*Pavlinški zbornik*, *Citara octochorda*), svjetovne pjesmarice dosad nisu dostatno proučene te bi se, iz perspektive zaboravljenih početaka, u radu uputilo na važnost uspostave korpusa. Jasno je, naime, da je bez dobro priređenih izdanja teško govoriti o bilo kojoj drugoj istraživačkoj perspektivi. U tome smislu kroatistika bi se trebala vratiti na početke, na filološke poslove koji stoje u temeljima struke, pa će u radu biti riječi o korpusu kajkavske lirike i tekstološkom poslu na njemu. Pritom će u fokusu biti najopsežnija zbirka kajkavske lirike, *Pjesmarica* Nikole Šafrana. Na njezinu primjeru pokazat će se i veze kajkavske lirike s popularnim pjesmama u nekim srednjoeuropskim književnostima, pri čemu će se posebno izdvojiti slovačka. Preliminarna istraživanja mogla bi poslužiti i kao početak ekstenzivnijih komparatističkih, kao i kulturoloških istraživanja stare kajkavske svjetovne lirike.

PHILOLOGICAL AND COMPARATIVE PERSPECTIVES OF RESEARCHING KAJKAVIAN LYRIC POETRY BEFORE THE NATIONAL REVIVAL

The paper will discuss the phenomenon of Kajkavian songbooks before the National Revival. Unlike two religious songbooks (*Pavlinski zbornik*, *Cithara octochorda*) (*Pauline Anthology*, *Cithara octochorda*), secular songbooks have so far not been sufficiently studied. The paper therefore, from the perspective of forgotten beginnings, points to the importance of establishing a corpus. Clearly, it is difficult to speak of any other research perspective without well annotated editions. In this sense Croatian Studies should return to the beginnings, to the philological work which is in the basis of the profession. Consequently, the paper will discuss the corpus of Kajkavian lyric poetry and the textological work regarding it, focusing on the most encompassing collection of Kajkavian lyric poetry, *Pjesmarica* Nikole Šafrana (*The Songbook* of Nikola Šafran). The connections between Kajkavian lyric poetry and popular songs in selected Central European literatures, especially Slovakian, will be shown on this example. Preliminary research could serve as the beginning of a more extensive comparatist, as well as culturological research of old Kajkavian secular lyric.

Bojana Schubert

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

bmarkovi@hazu.hr

Barbara Štebih Golub

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

bstebih@ihjj.hr

U POTRAZI ZA JEZIČNOM VARIJACIJOM – DRUGA IZDANJA STAROKAJKAVSKIH TEKSTOVA

U radu će se provesti povijesosociolingvističko istraživanje jezične norme i varijacije u kajkavskome književnom jeziku kojim se pisalo i na kojem se objavljivalo od sredine 16. do sredine 19. stoljeća na području sjeverozapadne Hrvatske. S ciljem određivanja stupnja normiranosti književne kajkavštine uoči njezine književno-jezične smrti polovicom 19. stoljeća, u radu će se analizirati nekoliko književnih tekstova čije prvo izdanje datira u 18. stoljeće, a drugo u prva desetljeća 19. stoljeća (npr. dva izdanja drame *Lizimakuš*, Šibenekovo iz 1768. i Mikloušićevo iz 1823.). Kao i u prethodnom istraživanju (Schubert – Štebih Golub 2019), i ovdje ćemo nastaviti analizirati grafijske i jezične promjene do kojih dolazi u ponovljenim kajkavskim izdanjima nastalima u novim povijesnim te promijenjenim sociolingvističkim prilikama. Analiza će obuhvatiti i novopronađena, u literaturi dosad nepoznata izdanja, a dobiveni će se podaci objasniti i usporediti s opisom stare kajkavštine u onodobnim gramatikama. Cilj je analize produbiti spoznaje o književnokajkavskoj jezičnoj normi u 19. stoljeću, kao i ukazati na važnost proučavanja više izdanja istih djela u povijesti hrvatskoga jezika. Zbog ideologije standardnoga jezika (Milroy 2001; 2012, Vogl 2012), posljednjih dvjestotinjak godina kajkavski književni jezik često ostaje izvan fokusa znanstvenih istraživanja, rječnika hrvatskoga jezika te izvan hrvatskoga obrazovnog sustava. Ovako usmjeren tip istraživanja nastoji tomu doskočiti i pokazati koliko zanimljivih, a mahom nepoznatih jezičnih poslastica krije taj povijesni hrvatski jezik.

IN PURSUIT FOR LINGUISTIC VARIATION – SECOND EDITIONS WRITTEN IN KAJKAVIAN STANDARD LANGUAGE VARIETY

The paper is focused on the linguistic variation and change in the Kajkavian standard language variety, which was used from the mid-16th century until the mid-19th century in the north-west part of Croatia. With the purpose to determine a degree of standardization of that language in the 19th century (shortly before its subordination to Štokavian), we will analyze few literary texts firstly published at the end of the 18th and the beginning of the 19th century, which were republished few decades later (e.g. Šibenek's *Lizimakuš* published in 1768 and Mikloušić's *Lizimakuš* published in 1823). The analysis will include some recently found editions, as well. As in some previous works (e.g. Schubert – Štebih Golub 2019), we will continue to examine orthographic and language variations and changes in new (second) editions which occurred in different sociolinguistic circumstances, and compare the data with the Kajkavian grammar descriptions of the time. The main purpose of the paper is to provide new insights into the 19th century Kajkavian language norm, and variation, as well as to emphasize the importance of analyzing more editions of the same texts in the language history studies. In spite of being in use for three hundred years, because of the (Štokavian) standard language ideology (Milroy 2001; 2012, Vogl 2012, Auer and Voeste 2012), Kajkavian standard language variety often stays out of focus of scientific research, and it is erased in the Croatian education system. Our research tends to show how many interesting, yet unknown linguistic delicacies, are still hidden in historical Kajkavian standard language.

Tatjana Stupin

Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola, Zadar

tstupinl@xnet.hr

**PUBLICISTIČKI, POLEMIČKI I NOVINARSKI DISKURS
HRVATSKIH KNJIŽEVNIH KLASIKA JANKA POLIĆA KAMOVA
I ANTUNA GUSTAVA MATOŠA**

U radu se intertekstualnim i intermedijalnim pristupom naglašava značenje publicističkog i novinarskog diskursa dvaju hrvatskih književnih klasika: Antuna Gustava Matoša (Tovarnik, 1873. – Zagreb, 1914.) i Janka Polića Kamova (Pećine kraj Sušaka, 1886. – Barcelona 1910.). Komparirajući odnos publicističkog diskursa Matoša i Kamova, potvrđuju se razlike u poetikama, ali razvidne su i podudarnosti koje izlaze iz okvira društvenog trenutka te se usmjeravaju prema sličnom odnosu poimanja umjetnosti, književnosti, društvenih vrijednosti. Novinarski i publicistički stilovi Matoša i Kamova u osnovnom referencijalnom sloju ukazuju na njihovu kulturnu, političku i stvaralačku angažiranost i uklopljenost u složenom povijesnom i socijalnom trenutku u kojemu su djelovali u hrvatskom i europskom kontekstu. Njihovi publicistički i novinarski prinosi te tekstovi inspirirani fenomenom novinarstva kontekstualno nadilaze osnovni referencijalni sloj egzaktnosti i izvješćivanja za javnost u danom temporalnom odsječku te se mogu tumačiti i na alegorijskoj, anticipacijskoj razini kao rezultat promišljenog, motiviranog, kreativnog pisanja. Matoševi i Kamovljevi publicistički tekstovi u ozračju modernizma, hrvatske moderne, protoavangarde i avangarde u hrvatskom i europskom kontekstu, mogu se tumačiti i kao autentični multimedijски okvir hrvatske umjetnosti riječi i publicistike na početku 20. stoljeća. Antun Gustav Matoš i Janko Polić Kamov, hrvatski književnici, preobražavali su se ciljano u publiciste i novinare, slijedeći vlastiti bitak istine, kreirajući istodobno svoje literarne univerzume. Parafrazirajući Hansa Georga Gadamera iz njegova djela *Istina i metoda* uočavamo da pod pojmom preobraženoga čovjeka podrazumijevamo da je on postao drugi čovjek. Matoš i Kamov, neprijeporni književni klasici, zaigrali su se istodobno i u svijetu publicistike i novinarstva, tragajući za istinom. Kao umjetnici riječi, ali i aktualni publicisti, spoznali su da je istina u njima samima, a ne izvan nje.

THE JOURNALISTIC, POLEMICAL AND NEWSPAPER DISCOURSE OF THE CROATIAN LITERARY CLASSICS JANKO POLIĆ KAMOV AND ANTUN GUSTAV MATOŠ

Using the intertextual and intermedial approach the article emphasises the significance of the journalistic and newspaper discourse to be found in the work of two Croatian literary classics: that of Antun Gustav Matoš (Tovarnik, 1873 – Zagreb, 1914) and that of Janko Polić Kamov (Pećine nearby Sušak, 1886 – Barcelona 1910). A comparison and analysis of the journalistic discourse in Matoš and Kamov confirms the differences in their poetics but their similarities are also evident, these later stemming from the framework of the social moment and evincing a similar relation in conceptualizing art, literature and social values. The newspaper and journalistic style of both Matoš and Kamov, on its basic referential layer and according to its factography, points unequivocally to their cultural, political and creative engagement and their embeddedness, during a complex historical and social period, in the Croatian and European context. Their journalistic and newspaper contributions as well as their texts inspired by the phenomenon of newspapers contextually transcend the basic referential layer of exactitude and reportage for the reading public at a given point of time and can be explained on the allegorical, anticipatory level primarily because these contributions are the result of a well thought out and motivated creative writing. In the light of modernism, of Croatian modern literature, of the proto avant-garde and of the avant-garde in the Croatian and the European context, Matoš's and Kamov's journalistic texts can also be read as a contemporary multimedia framework for the Croatian art of the word and for its journalism at the turning point between the 19th and the 20th century. Antun Gustav Matoš and Janko Polić Kamov, primarily Croatian literary figures, transformed themselves intentionally into journalists and newspaper men, seeking their own essence of truth and simultaneously creating their own literary universes. Paraphrasing Hans Georg Gadamer who in his book *Truth and Method* explained that when we find someone transformed we are witnessing the fact that he has become another man, we can argue that both Croatian poets, writers, accommodated themselves and took up roles and indulged in journalism and newspaper reporting as immanent to literature itself, searching for the truth, knowing at the end as artists of the word that the truth is within them and not in the world at large.

Lilla Anna Trubics

Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj

ltrubics@gmail.com

**MARIJA JURIĆ ZAGORKA O MAĐARSKOJ KNJIŽEVNOSTI,
KAZALIŠTU I KRITICI**

Marija Jurić Zagorka, zahvaljujući znanju mađarskog jezika imala je dobar uvid u mađarsko društvo, kulturu i književnost. Na početku 20. stoljeća novinarka tijekom svog boravka u Budimpešti izvješćuje o aktualnim problemima mađarske dramske književnosti te piše o mađarskim književnim kritičarima i osvrće se na pitanje suvremene drame i kazališta unutar mađarskog društva. Među Zagorkinim novinarskim tekstovima posebno mjesto zauzimaju članci pod naslovom *Magjarska dramska literatura* i *Mađarska kritika*, objavljeni u časopisu *Savremenik* 1906. godine te izvješće o praizvedbi Vojnovičeve drame u Narodnom kazalištu 1907. godine pod nazivom *Premiera „Ekvinocija” u Budimpešti*. Pomoću tih novinarskih zapisa predstaviti će se Zagorkin stav prema mađarskoj drami, književnoj kritici i kazalištu.

MARIJA JURIĆ ZAGORKA'S ATTITUDE TOWARDS HUNGARIAN LITERATURE, THEATRE AND CRITICS

Marija Jurić Zagorka had a great insight into the Hungarian society, culture and literature thanks to her knowledge of the Hungarian language. During her stay in Budapest at the beginning of the 20th century, she reported on the current problems of Hungarian drama, wrote about Hungarian literary critics and addressed the issue of contemporary drama and theatre in the Hungarian society. Among Zagorka's journalist texts, special mention is made for the articles *Magjarska dramska literatura* and *Mađžarska kritika*, which were published in *Savremenik* in 1906, and for her report, *Premiera Ekvinocija u Budimpešti*, on the premier of Vojnovic's drama in the National Theatre in 1907. This study will present Zagorka's attitude towards Hungarian drama, literary criticism and theatre with special regards to these journalistic records.

Luka Velić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

lvelic@ffzg.hr

**PJESNIKOVI AFINITETI PREMA MUZI I BOJAMA U *TRIMA*
*KNJIGAMA ELEGIJA I PJESAMA JURJA ŠIŽGORIĆA***

U radu se govori o pojavljivanju pojedinih motiva u *Trima knjigama elegija i pjesama (Elegiarum et carminum libri tres)* Jurja Šižgorića prema izdanju Gortan 1966. Prvo se govori o početnom pojavljivanju muze, a ostatak teksta uglavnom se bavi pojavljivanjem motiva zlata i srebra u nekolicini elegija te pjesama. Nakon uočavanja obrata u dvama pjesničkim uradcima iz prve knjige te (ne)sklonosti pjesnika k navedenim skupim bojama u drugoj knjizi može se relativno dobro ustanoviti kronologija nastanka pojedinih uradaka. Dotična kronologija (ili kronologije) obaseže desetak elegija i pjesama, to jest, nije dokraja odrediva primjerice zbog raznolikosti samih vrsta riječi koje motive označuju, no može poslužiti temeljem daljnjih razrada o nastanku ostatka djela. Pokazuje se kako su riječi koje iskazuju boju zlata, koje najvećim dijelom poslužuju dataciji, donekle iscrpljene te se u većini djela ne pojavljuju. Rad je uvelike sekundarnim prinosom cjelokupnu opusu Jurja Šižgorića, te se također pokazuje kako je autor vrlo pomno birao riječi kojima bi iskazao različite pojavnosti između fikcije i stvarnosti. Premda se ukupna kronologija cijele zbirke ne može potpuno odrediti, konačnim je ciljem raščlambe pokazati kako, uvelike i zbog pojedinih motiva iz svakodnevice, pjesnikov opis obiluje jasnim obrisima, a ne samo plastičnošću, čemu uostalom leksički izbor puno doprinosi.

THE POET'S ATTITUDES TOWARDS MUSE AND COLOURS IN *TRI KNJIGE ELEGIJA I PJESAMA* BY JURAJ ŠIŽGORIĆ

This paper deals with some occurring motifs in *Tri knjige elegija i pjesama* (*Elegiarum et carminum libri tres*) by Juraj Šižgorić, analysing Gortan 1966. Firstly, some mentions of Muse at the beginning are addressed, while the rest is primarily concerned with occurrences of gold and silver, namely, in some of elegies and songs. After noticing a switch in two works from the book one, and an affinity towards the high prestige colours in the book two, a chronology of some works arises to an extent. The chronology (or chronologies) itself here can be observed on a dozen elegies and songs, and is not totally establishable due to occurrences of, say, various parts of speech denoting the motifs, but could be used as a basis for a chronology to the rest of the book. It can be shown that the words denoting gold colour, which we owe the most to for the datation, are exhausted to some extent and do not show up in the majority of works. The paper, overall, could be viewed as a secondary approach to the collective work by Juraj Šižgorić, stressing some instances where the author, seemingly, had very carefully chosen words to describe concepts lying between fiction and reality. Although an overall chronology of the book may not be made in detail, the primary goal of the analysis is to show that, largely due to some motifs of everyday life as well, the poet's description has a clear shape, so it is not just plastic, as seen for the most part in the choice of words.

Ivana Vidović Bolt

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ividovic@ffzg.hr

FRAZEMI KAO ČUVARI HRVATSKE GLAZBENE BAŠTINE

Frazemi su odraz kulture govornika koji ih kreiraju i sredine u kojoj nastaju i neupitni čuvari kulturne baštine pa je razumljiv velik broj njih koji pripadaju značenjskom polju – glazba. Svoju ćemo pozornost usmjeriti na frazeološke jedinice s komponentom *diple*, *gajde* i *gusle*. U radu se iznose rezultati istraživanja kojim se željelo utvrditi koje glazbene instrumente, zastupljene u hrvatskim frazemima kao stalne komponente, izvorni govornici hrvatskoga jezika slabije poznaju. Slijedi iscrpna analiza frazema te opis njihove zastupljenosti u frazeološkom registru govornoga jezika i u hrvatskim mrežnim korpusima.

PHRASEOLOGICAL UNITS AS GUARDIANS OF CROATIAN MUSICAL HERITAGE

Phraseological units are a reflection of the culture of speakers who create them and the environment in which they arise, and the undisputed guardians of the cultural heritage; therefore, the fact that a large number of them belong to the semantic field Music is understandable. We will focus our attention on the phraseological units with components *diple*, *gajde* and *gusle*. The paper presents the results of a study that sought to identify which musical instruments, represented in phraseological units of Croatian as permanent components, are less familiar to native speakers. It provides a thorough analysis of phraseological units and a description of their representation in the phraseological corpus of the spoken language and in the Croatian online corpora.

4. Mediteranska sastavnica hrvatskoga jezika, književnosti i kulture

Marijana Bašić

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
mabasic@unizd.hr

Sanja Baričević

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru
sbaricev@unizd.hr

SKLONIDBENI UZORCI PREZIMENA ZADARSKOGA PODRUČJA U NORMI I UPORABI

Određena kao *stalna, nepromjenjiva i nasljedna*, prezimena nose značajke povijesno-geografskoga identiteta. Nastaju od različitih vrsta riječi i na različitim dijalektnim odnosno zavičajnim idiomima pa njihova gramatička i leksička obilježja pokazuju određene specifičnosti u odnosu na standardnojezičnu normu. Opis morfoloških i morfosintaktičkih obilježja prezimena u jezičnim se priručnicima navodi najčešće kada je riječ o stranim prezimenima, pitanju sklonidbe ženskih prezimena na -a, pisanju i sklonidbi dvostrukih prezimena. Nerijetko hrvatska prezimena odnosno njihovi sklonidbeni uzorci predstavljaju problem govornicima hrvatskoga jezika. U ovome se radu raščlanjuju prezimena zadarskoga područja, tj. Zadarske županije. Raščlanjena prezimena odabrana su prema zastupljenosti i uključuju sve tvorbene sufikse prezimena zadarskoga područja. U radu se daje povijesno-geografski okvir nastanka i razvoja raščlanjenih prezimena, navode njihovi sklonidbeni uzorci i specifičnosti u odnosu na standardnojezičnu normu te se pokušava utvrditi imaju li govornici hrvatskoga jezika poteškoća s određenjem njihovih sklonidbenih uzoraka. Početna je pretpostavka istraživanja da su, s obzirom na geografski razmještaj, odnosno na njihovu zastupljenost određena prezimena izvornim govornicima hrvatskoga jezika bliža i poznata stoga pri njihovoj sklonidbi manje odstupaju od norme nego pri sklonidbi manje zastupljenih odnosno uže rasprostranjenih prezimena.

SURNAME DECLINATION PATTERNS IN THE REGION OF ZADAR BETWEEN NORM AND USAGE

Defined as fixed, unchangeable and hereditary, surnames carry characteristics of historical and geographical identity. They originate from different word classes and different dialectical or homeland idioms. Therefore, their grammatical and lexical characteristics show certain particularities in relation to the standard language norm. Description of morphological and morphosyntactic characteristics of surnames in language books is mostly indicated in case of foreign surnames, cases of declination of female surnames ending in -a, writing and declination of double surnames. Not rarely Croatian surnames and their declination patterns are causing problems to Croatian language speakers. This work analyses surnames of the region of Zadar, respectively Municipality of Zadar. Analyzed surnames are chosen according to their representation and include all formation suffixes of surnames of the region of Zadar. This work gives historical and geographical framework of creation and development of the analyzed surnames, their formation patterns as well as their peculiarities in relation to the standard language form. It also tries to define to what extent speakers of Croatian language have difficulties in defining their declination patterns. The starting assumption of the research study is that because of their geographical distribution and/or frequency of use, certain surnames are closer and more familiar to Croatian native speakers, hence less deviation from the standard is observed in their declination by comparison to the declination of surnames that are less represented or less widespread.

Martina Bašić

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

mkovacev@hazu.hr

Barbara Kovačević

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

bkova@ihjj.hr

**ROMANIZMI U FRAZEMIMA SJEVEROZAPADNIH
ČAKAVSKIH GOVORA**

U radu će biti prikazani rezultati istraživanja romanizama u frazemima sjeverozapadnih čakavskih govora. U ovome se radu termin „sjeverozapadni čakavski govori” odnosi na geografsku rasprostranjenost govora jer su frazemi kao ustaljene sveze riječi zajedničke mjesnim govorima različitih dijalekata na istom prostoru uvjetovane upravo teritorijalnim smještajem. Ovom smo prigodom pozornost posvetili obalnim i zaobalnim govorima kvarnerskoga primorja koji pripadaju sjevernočakavskom ekavskom, ikavskom i ikavsko-ekavskom dijalektu. Korpus se sastoji od frazema koji su prikupljeni u terenskim istraživanjima, a upotpunjeni su frazemima koji su ekscerpirani iz objavljenih dijalektoloških i frazeoloških radova te dijalektoloških rječnika sjeverozapadnoga čakavskog područja (bilo iz natuknica ili iz primjera). Riječ je o frazemima koji su prema opsegu fonetske riječi, sveze riječi, rečenice i polusloženice te koji sadržavaju barem jednu sastavnicu romanskoga podrijetla. U istraživanju se nastojalo utvrditi koji su frazemi s romanskom sastavnicom uključeni u svim, a koji samo u nekim mjesnim govorima sjeverozapadnoga čakavskog područja te utvrditi prostornu ograničenost pojedinih frazema. Također, istražena je leksička varijantnost imeničke sastavnice (romanizma) u utvrđenim frazemima na istraživanome području (npr. *držat kandelu* // *držat sveću*) kao i, ako nisu teritorijalno ograničeni, varijantnost u značenjski i strukturno podudarnim frazemima u suvremenome frazeološkom fondu (npr. *mršav kako štikadent* // *mršav (tanak) kao čačkalica*).

ROMAN LOANWORDS IN THE PHRASEOLOGICAL UNITS OF THE NORTHWESTERN ČAKAVIAN IDIOMS

This paper presents the results of the research on the Roman loanwords in the phraseological units of the northwestern Čakavian idioms. In this paper, the term “northwestern Čakavian idioms” refers to the geographical distribution of idioms, because the phraseological units as stable word-groups that are common to local idioms of different dialects are conditioned by their territorial distribution. On this occasion, special attention is paid to Kvarner’s coastal idioms and idioms further from the coast belonging to the Northern Čakavian Ekavian, Ikavian and Ikavian-Ekavian dialects. Analysed phraseological units with the Roman loanwords are gathered in field research and completed with those excerpted from the published papers dealing with the dialectology and phraseology of northwestern Čakavian local idioms and their published dialectological dictionaries. These are phraseological units that are, according to their grammatical and lexical properties, phonetic words, phraseological syntagms and phraseological sentences which contain at least one lexical component of the Roman origin. The aim of this research was to determine which phraseological units with the loanwords of Roman origin are included in all and which in some idioms of the northwestern Čakavian area and consequently to determine the geographical limitation of particular phraseological units. Furthermore, the variation of the lexical components (Roman loanword) in the registered phraseological units are analysed (e.g. *držat kandelu* // *držat sveću*) as well as the variation in the structurally equivalent phraseological units of contemporary Croatian phraseological fund (e.g. *mršav kako štikadent* // *mršav (tanak) kao čačkalica*).

Mirna Bojić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mirna6@gmail.com

KORIJENI TOPOSA KULTURNOG KRAJOLIKA U OPISIMA ILIRIKA

Iz humanističke percepcije antičkih vrela Ptolomeja i Strabona, humanisti 15. stoljeća postavljaju novovjeku sliku geografije prožetu kulturnom historijom. Među brojnim primjerima ističe se Enea Silvio Piccolomini, Papa Pio II, koji se u svom djelu dotaknuo i geografije. Najpoznatiji njegov rad iz te teme je *Asia*, prvi put tiskana u *Historiae rerum ubique gestarum locarum descriptione non finita* (Venice, 1477). Utjecaj tog djela nalazimo u opisima mjesta Male Azije kod Koriolana Cipika, soprakomita trogirske galijske u Morejskom ratu u kojem se borio pod zapovjedništvom Pietra Moceniga. Opise osvojenih gradova i mjesta donio je u ratnim memoarima pod nazivom *Petri Mocenici imperatoris gesta*, koje je u Veneciji 1477. izdao Erhard Ratdolt. Cipiko je opisao Pergam, Knid, Halikarnas, Smirnu, Seleuciju, Miru, Skadar, Drač i Dubrovnik. Za njegovog života od 1480. do 1493. u Trogiru boravi Paladije Fusko iz Padove, učitelj gramatike i akademik rimske akademije Pomponia Leta koji je autor kapitalnog djela *De situ orae Illyrici* nastala po uzoru na značajno djelo Jurja Šižgorića *De situ Illyriae et civitate Sibenici*. Fusko je djelo završio u Zadru 1508. – 1509., a izdano je posthumno 1540. godine. Imalo je veliki utjecaj na opise Ilirika 18. stoljeća poput djela *Illyricum sacrum* koje je napisao Daniele Farlati 1769. i *Viaggio in Dalmazia* Alberta Fortisa iz 1774. U radu će se donijeti primjeri opisa Brača i Hvara iz 18. stoljeća koji anticipiraju današnji pojam kulturnog krajolika i njegovu vezu s poviješću, morfologijom prostora i običajima njegovih stanovnika. Tako nastaju slike mediteranskih prostora, koje prethode pojmu kulturnog krajolika kakvoga danas poznajemo.

THE ORIGINS OF THE TOPOS OF THE CULTURAL LANDSCAPE IN THE ILLYRIC DESCRIPTIONS

From the humanist perception of ancient springs of Ptolemy and Strabo, humanists of the 15th century set of modern geography image imbued with cultural history. Among the numerous examples, Enea Silvio Piccolomini, Pope Pius II stands out, who in his work touched also geography. His most famous work on this subject was *Asia*, first published in *Historiae rerum ubique gestarum locarum descriptione non finita* (Venice, 1477). The influence of this work is found in the description of the site of *Asia Minor* by Koriolan Cipiko, the sopracomito of the Trogir galley in Morean War in which he fought under the command of Pietro Mocenigo. Descriptions of conquered places Cipiko brought in the war memoirs titled *Petri Mocenici imperatoris gesta*, issued in Venice, 1477, by Erhard Ratdolt. Cipiko described Pergamum, Cnidus, Halicarnassus, Smyrna, Seleucia, Mira, Shkodra, Durres and Dubrovnik. During his life, between 1480–1493, Palladius Fuscus from Padua, a teacher of grammar and academician of the Roman Academy Pomponia Leta is staying in Trogir. His capital work *De situ orae Illyrici* was created on the basis of a significant work by Juraj Šižgorić *De situ Illyriae et civitate Sibenici*. Fuscus finished the work in Zadar from 1508 to 1509, and was published posthumously in 1540. It had a great influence on Illyric descriptions in 18th century such as *Illyricum sacrum*, written by Daniele Farlati in 1769, and Alberto Fortis *Viaggio in Dalmazia* in 1774. The paper will bring examples of descriptions of Brač and Hvar from the 18th century that anticipate today's concept of the cultural landscape and its connection with history, morphology of the space and customs of its inhabitants. Thus, images of Mediterranean spaces arise, preceded by the notion of the cultural landscape we know today.

Vanja Budišćak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

vbudisca@ffzg.hr

MEDITERANSKE ZNAČAJKE VITEZOVIĆEVA ODILJENJA SIGETSKOG

Žanrovski hibridno *Odiljenje sigetsko* (Linz, 1684.) Pavla Rittera Vitezovića jedna je u nizu domaćih književnih obrada turske opsade i zauzeća Sigeta iz 1566. Iako se u dosadašnjim interpretacijama to osobito Vitezovićovo djelo najčešće dovodilo u vezu s četvrt stoljeća starijom „zrinijadom” Petra Zrinskog *Adrijanskoga mora Sirena* (Venecija, 1660.) te pritom tumačilo kao njezin svojevrsni intertekstualni „produžetak”, s vremena na vrijeme pojedini su proučavatelji ukazivali i na zastupljenost mediteranskih književnih crta u njegovoj tekstualnoj „fakturi”, obično se pritom ustručavajući upustiti u potragu za konkretnim njegovim – sadržajnim, formalnim i uopće žanrovskim – obilježjima baštinjenima iz južnohrvatske ranonovovjekovne književnosti. Potaknut nedostatkom preciznijih analiza, ovaj će rad pokušati ponuditi prvo sustavnije razmatranje mediteranskih značajki *Odiljenja sigetskog*, posebno pritom posvećujući pozornost njihovu možebitnom konkretnom porijeklu, odnosno težeći utvrditi u kolikoj je mjeri njihovo prisustvo tek posljedica naslanjanja na sličnim mediteranskim karakteristikama napućenu *Sirenu* Petra Zrinskog, a u kolikoj zaista „plod” neposredne Vitezovićeve recepcije pojedinih južnohrvatskih renesansnih i ne samo renesansnih autora.

MEDITERRANEAN FEATURES OF PAVAO RITTER VITEZOVIĆ'S *ODILJENJE SIGETSKO*

Genre hybrid *Odiljenje sigetsko* (Linz, 1684.) of Pavao Ritter Vitezović is a part of series of Croatian literary interpretations of Turkish siege and conquest of Siget from 1566. Although in the previous interpretations that Vitezović's distinctively text was usually brought in connection with quarter century older Petar Zrinski's "zriniad" *Adrijanskoga mora Sirena* (Venice, 1660.) and also interpreted as sort of its intertextual "extension", from time to time some researchers warned on the presence of Mediterranean literary traits in its textual "framework", but they usually hesitated to go in search for its concrete – content, formal and, generally, genre – features inherited from south Croatian early modern literature. Encouraged by that lack of more precise analysis, this paper will try to offer the first systematic study of Mediterranean features of *Odiljenje sigetsko*, and will especially pay attention to theirs possible concrete origin, ie. strive to determine to what extent is their presence only a result of attaching to Petar Zrinski's *Sirena*, filled with similar Mediterranean characteristics, and to what is really a consequence of direct Vitezović's reception of some south Croatian renaissance and not only renaissance authors.

Goran Filipi

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
 gfilipi@unipu.hr

ISTRORUMUNJSKI FITONIMI HRVATSKOG (ČAKAVSKOG) PODRIJETLA

U članku se raspravlja o fitonimima za uzgajano bilje i nazivima koji su kako s njima povezani. Najveći je dio građe prikupljen osamdesetih godina prošloga stoljeća u vrijeme rada na *Istrorumunjskom lingvističkom atlasu* (IrLA), no građa je dobrim dijelom dopunjena i tekućim terenskim istraživanjima i telefonskim provjerama tijekom pisanja ovoga rada. Građa se sastoji od odgovora na 73 pitanja (pojma) što je dalo znatno veći broj oblika koji se međusobno više ili manje razlikuju. Svaki se obrađeni fitonim dovodi u svezu s oblicima u čakavskim govorima Istre i Dalmacije, a uspoređuje se i s leksemima u preostala tri rumunjska dijalekta kako bi se utvrdilo je li riječ o nekoj starijoj slavenskoj posuđenici koju su Istrorumunji donijeli još iz današnje Rumunjske. U radu se pokušava odrediti jesu li obrađeni čakavizmi preuzeti tek nakon dolaska u Istru ili su ih budući Istrorumunji preuzeli iz nekog dalmatinskog govora, ili čak dok su se Balkanom spuštali prema Dalmaciji (Cetinskoj krajini). Do čakavske građe dolazimo iz odgovarajućih rječnika i drugih pisanih izvora, a dobar smo dio i te građe sami prikupili. Građu iz drugih rumunjskih dijalekata navodimo samo iz izvora (isto vrijedi i za građu iz drugih idioma). Dobar dio istrorumunjskih čakavizama (istro)mletačkog je podrijetla – držimo da izravnih mletacizama u ovoj građi nema – pa se o njima u ovom članku raspravlja na jednak način kao i o čakavizmima slavenskog podrijetla. Oni se uspoređuju s odgovarajućim (istro)mletačkim oblicima koje smo ili sami prikupili ili smo ih pak pocrpili iz (istro)mletačkih repertoara. Za svaki se obrađeni naziv daje i krajnji etimon.

ISTROROMUNSKI FITONIM PREVZETI IZ HRVAŠČINE (ČAKAVŠČINE)

V članku teče beseda o istroromunskih fitonimih za gojene rastline in izrazih, ki so na kateri koli način z njimi povezani. Najobsežnejši del gradiva smo zbrali v osemdesetih letih prejšnjega stoletja med delom na *Istroromunskem lingvističnem atlasu* (IrLA), vendar je precejšnji del tudi naknadno dopolnjen z rezultati tekočih terenskih raziskav in telefonskih preverjanj med pisanjem tega članka. Gradivo je rezultat odgovorov na 73 vprašanj (pojmov), kar je dalo bistveno večje število oblik, ki se med seboj bolj ali manj razlikujejo. Vsak obdelani fitonim se primerja z ustreznimi izrazi v istrskih in dalmatinskih čakavskih govorih, a tudi z leksemi iz ostalih treh romunskih narečij, ker je potrebno ustanoviti, ali gre za kako starejšo slovansko izposojenko, ki so jo Istroromuni prinesli iz današnje Romunije. Avtor poskuša ugotoviti, če so posamezni čakavizmi v istroromunščino izposojeni v Dalmaciji, Istri, ali pa celo medtem, ko so se spuščali z Balkana v Dalmacijo (Cetinsko Krajino). Čakavsko gradivo smo ali popisali sami, ali pa smo ga prevzeli iz ustreznih slovarjev. Gradivo iz drugih romunskih narečij smo prevzeli iz virov (enako tudi gradivo iz drugih jezikov). Dobršen del istroromunskih čakavizmov je (istro)beneškega izvora – neposrednih mletacizmov med obdelanimi nazivi ni – in v tem članku se obravnavajo enako kot slovanski čakavizmi. Njih avtor primerja s podobnimi (istro)beneškimi izrazi, ki jih je sam zabeležil, ali pa z oblikami iz (istro)beneških slovarjev. Za vsak obdelani termin je naveden tudi končni etimon.

Teodora Fonović Cvijanović

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
tfonov@unipu.hr

Vanessa Vitković Marčeta

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
vvitkov@unipu.hr

O ISTARSKOJ RIJEČI KROZ JEZIK I PRAVOPIS

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda, Istarska riječ, izlazio je u Trstu od 1923. do 1929. godine. Istarski su Hrvati i prije imali novine na hrvatskome jeziku: *Našu slogu* (Trst i Pula, 1870. – 1915.) i *Hrvatski list* (Pula, 1918.), no za vrijeme talijanske okupacije (1918. – 1920.) i nakon talijanske aneksije (1920. i dalje) bilo je zabranjeno izdavati političke listove na hrvatskome jeziku. Istarski Hrvati okupljeni u *Političkome društvu za Istru* u Trstu su, motivirani ponašanjem talijanskih okupatora koji su htjeli uništiti sve što je hrvatsko i iz potrebe za složnim djelovanjem, odlučili pokrenuti novine na hrvatskome jeziku po uzoru na novine *Pučki prijatelj* i *Staru našu slogu* koje su izdavali u poraču. *Istarska je riječ* stoga vrlo vrijedan prinos očuvanju hrvatskoga jezika u Istri u vrijeme kada mu je prijetila velika opasnost. Tematski su novine bile vrlo raznovrsne; od informativnih dopisa iz različitih istarskih mjesta, pregleda političkih događaja u svijetu do popularnih razgovora na čakavštini u rubrici *Jurina i Franina*. U svojim se tekstovima nerijetko doticala i odnosa talijanske vlasti prema jeziku u školama, na sudu, u administraciji, u crkvi i potalijančivanju osobnih imena i prezimena te naziva mjesta pa su stoga pojedini tekstovi, ali i čitavi brojevi, bili zaplijenjeni. Rad će se temeljiti na analizi pravopisnih i jezičnih značajki, počevši od fonološke razine, preko morfološke i sintaktičke do leksičke i stilske razine, koje će se usporediti s tada propisanim pravilima. Na kraju će se prikazati teme koje se dotiču jezika i time ukazuju na važnu popularizatorsku ulogu novina u iznimno osjetljivome razdoblju razvoja hrvatskoga jezika u Istri.

THE LANGUAGE AND ORTHOGRAPHY IN THE *ISTARSKA RIJEČ*

The *Istarska riječ*, the weekly newspaper for the education, economy and politics of the Istrian people was published in Trieste 1923–1929. Istrian Croats had already had Croatian language newspapers before (*Naša sloga*, *Hrvatski list*), but in the period of Italian occupation and after the annexation to Italy publication of political journals in Croatian was banned. The Istrian Croats gathered in the *Political Association for Istria* in Trieste, motivated by the behaviour of Italian occupying forces trying to eliminate anything Croatian, and in need of a coordinated campaign, decided to start a Croatian language newspaper similar to the *Pučki prijatelj* and *Stara naša sloga*, published in the post-war times. The *Istarska riječ* is therefore a very valuable contribution to the preservation of the Croatian language in Istria in the time when it was in great danger. The newspaper addressed a range of topics, from informative reports from various parts of Istria, comments on political events in the world, to popular dialogues in the local dialect. Its texts often addressed the attitudes of the Italian authorities to the language in schools, at the court of law, in administration, church, and to the Italianisation of personal names and toponyms, which led to the confiscation of certain texts or even of entire issues. This paper is based on an analysis of orthographic and linguistic features, starting with the phonological level, through morphology and syntax, to the levels of lexicon and style, which will then be compared with the then already prescribed rules. The topics will be illustrated that deal with the language and thus point to the important popularising role of the newspaper in an exceptionally sensitive period of the development of the Croatian language in Istria.

Andela Frančić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

afrancic@ffzg.hr

OSOBNNA IMENA KRŠTENIH POTKRAJ 15. STOLJEĆA U UMAGU

U radu se analiziraju osobna imena krštenika koji su potkraj 15. stoljeća upisani u umašku matičnu knjigu krštenih (1483. – 1643.), najstariju sačuvanu hrvatsku matičnu knjigu. U uvodnome dijelu donose se podatci o izvoru osobnoimenske građe (razdoblje koje matična knjiga obuhvaća, mjesto njezina čuvanja, jezik i oblik zapisa podataka o krštenju, dosadašnja proučavanja) i izvanjezičnim okolnostima vezanim uz mjesto i vrijeme njegova nastanka (Umag potkraj 15. stoljeća). Središnji dio rada započinje kratkim osvrtom na antroponimijske formule krštenika, njihovih roditelja i kumova te krstitelja/zapisivača. Slijedi iscrpna analiza osobnih imena krštenika s obzirom na broj sastavnica (jednostruka osobna imena, dvostruka osobna imena) i podrijetlo imena. Posebno se analiziraju osobna imena dječaka, a posebno osobna imena djevojčica. Iz dostupnih podataka pokušava se razaznati što je moglo utjecati na izbor pojedine sastavnice osobnoga imena krštenika (kalendarsko načelo, načelo nasljednosti, imenovanje po kumovima). Kvantitativni se podatci prikazuju tablično i grafički te se komentiraju. Pritom se naglasak stavlja na prevladavajuće značajke osobnih imena, koje se potom promatraju i tumače u usporedbi sa značajkama osobnih imena krštenika u ostalome dijelu najstarije umaške matične knjige. Upozorava se na dominaciju svetačkih imena znatno prije nego što je odredbu o njihovu obveznom nadijevanju donio Tridentski sabor.

THE FIRST NAMES OF THE BAPTIZED FROM THE END OF THE 15TH CENTURY IN UMAG

This study analyses the first names of the baptized from the end of the 15th century who are registered in the oldest preserved Croatian register – *Register of the Baptized of Umag*. The introduction contains general information about the register (period of registration, where it is stored, language and form of the data, studies up to date) and extralinguistic circumstances related to its place and time of origin (Umag at the end of the 15th century). After the short review of anthroponymic formulas of the baptized, their parents, their godparents and the baptist, author examines the first names of the baptized. This anthroponymic category is examined in detail considering the number of its components (single first names, double first names), origin and gender of the baptized. In addition, available data reveals what could have affected the choice of first names (calendar principle, naming after family members or godparents). Numerical data are commented and presented in tables and charts. Also, specific first name characteristics are observed and compared to first names from the second part of the *Register of the Baptized of Umag*. In conclusion, author emphasizes the domination of giving saint's names before it was specified at the 24th conference of The Council of Trent.

Sanda Ham

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

sanda.ham@gmail.com

Dubravka Smajić

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

dubravka.smajic@gmail.com

**KRITIKE JEZIKA IVANA MATIJA ŠKARIĆA U OZRAČJU
KNJIŽEVNOJEZIČNIH MIJENA 19. ST.**

U radu se govori o jeziku prijevoda Svetoga pisma Ivana Matija Škarića: *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita*, drugoga cjelovitoga otisnutog prijevoda na hrvatski jezik. Na prijevodu je Škarić počeo raditi krajem dvadesetih godina 19. stoljeća, a dovršio ga je krajem pedesetih godina. Sveto je pismo izdano u drugoj polovici 19. stoljeća u Beču: izlazilo je od 1858. do 1861., svake godine po tri sveska. Prevoditelj je rođen u Postirima na otoku Braču, a Bibliju je prevodio u Zadru. Govori se o nejasnoćama koje su vezane uz ime i prezime hrvatskoga prevoditelja Svetoga pisma, uz imenovanje jezika na koji Škarić prevodi Sveto pismo, uz ulogu Karadžićeva prijevoda Novoga zavjeta u Škarićevu prijevodu. Ukratko se prikazuju dosadašnji opisi njegova jezika, a potom se potanje prikazuju kritike Škarićeva jezika iz 19. st., one suvremene Škarićevu prijevodu – Ljudevit Gaj, Vinko Pacel, Ivan Crnčić/Črnčić, Andrija Stazić, Stjepan Ivičević, Vladoje Dukati; časopisi *Danica*, *Zagrebački katolički list*, *Neven*, *Jadranske Vile*, *Vienac*. Škarićev se jezik opisuje isključivo u odnosu na onodobne jezične hrvatske priručnike, pravopise i gramatike.

CRITICISMS OF THE LANGUAGE OF IVAN MATIJA ŠKARIĆ IN THE LIGHT OF THE CHANGES IN THE STANDARD LITERARY LANGUAGE IN THE 19TH CENTURY

The paper deals with the Croatian language in 19th Century translation of the Holy Script by Ivan Matij Škarić: *Sveto pismo Staroga i Novoga uvita*. Each year from 1858 until 1861 three volumes were published in Vienna. The translator, who was born in Postira, on island Brač, translated the Bible in Zadar. The paper discusses ambiguities relating to the name of the Croatian translator of the Holy Script. There are also ambiguities relating to the name of the language into which Škarić translated the Holy Script – was it Dalmatian-Illyrian or Illyrian? – and to the role of Karadžić's translation of the New Testament in Škarić's translation. The paper deals with the criticisms of the language in Škarić's translation of the Holy Script. After a short review of previous descriptions of Škarić's language, there is a more detailed review of the criticisms contemporary with Škarić's translation from the 19th century – Ljudevit Gaj, Vinko Pacel, Ivan Crnčić/Črnčić, Andrija Stazić, Stjepan Ivičević, Vladoje Dukat; journal *Danica*, *Zagrebački katolički list*, *Neven*, *Jadranske Vile*, *Vienac*. Škarić's language is described exclusively in relation to Croatian language manuals, orthographies and grammars of his time.

Sanja Knežević

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru

sknezev@unizd.hr

SLIKE URBANOG DUBROVNIKA U PJESNIŠTVU MILANA MILIŠIĆA

U radu će se prikazati i analizirati pjesnički opus suvremenoga hrvatskog pjesnika Milana Milišića (1941.–1991.) kroz paradigmu popularno-kulturnog modusa (v. Knežević, 2013). Nakon šire argumentacije Milišićeva pjesništva u ključu popularno-kulturnog modusa sa značajkama intertekstualnog ludizma, interpretirat će se njegove pjesničke zbirke koje tematiziraju rodni Dubrovnik. Milišićev popularno-kulturni modus još ranih 70-ih godina 20. stoljeća otvarao je prostor stvarnosnoj bluzerskoj poetici te unutar pjesničkoga teksta ponudio urbanu sliku Dubrovnika. Kako je ustvrdio C. Milanja, Dubrovnik je Milišićev „osobni simbol” pa u tom svjetlu intimističkoga „pisanja” Grada i promatramo njegovu bluzersku poetiku. Milišić tematizacijom Dubrovnika kroz optiku „dokumentarizma” i stvarnosne poetike ruši idealiziranu sliku mitskoga Dubrovnika, grada izvan zbilje zarobljena u povijest i mitologiju otvarajući slike njegova tzv. *mediteranskog podzemlja*. Milišićev Dubrovnik stvaran je i živi mediteranski grad, grad paralelnih svjetova i kontrasta. U tom će se smislu podrobno interpretirati njegove pjesničke zbirke – *Zgrad* (1977.), *Mačka na smeću* (1984.), *Stvaranje Dubrovnika* (1996.) i *Mrtvo zvono* (1997). Posljednje dvije zbirke objavljene su posthumno pa će se interpretacijom odabranih pjesničkih knjiga ujedno i sumirati značajke Milišićeve poetike unutar petnaestogodišnjega stvaralačkog razdoblja.

MILAN MILIŠIĆ'S POETRY - THE IMAGE OF URBAN DUBROVNIK

The paper presents and analyzes the poetry of the contemporary Croatian poet Milan Milišić (1941 – 1991) through the paradigm of the popular-cultural mode (Knežević, 2013). Following the argument of Milišić's poetry in the key of the popular-cultural mode with features of intertextual ludism, his poetry collections will be interpreted by the motifs of the native Dubrovnik. Milišić's popular-cultural mode in the early 70s of the 20th century opened up space to a real blues poetry and offered an urban image of Dubrovnik within poetical text. As C. Milanja said, Dubrovnik is Milišić's "personal symbol" and in this light of the intimate "writing" of the City and we observe his blues poetics. Milišić's theme of Dubrovnik through the optics of "documentary" and real poetics actually ruins the idealized image of mythic Dubrovnik, a city beyond reality captured in history and mythology. Milišić opened the image of Dubrovnik as Mediterranean undergrounds. Milišić's Dubrovnik is a real and living Mediterranean city, a city of parallel worlds and contrasts. In this sense, his poetry collections - *Zgrad* (1977), *Cat on Garbage* (1984), *Creation of Dubrovnik* (1996) and *Dead Bell* (1997), will be thoroughly interpreted. The last two collections are published posthumously, and with the interpretation of selected poetic books, the features of Milišić's poetics will be summed up within the fifteen-year creative period.

Irena Krumes

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

ikrumes@gmail.com

**JEZIČNI PURIZAM U TEKSTOVIMA
NABOŽNE KNJIŽEVNOSTI 18. STOLJEĆA**

Pisci svećenici 18. stoljeća u svome se stvaralačkom i prevoditeljskom radu susreću s latinskim i grčkim crkvenim nazivljem koje je trebalo prilagoditi hrvatskom čitatelju. Svijest o potrebi stvaranja hrvatskoga nazivlja izražavala se u predgovorima brojnih djela nabožne književnosti (katekizmima, lekcionarima, molitvenicima). U radu se purizam u tekstovima potvrđuje u nekoliko oblika: u odnosu prema tuđicama, u bogatoj sinonimiji, u posezanju za postojećim leksemima iz hrvatske jezične baštine, u stvaranju neologizama. Odnos je prema tuđicama uočljiv u istraživačkom korpusu (Velikonovićeve *Uputjenja katolicsanska* 1787. i *Promishljanja po nediljah svete korizme* 1778., Bačićeva *Istina katolicsanska* 1732., Filipovićevo *Pripovidagnie Nauka Karstjanskoga* 1750. 1.dio, Grličićev *Puut nebeski...* 1707., Mulihovala *Duhovna pisanicza* 1754.) jer se u tekstovima rijetko nalaze u izvornim oblicima. Ako se i pojavljuju obično su slovopisno ili morfološki prilagođene hrvatskom jeziku. Tuđice su brojnije u tekstovima koji su pisani znanstvenim stilom, odnosno koji su namijenjeni užem krugu stručnjaka. Tuđice su u tekstu najčešće latinske, grčke ili hebrejske riječi koje su često zamijenjene (ili je zamjena predložena) hrvatskom istovrijednicom npr. Molitvenice Oratoria, Oporuka Testamenat, Zavezah Legata, Skladnopivaoci Musici. U radu će se nastojati dokazati da jezični purizam u povijesnojezičnom kontekstu ima više različitih funkcija, osim formiranja crkvenog nazivlja hrvatskoga jezika, uočava se i nadregionalno povezivanje pisaca, tvorba novih naziva, preuzimanje iz hrvatske leksikografske baštine.

LANGUAGE PURISM IN THE TEXTS OF CHURCH LITERATURE OF THE 18TH CENTURY

The writers of the 18th century in their creative and translating work encounter Latin and Greek ecclesiastic terminology that should be adapted to the Croatian reader. Awareness of the need to create Croatian terminology was manifested in the preface of many works (catechisms, lectionarys). In the article purism in the texts is confirmed in several forms: in relation to the foreign words, in rich synonymy, in withdrawal of the existing lexemes from the Croatian linguistic heritage, in the creation of neologisms. Relation to the foreign words are notable in the research corpora (Velikonović's *Uputjenja katolicsanska* 1787. and *Promishljanja po nediljah svete korizme* 1778., Bačić *Istina katolicsanska* 1732., Filipović *Pripovidagnie Nauka Karstjanskoga* 1750. 1. dio, Grličić *Puut nebeski...* 1707., *Mulih Duhovna pisanicza* 1754.) because they are rarely found in original texts. If they appear, they are usually grapheme or morphologically adapted to the Croatian language. A professional words from other languages are more numerous in texts that are written in a scientific style, that comes because they are used for a professional experts. The foreign words are mostly Latin, Greek or Hebrew words that are often replaced (or replacing is suggested) with the Croatian equivalent, for example. *Molitvenice* *Oratoria*, *Oporuka* *Testamenat*, *Zavezah* *Legata*, *Musici* *Skladnopivaoci*. The paper will attempt to prove that linguistic purism in a historical-linguistic context has several different functions besides the formation of the ecclesiastical terms of the Croatian language, there is also the over-regional connection of writers, the creation of new terms, the acception of the Croatian lexicographic heritage.

Ivana Lovrić Jović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

ilovric@ihjj.hr

IZAZOVI U UTVRĐIVANJU JEZIKA PRI KODNOME PREKLJUČIVANJU U POVIJESNOJ RUKOPISNOJ GRAĐI

Kodno preključivanje, (engl. code-switching), u hrvatskome se jezikoslovlju naziva i prebacivanjem kodova, a može se definirati kao naizmjenično korištenje dvaju ili više jezika unutar istoga iskaza. Uglavnom se istražuje na tiskanim tekstovima ili na snimljenoj građi i usmjereno je na sintaktičke i pragmatičke vidove te pojave. To znači da u tim slučajevima korpus nudi razriješena pitanja oko pripadnosti jezičnih elemenata jednomu od jezika i najčešće se ne propituje kakvoća rješenja koje je priređivač takva teksta donio, dok u govorenome jeziku prepoznatljivost jezičnoga koda olakšavaju prozodijski elementi. Kodno je prebacivanje često dijelom istraživanja na području dodirnoga jezikoslovlja jer je ono nerijetka pojava u jezičnome posuđivanju. Najveći hrvatski romanist, Žarko Muljačić, istaknuo je kako se kodnim preključivanjem (u hrvatsko-talijanskim dodirima) prva pozabavila Lelija Sočanec čija se studija (2004.), po pitanju metodologije, i u ovome radu drži uzornom. U radu se pojava istražuje na tekstu rukopisne zbirke čestitarskih pjesama, dubrovačkih kolenda, što ju je 1808. godine napisao dubrovački vlastelin Mato Zamanja. Utvrđivanje preključivanja kodova na tomu rukopisu ponudilo je zanimljive izazove. Dubrovačka rečenica iz 18. stoljeća vrvi zastarjelim talijanizmima, nepoznatima suvremenomu govorniku. Neki su od njih zabilježeni u znanstvenoj i leksikografskoj literaturi, a neki nisu zabilježeni nigdje. Ista se talijanska osnova kadšto ostvaruje kao primljenica, a nekada ostaje onkraj hrvatskoga jezičnog koda, tj. ostvaruje se kao neprilagođena talijanska riječ. Razne okolnosti stare rukopisne građe otežavaju prepoznavanje jezičnoga koda pojedine riječi: onodobni je slovopis u Dubrovniku talijanski, kao i jezik stranoga koda, pa se kodno preključivanje ne potvrđuje na prvi pogled, tj. iz slovopisa; s obzirom na prožetost dubrovačke rečenice talijanizmima, i istraživaču koji poznaje talijanski jezik teško je odvojiti talijanizme od talijanskih riječi; primljenice ulaze iz toskanskoga i iz mletačkoga pa je upućenost istraživača u venetsku inačicu nezaobilazna. Uz nabrojane je izazove umrljanost te trošnost papira ili providnost odostražnoga teksta – najmanji problem.

SFIDE NELL'IDENTIFICAZIONE DELLA LINGUA NELLA COMMUTAZIONE DI CODICE SUL CORPUS DI MANOSCRITTI STORICI

La commutazione di codice (ingl. code-switching) è il passaggio da una lingua a un'altra all'interno del discorso di uno stesso parlante. Nella linguistica croata viene indagata principalmente su testi stampati o su discorsi registrati ed è diretta sugli aspetti sintattici e pragmatici del fenomeno. Ciò significa che il corpus offre questioni risolte in quanto all'appartenenza degli singoli elementi linguitici ad una delle lingue e la qualità del testo non si mette in questione, mentre nella lingua registrata la rivelazione del codice viene aiutata dagli elementi prosodici. Secondo il noto romanista croato, Žarko Muljačić, la prima a prendere in considerazione questo fenomeno (nel contatto croato-italiano) è stata Lelija Sočanec (2004), la cui ricerca linguistica è presa qui da modello in quanto a la metodologia. L'articolo prende in esame il fenomeno sul testo di una raccolta di poesie in manoscritto, scritte in onore di vari onomastici, nell'anno 1808, dall'autore Mato Zamagna, nobile raguseo. L'indagine sull'alternanza lingustica nel manoscritto ha fatto emergere sfide intriganti. La frase ragusea del novecento abbonda di italianismi arcaici, sconosciuti al parlante contemporaneo. Alcuni ne sono registrati nella letteratura scientifica e quella lessicografica, altri no. La stessa base lessicale talvolta viene realizzata come prestito, e in certi casi come parola italiana non adattata. A complicare la rivelazione del codice sono parecchi fattori: l'ortografia ragusea dell'epoca è quella italiana, come anche lo è la lingua del codice straniero, dunque, la commutazione non è riconoscibile a prima vista; siccome la frase ragusea è pervasa da italianismi, pure il ricercatore con grande competenza in lingua italiana trova difficoltà nel differenziare gli italianismi dalle parole italiane; i prestiti entrano dal toscano e dal veneto per cui dal ricercatore si aspetta di avere competenza in dialetto veneto. In confronto alle sfide di tal tipo, si può dire che il deperimento del manoscritto, le macchie dell'inchiostro o la trasparenza del testo dalla pagina di dietro siano problemi ignorabili.

Dubravka Luić-Vudrag

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dlvudrag@ffzg.hr

**VINKO NIKOLIĆ KAO SURADNIK DOMOVINSKE HRVATSKE
REVIJE OD 1928. DO 1945.**

Šibenskog pjesnika Vinka Nikolića najčešće povezujemo s njegovim dugogodišnjim vođenjem emigrantske *Hrvatske revije*. Uspješno je uređivao časopis od 1951. do 1991. godine kada se iz emigracije vratio u Hrvatsku i svoj naslov ponovo predao u okrilje prvog izdavača, Matice hrvatske. Manje je poznato da je Vinko Nikolić bio suradnik časopisa za vrijeme njegova izlaženja u Zagrebu. Pripadao je generaciji mladih ljudi, sveučilištaraca, rođenih u vrijeme prije Prvog svjetskog rata koji su često dolaskom na studij u Zagreb dobili prvu priliku za objavljivanje književnih radova. U književnosti se javio kao student slavistike 1934., pjesmama u skupnoj zbirci *Lirika grude*. Pjesmu *Na straži ćaćine zemlje* objavio je 1937. godine prvi put u *Hrvatskoj reviji* i dao nagovijestiti melankoličnog pjesnika koji tuguje za zavičajem i svojim najbližima. Kao gimnazijski profesor i aktivan kulturni radnik, za vrijeme NDH bio je česti suradnik *Hrvatske revije*, objavljivao pjesme, stručne rasprave te prikaze i književne kritike radova svojih prijatelja pjesnika. Pratio je recenzijama najnovija izdanja Matice i drugih izdavača. Zadnji prilog bile su dvije pjesme 1943. *Na žalima mojeg mora* i *Oslobođeni žali*. U razdoblju od početka izlaženja, prvog dvobroja 1928., između dva rata i sve do 1945. *Hrvatska revija* je imala ulogu središnjeg književnog časopisa. Prestala je izlaziti zbog promjene vlasti i novih okolnosti u kojima se našla Matica hrvatska. Ovaj rad donosi pojedinosti o godinama, događanjima i građi koja je objavljena u domovinskom izdanju časopisa. Radi se o nedovoljno istraženom razdoblju pjesnikovog života i rada u Zagrebu koje je prethodilo četrdesetogodišnjem, uspješnom uredničkom djelovanju Vinka Nikolića u emigraciji.

VINKO NIKOLIĆ AS A CONTRIBUTOR OF THE HOMELAND JOURNAL *HRVATSKA REVIIJA* FROM 1928 TO 1945

The Šibenik poet Vinko Nikolić is most closely associated with his long-standing position of the editor-in-chief of the emigrant journal *Hrvatska revija*. He successfully edited it from 1951 to 1991 when he returned from emigration to Croatia and handed over the journal under the wing of Matica hrvatska. It is less known that Vinko Nikolić was a contributor of the journal at the time of its early publication in Zagreb. He belonged to the generation of young people, university graduates born in the time before the First World War, who, by coming to study in Zagreb, often got the opportunity to publish their literary works for the first time. In literature, he appeared as a student of Slavic languages and literature in 1934, publishing his poems with several other. In 1937 he published the poem *Na straži ćaćine zemlje* for the first time in the journal *Hrvatska revija* and made a profound impression of a melancholy poet who mourns for the homeland and his closest ones. As a gymnasium professor and an active cultural worker, during the The Independent State of Croatia he was a contributor of the journal *Hrvatska revija*, publishing poems, expert treatises, literary reviews and criticism of the literary works of his poet friends. He wrote the reviews of the latest publications of Matica hrvatska and other publishers. This includes the period between the two world wars and until 1945 when *Hrvatska revija*, as the central literary journal, because of the change of the government ceased publication. This paper gives details of the years, events, and materials published in the homeland edition of the journal. It is an insufficiently researched period of Vinko Nikolić's poetic life and work in Zagreb preceding the 40 years of his editorial work of the journal in emigration.

Igor Medić

Klasična gimnazija Zagreb

imedic85@gmail.com

NAZOROVE *ISTARSKE PRIČE* I WILDEOVE ESTETICISTIČKE BAJKE

Vladimir Nazor *Istarske priče* objavio je 1913. godine, a u predgovoru trećega izdanja, objavljena pod naslovom *Istarski bolovi* 1930., iznio je podatke o njihovu nastanku ističući da smatra svojom dužnošću prema Istri ispričati „minule zgone istarske zemlje”. Tražeći drevno i mitsko pod talijanskim i njemačkim slojevima u tome mediteranskom prostoru složene povijesti, Nazor ga pronalazi u istarskome čovjeku. Na tragu dosadašnjih istraživanja Nazorovih *Istarskih priča* Vide Flaker, Viktora Žmegača, Ljiljane Ine Gjurgjan i Zvezdane Rados, koja su na različite načine isticala važnost mitske apstrakcije i secesijske stilizacije u interpretaciji tih bajkovitih priča, rad će Nazorove tekstove pokušati iščitati usporedno s esteticističkim bajkama Oscara Wildea. Iako je već V. Flaker usputno upozorila na mogućnost plodonosne usporedbe Wildeove priče *Slavuj i ruža* i Nazorove priče *Šuma bez slavuja*, produbljena je usporedba bajkovitih tekstova dvojice autora ipak izostala jer su istraživači bili skloniji isticati razlike između pisaca – prije svega Wildeovu sklonost ironiji i Nazorovu vjernost mitovima s regionalnim folklornim supstratom (V. Žmegač). Budući da je prva zbirka Wildeovih bajki u hrvatskome prijevodu objavljena 1911. godine i budući da je Wilde zbog iznimne popularnosti u hrvatskome kulturnom prostoru u prvim desetljećima 20. st. postao sinonimom esteticističkoga i dekadentnoga stila, poticajno je pokušati čitati Nazorove *Istarske priče* upravo uz Wildeove bajke, koje suvremene interpretacije – nasuprot ranijim čitanjima – na nov način povezuju upravo s irskom pučkom kulturom (Jarlath Killeen).

NAZOR'S COLLECTION *ISTARSKE PRIČE* AND WILDE'S FAIRY TALES

Vladimir Nazor published his collection *Istarske priče* in 1913. In the preface to the 3rd edition in 1930, titled *Istarski bolovi*, he brought forth details about the origin of the stories claiming that he viewed as his duty to tell the stories of "bygone events of the Istrian land". While trying to find the primeval and mythical under the layers of Italian and German history in the Mediterranean space with rich history, he discovered it in the Istrian folk. Relying on the existing body of work on Nazor's collection *Istarske priče* by scholars Vida Flaker, Viktor Žmegač, Ljiljana Ina Gjurgjan and Zvezdana Raos, who in different ways accentuated the importance of mythical abstraction and Sezession stylization in Nazor's fairy tales, the paper proposes a comparative reading of Nazor's stories and Wilde's famous fairy tales. Although V. Flaker earlier mentioned the possibility of a fruitful comparison between Wilde's fairy tale *The Nightingale and the Rose* and Nazor's story *Šuma bez slavuja*, an elaborated comparison of their stories has been missing. Scholars were inclined to point out the differences between the authors, claiming that Wilde is more fond of irony in his fairy tales while Nazor is more devoted to the myths of the Istrian folk tradition (V. Žmegač). Since the first collection of Wilde's fairy tales was published in Croatian in 1911 and as Wilde was an extremely popular writer in Croatia in the first decades of the 20th century, whose name became a synonym for the aestheticism in literature, it seems interesting to try to read Nazor's stories side by side with Wilde's tales. Even more so because the new works on Wilde's fairy tales have, in contrast with earlier interpretations, intertwined his tales with the Irish folk tradition in new ways (Jarlath Killeen).

Mira Menac-Mihalić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

mmenac@ffzg.hr

Anita Celinić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

acelinic@ihjj.hr

**GEOLINGVISTIČKI POGLED NA ZAVRŠNO *l* U GLAGOLSKOM
PRIDJEVU RADNOM U ČAKAVSKOM NARJEČJU**

Završno *l* u glagolskom pridjevu radnom muškoga roda jednine u govorima čakavskoga narječja hrvatskoga jezika ima četiri pravca razvoja: I. sa sonantnim, odnosno neslogotvornim refleksom, II. s gubljenjem refleksa, odnosno refleksom *o*, III. s vokalskim refleksom te IV. s kombinacijom refleksa *o* i vokalskoga refleksa. Prvi i treći pravac imaju nekoliko tipova. U prvom razvoj je u *l* (zadržavanje stanja iz ishodišnoga sustava), *u* ili *v*, a u drugom u otvoreni vokal *a* ili u stražnji srednji vokal *o*. Najprošireniji su tipovi razvoja oni u *l*, u *o* i u *a*. Bilo kao rezultat prirodnoga razvoja ili kao posljedica migracija, svaki se od spomenutih triju tipova javlja na nekoliko odvojenih područja, zbog čega je čakavsko narječje ispresijecano izoglosama. Pri tome se tip "*l*" i tip "*a*" gotovo nigdje izravno ne dodiruju; između njih redovito se razvio tip "*o*" pa se on u tom smislu može smatrati prijelaznim tipom. U različitim tipovima razvoja i na različitim zemljopisnim područjima zabilježeni su govori koji ukazuju na specifičan razvoj *-əl*. S obzirom na razvoj završnoga *l* stanje u čakavskom narječju potrebno je promatrati kao dio šire cjeline – hrvatskoga jezika i južnoslavenskoga zapada. Da bi se odredio daljnji, cjeloviti tijek izoglosa koje prolaze kroz čakavštinu, nužno je na isti način analizirati hrvatski jezik u cjelini. Karte koje budu prikazivale tu cjelinu pokazat će podudaraju li se izoglose razvoja završnoga *l* s tradicionalno postavljenim granicama hrvatskih narječja.

A GEOLINGUISTIC VIEW OF THE FINAL *l* IN THE *L*-PARTICIPLE IN THE ČAKAVIAN DIALECTS

The final *l* in the *l*-participle masculine singular in the Čakavian dialects of the Croatian language has four directions of development: I. with a sonant, that is, with a nonsyllabic reflex; II. with the loss of the reflex, that is, with reflex *ø*; III. with the vowel reflex; IV. with a combination of reflex *ø* and vowel reflex. The first and the third directions have several types. In the first, development is *l* (retention of the state from the starting system), *ʎ* or *ʋ*, and in the second type the result is an open vocal *a* or a posterior middle vocal *o*. The most widespread types of development are *l*, *ø* and *a*. Both: as a result of natural development or as a result of migration, each of the three mentioned types occur in several separate areas, so the Čakavian dialects are crossed by isoglosses. Type “*l*” and type “*a*” are almost never directly in touch; between them, the “*ø*” type has evolved regularly, so it can be considered a transitional type in this regard. In different types of development and in different geographical areas, speeches have been noted indicating the specific development of *-əl*. Considering the development of the final *l*, the situation in the Čakavian dialects should be considered as a part of a wider whole – the Croatian language and the South Slavic West languages. In order to determine the following, complete course of isoglosses passing through the Čakavian, it is necessary to analyze the Croatian language as a whole in the same way. The maps depicting this whole will show whether the isoglosses of the final *l* correspond with the traditionally set boundaries of the Croatian dialects.

Lana Molvarec

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

lmolvare@ffzg.hr

U SPLITU I OKO SPLITA. EKONOMIJA, PROSTOR I SUVREMENI HRVATSKI ROMAN

U zadnjih dvadesetak godina svjedočimo i u hrvatskoj znanosti o književnosti tzv. prostornom obratu koji obilježava proučavanje prostora kao dinamične dimenzije književnih tekstova koji su uvijek djelimice imaginirani, no s druge strane svojom mimetičnošću progovaraju o složenoj vezi upisivanja ljudskog djelovanja u prostor i njegova označavanja te djelovanju prostora na književne protagoniste. U svjetlu prostornog obrata, nastao je cijeli niz studija koje tematiziraju urbane univerzume Zagreba, Dubrovnika, Pariza, Londona, Berlina, Rijeke u istaknutim djelima hrvatskih književnika. Ovo će izlaganje razmotriti predodžbe Splita i splitske okolice u nekoliko suvremenih književnih romana. U kulturnim predodžbama 20. stoljeća Split ima istaknutu ulogu. Dat će se kratak pregled dominantnih predodžbi: Split kao grad Dioklecijanove palače i Grgura Ninskog, Split iz operete i s razglednice, Split kao težački grad, Split kao vražji otok i grad-slučaj. U suvremenim književnim tekstovima, od tranzicije do danas, uočit će se dramatičan rascjep između apokaliptične slike grada favela i arhitektonskog kaosa u tranziciji te slike pomodne poželjne turističke destinacije koja je dominantna u zadnjih desetak godina. Paralelno, pratit će se imaginacija splitske okolice i periferije koja, čini se, ostaje neželjeno Drugo. Analizirat će se romani Olje Savičević Ivančević *Adio, kauboju* i *Pjevač u noći*, Jurice Pavičića *Ovce od gipsa* i *Crvena voda* te Nebojše Lujanovića *Južina*. U navedenim romanima istražiti će se kako je preobrazba prostora neizostavno vezana za književne imaginacije metamorfoza kapitalizma u hrvatskom društvu i kulturi od rata i tranzicije do uključenosti u tokove globalnog turizma.

IN SPLIT AND AROUND SPLIT. ECONOMY, SPACE AND CONTEMPORARY CROATIAN NOVEL

In the last 20 years Croatian literary critical theory experienced the spatial turn which is characterised by studying space as a dynamic dimension of literary texts. Literary spaces are always imaginary but, on the other hand, simultaneously mimetically express a complex relationship between human intervention in space and human signifying of space and the impact space has on literary protagonists. In the light of the spatial turn, many studies were written which emphasis is on urban universes of Zagreb, Dubrovnik, Paris, London, Berlin and Rijeka in Croatian literature. This paper examines representations of Split and Split surroundings in several contemporary novels. First, short overview of dominant representations of Split is given: Split as a town of Diokletian's Palace and Grgur Ninski, Split from the operetta and postcards, Split as a working class town and Split as a devil's island. In contemporary literary texts it is possible to notice dramatic discrepancy between apocalyptic image of city of favelas and architectonic chaos of Split in transition and picture of trendy desirable touristic destination which is dominant in the last ten years. Parallely, the paper examines the imagination of Split surroundings and periphery, which remains, as it seems, the unwanted Other. Analysis is based on following novels: *Adio, kauboj* and *Pjevač u noći* by Olja Savičević Ivančević, *Ovce od gipsa* and *Crvena voda* by Jurica Pavičić and *Južina* by Nebojša Lujanović. In these novels, special interest is dedicated to a transformation of space which is inevitably related to literary imaginations of capitalism in Croatian culture, from the period of war and transition until today's involvement in flows of global tourism.

Evelina Rudan

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

erudan@ffzg.hr

**FOLKLORISTIČKI PRINOS ANTE JURIĆA-ARAMBAŠIĆA:
PROBLEM AKTIVNOG I PASIVNOG REPERTOARA I
INSAJDESKI ISTRAŽIVAČ**

Repertoar je riječ koju Ante Jurić-Arambašić u svojim zapisima usmenoknjiževnih tekstova nije koristio, a posuđenim etnografskim terminom *insajderski* istraživač se nijednom nije odredio. Upravo zato njegovi folkloristički radovi, folkloristički po rezultatu, a ne nužno po intenciji, čine se iznimno prikladnim za propitivanje i folklorističkog koncepta repertoara, i etnografskog koncepta *insajderskog* istraživača, kao i za ispitivanje diskurzivnih realizacija intuitivnih, ali neimenovanih koncepata. Ante Jurić-Arambašić (1949–2013) prikupljanjem usmenoknjiževne građe i etnografskim opisima bavio se uz osnovno svoje zanimanje profesora latinskoga jezika i filozofije u gimnaziji. Njegov dugogodišnji rad rezultirao je trima knjigama: zbirkom lirskih pjesama *Kijevska pučka pismarica* (1995), etnografskim zbornikom *Kijevo – narodni život i tradicijska kultura* (2000) te zbirkom usmenih pučkih molitvica *Molitvice – nabožne pjesme u selu Kijevu* (2001). Sva je njegova zapisivačka praksa vezana za mjesto Kijevo i isprva se formirala, kako sam navodi, kao „plod višegodišnjeg usputnog prikupljanja i bilježenja usmene predaje i običaja Kijeva” (1995: 1), a kao posljedica osobnog zanimanja za „starinu”, „jezičnu etimologiju” i „tradicionalne vrijednosti”. Iz perspektive dobro fundirana folklorističkog istraživanja, takva najava ne zvuči naročito obećavajuće. Pa ipak, po načinu obrade građe, njezinu predstavljanju, naporu oko klasificiranja, opisu funkcija, kontekstualnim podacima, metafolklornim segmentima, preciznim potragama za inačicama jedinica pučkih molitvica u arhivskim zapisima iz drugih krajeva, njegov je rad daleko nadišao ne samo početnu intenciju nego i kasnija njegova osvještenija nastojanja na prikupljanju građe.

ANTE JURIĆ-ARAMBAŠIĆ'S FOLKLORISTIC CONTRIBUTION: THE PROBLEM OF ACTIVE AND PASSIVE REPERTOIRE AND INSIDER-RESEARCHER

Ante Jurić-Arambašić did not generally use the term *repertoire* in his records of oral literature and he never referred to himself as an *insider-researcher*. For this reason his folkloristic work, although folkloristic in its result more than in its intent, seems to provide a great opportunity for the analysis of the folkloristic concept of repertoire and the ethnographic concept of an insider researcher, as well as for researching the discursive realizations of intuitive, and yet unnamed concepts. Ante Jurić-Arambašić (1949–2013) worked as a professor of Philosophy and Latin in a secondary school and, apart from teaching, for many years he took records of oral literature and ethnographic descriptions, which resulted in his three books: a collection of oral lyrical poems titled *Kijevska pučka pismarica (Kijevo Folk Songbook)* (1995), an ethnographic collection of papers *Kijevo – narodni život i tradicijska kultura (Kijevo – Folk Life and Traditional Culture)* (2000), and a collection of folk oral prayers *Molitvice – nabožne pjesme u selu Kijevu (Little Prayers-Hymns in Village Kijevo)* (2001). His act of collecting materials is closely linked with village Kijevo; moreover, it was initially formed, as he states, as “a fruit of many years of casual gathering and taking records of oral traditions in Kijevo” (1995:1) and it is a result of a personal interest in “antiquity”, “linguistic etymology” and “traditional values”. From a perspective of a well-founded folkloristic research, this statement may not sound particularly promising. However, when taking into consideration the way he approaches and presents the material, his effort in its classification, descriptions of its functions, presentation of the contextual data and metafolkloristic segments and his precise search for different versions of the folk oral prayers in the archive records from other places, his work exceeds the expectations of not only his initial intentions, but also his later, more conscientious takes on gathering and taking records.

Dalibor Vrgoč

Hrvatsko vojno učilište „Dr. Franjo Tuđman”, Zagreb
dalibor.vrgoc@morh.hr

HRVATSKO VOJNO NAZIVLJE U PREDŠULEKOVSKIM VOJNIM PRIRUČNICIMA

Bogoslava Šuleka se nizom njegovih domobranskih priručnika izdanih u razdoblju 1870. – 1874. s pravom smatra utemeljiteljem hrvatskoga vojnog nazivlja. Riječ je o dvadeset vojnih knjižica – vježbovnika, obučevnika, naredbenika, pravilnika – koje je, po nalogu tadašnjeg zapovjednika Kraljevskoga hrvatskog domobranstva generala Miroslava Kulmera starijega, Šulek preveo s mađarskoga jezika. Međutim, naše istraživanje ukazuje na postojanje dosad nedokumentiranih predšulekovskih domobranskih priručnika – *Obučevnika ces. kralj. pješništva, Nove ratne službe c. kr. vojske za podčastnike...* i *Pouke o rukovanju puškom...* – koji nisu ostali samo na razini pokušaja. Izdani su kao službeni priručnici u *vojnome* Sisku u razdoblju 1868. – 1871. Pod pseudonimom S. S. Kirinski, s njemačkoga ih je *ponašio*, odnosno preveo časnik varaždinske brigade Stjepan Šašić [Sasić]. U radu se istražuje geneza njihova objavljivanja, a s nazivotvorna gledišta priručnici postaju posebno zanimljivi jer njihovu leksičku građu uspoređujemo sa Šulekovim nazivoslovnim zahvatima. Predmet istraživanja su i dva hrvatska vojna priručnika koja sežu još dublje u prošlost. Vojnoterminološki istražujemo anonimni, rukopisni kajkavski vojni priručnik *Exercitium* [*Obučevnik*] s kraja 18. stoljeća te prvi poznati službeni vojni priručnik tiskan na hrvatskome jeziku 1811. u Karlovcu u vrijeme Napoleonovih Ilirskih pokrajina – *Regulament zaderxavajuchi mushtranje i manovre pishakah, od pervoga kolovoza 1791*. Uzimajući u obzir činjenicu da su, uz iznimku kajkavskoga *Obučevnika*, priručnici nastali kao prijevodi izvornika napisanih na njemačkome, mađarskom i francuskom jeziku, ovi dokumenti vremena također predstavljaju prvorazredni i autentični izvor za nazivoslovna istraživanja s gledišta jezika u kontaktu.

CROATIAN MILITARY TERMINOLOGY IN PRE-ŠULEK'S MILITARY MANUALS

Bogoslav Šulek – authoring a series of Royal Croatian Home Guard manuals (1870-1874) – is justly deemed as the founder of the Croatian military terminology. By this we mean around 20 military training, exercise, order and rules of procedure booklets that Šulek translated from Hungarian at the request of the-then Commander of the Royal Croatian Home Guard, General Miroslav Kulmer. However, revisiting, our research sheds new light revealing the existence of official pre-Šulek Home Guard manuals (1868-1871) – *Obučevnik ces. kralj. pješačtva*, *Nova ratna služba c. kr. vojske za podčastnike i mornarske učione* and *Pouka o rukovanju puškom...* – not having been documented in research thus far. These were published as official manuals in ‘military’ Sisak from 1868 to 1871. Under the pen name S. S. Kirinski they were translated from German by Stjepan Šašić [Sasić], a captain of the Varaždin brigade. This paper seeks to investigate the genesis of their publishing. Likewise, from the terminological point of view, the manuals emerge as particularly intriguing, therefore we explore and contrast their lexical repertoire with Šulek's terminological innovations. Furthermore, we investigate two more Croatian military manuals dating back deeper into the past – the anonymous 18th century Kajkavian military manual *Exercitium* [*Obučevnik*] and the first known official military manual printed in the Croatian language *Regulament...* dated 1811. Considering the fact that all the manuals, except for the Kajkavian *Exercitium*, appeared as translations from originals in German, Hungarian and French, these documents of an era represent a first-class and genuine sources for contact linguistics research.

5. Slavske dijaspore i suvremene migracije

Ivica Baković

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ibakovic@ffzg.hr

IMAGINACIJE POSTSOCIJALIZMA: DIJASPORE U BUGARSKOM I MAKEDONSKOM FILMU

U radu će se analizirati status dijaspore u izabranim reprezentativnim igranim filmovima snimljenima nakon društveno-političkih promjena u Bugarskoj i Makedoniji koje su nastupile početkom devedesetih godina 20. stoljeća. O korpusu filmova nastalih u državama bivše Jugoslavije nakon od devedesetih naovamo ustalilo se govoriti kao o postjugoslavenskom korpusu, tj. postjugoslavenskom filmu (J. Pavičić, N. Zvijer, D. Murtić i drugi). Pri tome, jedna od ključnih odrednica koja se veže uz termin postjugoslavenski jasno se tiče zemljopisnog okvira, no s obzirom na stilske i ideološke karakteristike, terminom se nužno obuhvaća (a i sugerira) postsocijalističko doba. U tom je smislu zanimljivo promotriti kako se bugarski postsocijalistički film može dovesti u vezu s postjugoslavenskim, imajući na umu činjenicu da i bugarski film nakon pada komunizma doživljava korjenite promjene. U radu će se poredbeno analizirati upravo filmovi koji su obilježili makedonsku i bugarsku kinematografiju postsocijalističkoga perioda s posebnim naglaskom na odnosu prema narativima koji se dotiču pitanja dijaspore. U makedonskom slučaju analizirat će se film *Prije kiše* Milča Mančevskog iz 1994, prvi paradigmatički postjugoslavenski i najuspjeliji makedonski film, a u bugarskom slučaju jedan od najuspješnijih bugarskih filmova, *Pismo u Ameriku* Igljke Trifonove iz 2000.

IMAGINATIONS OF POSTSOCIALISM: DIASPORAS IN BULGARIAN AND MACEDONIAN MOVIES

The paper analyzes the image of the diaspora in selected representative feature films made after the socio-political changes in Bulgaria and Macedonia occurred in the early 1990s. The corpus of films produced in the countries of the former Yugoslavia after the 1990s is usually represented as a post-Yugoslav corpus or post-Yugoslav film (J. Pavičić, N. Zvijer, D. Murtić). One of the key determinants that defines the term post-Yugoslav is geography, but given the stylistic and ideological characteristics, the term covers (and suggests) the post-socialist period. It is interesting to observe how Bulgarian post-socialist film can be linked to the post-Yugoslav film, bearing in mind the fact that after the fall of communism, Bulgarian film too has undergone some radical changes. In the paper the comparative analysis will cover the films that represent Macedonian and Bulgarian post-socialist cinema with emphasis on the dominant narrative of diaspora issues. Two films as two case studies will be analyzed: *Before the Rain* by Milcho Manchevski (1994), as the paradigmatic post-Yugoslav and the most successful Macedonian film, and *Letter to America* by Igljika Trifonova (2000), one of the most successful Bulgarian films.

Szilveszter Bality

Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Pečuh

balic.silvester@gmail.com

HRVATSKA TISKANA RIJEČ NA PODRUČJU DANAŠNJE MAĐARSKE OD 1918. DO 1945.

Za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije primjećujemo aktivno izdavaštvo na hrvatskom jeziku kod raznih hrvatskih subetničkih zajednica na području današnje Mađarske. Podunavski Hrvati i gradišćanski Hrvati pokreću novine, izdaju brojne knjige, udžbenike dok u većim urbanim centrima, poput Budimpešte i Pečuha, također bilježimo aktivno nakladništvo sve do kraja I. svjetskog rata. Nakon Prvog svjetskog rata Hrvati unutar današnjih granica Mađarske odvojeni su od svojih matičnih kulturnih središta, što će znatno utjecati na budućnost ove zajednice. Cilj ovoga rada je predstaviti položaj hrvatskoga tiska u međuratnoj Mađarskoj pomoću popisa izdanja objavljenih od 1918. do danas na hrvatskom jeziku u Mađarskoj. Istaknut će se osnovni bibliografski pokazatelji, na primjer, broj ukupnih izdanja u ovom razdoblju, vrsta građe (knjiga, serijsko izdanje) i sl. Posebno nas zanimaju nakladnici, putem kojih možemo saznati tko financira manjinsko izdavanje te zbog čega. U slučaju određenih jedinica analizirat će se i njihov sadržaj, s posebnim osvrtom na tekstove s nacionalnim karakterom. Obradom građe saznajemo kakva je bila manjinska politika Mađarske u međuratnom razdoblju, što je od ključne važnosti za razumijevanje fenomena „Hrvati u Mađarskoj” te cjelokupne povijesti ove zajednice do danas.

CROATIAN-LANGUAGE PUBLICATIONS IN HUNGARY BETWEEN 1918 AND 1945

During the time of the Austro-Hungarian Empire a significant Croatian-language publishing work was present in Croatian communities within the territories of present-day Hungary. Croats along the Danube (podunavski Hrvati) and in Burgenland (gradišćanski Hrvati) printed newspapers, books and textbooks, and in the urban centres like Budapest or Pécs, a strong printing activity had also been flourishing up to WWI. After WWI, within the new borders of Hungary, Croats had become separated from the cultural spheres of their motherland, which had a huge impact on the life of their communities. With the help of the list of books and periodicals published in Hungary in Croatian language from 1918 till today, this study aims to map the status of Croatian publishing in the interwar period. The study relays on general bibliographic data, like the overall number and the most common types of publications (books, periodicals etc.). Having a special focus on publishers helps us seeing who and for what purpose did support nationality publication activity back in that period. In some cases, the content of the texts is analysed with a special focus on national narratives. By the analysis of the corpus, we receive a glimpse into Hungarian minority politics in the interwar period, which has a key role in understanding the phenomenon of “Croats in Hungary”, and the history of Croats in Hungary until our present times.

Ivana Čagalj

Institut za slavenske filologije Šleskog sveučilišta u Katowicama, Poljska
ivana.cagalj87@gmail.com

UTJECAJ SUVREMENIH MIGRACIJA NA POETIKE I KNJIŽEVNI STATUS „IZMEĐNIKA” PETRA GUDELJA I VESELKA KOROMANA

Rad analizira poetike i (izvan)književne okolnosti u kojima stvaraju dvojica „izmeđnika” iz hrvatske književnosti: Petar Gudelj i Veselko Koroman. Kvalitativno i kvantitativno opus dvojice književnika godinama je (bio) nerazmjernan s prepoznatljivosti na hrvatskoj književnoj sceni. Prvi je prozvan najvećim nepoznatim hrvatskim pjesnikom, a svojim školovanjem i radom spaja Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu i Srbiju. Drugi je član različitih institucija, između ostalih HAZU i AZU BiH, čija je podrška izostala kad ga je DHK predložilo za Nobelovu nagradu 2018. Pokušat će se dati odgovor na pitanje treba li razloge dugogodišnjega zanemarivanja tražiti u samorodnim poetikama i činjenici da je i Gudelju i Koromanu teško naći srodnika u hrvatskoj književnosti jer ne pripadaju nijednom estetičkom pravcu ili su pak razlozi neknjiževnog karaktera, odnosno podcrtavaju s jedne strane osobni izbor, samotnjački život dvaju suvremenika, a s druge strane kulturno-političko pitanje koje se tiče utjecaja suvremenih migracija (mijenjanja prebivališta) na društveni i književni egzil. Rad će se fokusirati na poeziju spomenutih pjesnika, ne zanemarujući diskurzivne književne oblike u kojima su sami definirali svoje književne politike i poetike. Analiza će pokazati koliko su suvremene migracije utjecale na razvojne promjene u stvaralaštvu dvojice autora (izbor motiva, kompozicijsku čvrstoću, eventualne pjesničke preokrete) te jesu li zreli fazu dostigli usprkos ili zahvaljujući svojim migracijama. Naposljetku, postaviti će se (otvoreno) pitanje zbog čega je ipak došlo do promjene u stavu prema nedomicilnim, uvjetno rečeno dijaspornim književnicima, o čemu, između ostaloga, svjedoče i hrvatske pjesničke nagrade, kao što su Goranov vijenac kojim su obojica ovjenčana.

**THE INFLUENCE OF THE CONTEMPORARY MIGRATIONS ON
THE POETICS AND LITERARY STATUS OF THE "OUTSIDERS"
PETAR Gudelj AND VESELKO KOROMAN**

The paper analyzes poetics and (non)literary circumstances under which two "outsiders" from Croatian literature have created their works: namely Petar Gudelj and Veselko Koroman. For years, a disproportion could be seen in terms of quality and quantity of creation of the two writers and their recognition in Croatian literary scene. The former is called the greatest unknown Croatian poet, connecting Croatia, BiH and Serbia in his education and work. The latter is a member of HAZU and AZU BiH, institutions which failed to support him when DHK proposed him for the 2018 Nobel Prize. The paper will try to answer the question whether the reasons for this long-term neglecting are to be sought in the writers' self-generated poetics and the fact that it is hard to find a fellow poet in Croatian literature for both of them since they do not belong to any aesthetic literary practice; or whether the reasons have a non-literary character, highlighting, on the one hand, their personal choices, lonely life of two contemporaries, and on the other hand a cultural-political question concerning the effects of migrations on social and literary exile. The paper will focus on poetry not ignoring discursive literary forms in which the two writers have defined their literary politics and poetics. The analysis will show how contemporary migrations have influenced developmental changes in the creation of two authors (motifs, firm composition, possible poetic reversals) and whether their mature phases were reached despite or thanks to their migrations. Finally, we will pose an (open) question as to why there has come a change in the attitude towards non-domiciled, "diasporic" writers, witnessed among others by the fact that both of them received poetry awards in Croatia, such as Goranov vijenac.

Zrinka Kovačević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
zkovacevic@ffzg.hr

Ivana Čagalj

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
icagalj@ffzg.hr

(JEZIČNI) IDENTITET(I) HRVATSKE DIJASPORE U ROMANIMA MARTINA KUKUČINA I JOSIPA ANDRIĆA

U radu se uspoređuje prikaz (jezičnih) identiteta iseljeničke južnoameričke i stare srednjoeuropske hrvatske dijasporu u romanima *Mat' volá* (1926; *Mati zove I-II*, 1979. na hrvatski preveo Geno Senečić) Martina Kukučina i *Velika ljubav* (1942; *Veľká láska*, (1940), 1992, 1999. na slovački preveo Ján Takáč) Josipa Andrića. Riječ je o iznimno rijetkom romanesknom prikazu prve generacije hrvatske iseljeničke zajednice u Čileu, odnosno stare hrvatske dijasporu u Slovačkoj, iz dviju različitih autorskih perspektiva. Naime, kao što se navedene dvije hrvatske izvandomovinske zajednice u prvom redu razlikuju po vremenu migracije te prostoru doseljavanja, a slijedom toga i odnosom prema (pra)domovini, jezičnim te drugim aspektima identiteta, tako se i ambivalentni autsajdersko-insajderski položaj Martina Kukučina, jednoga od najznačajnijih predstavnika slovačkoga književnog realizma koji je zajedno s bračkim iseljenicima od 1908. do 1922. živio u Punta Arenasu, razlikuje od autsajderske perspektive Josipa Andrića, jedne od ključnih osobnosti hrvatsko-slovačkih kulturnih veza u vrijeme Drugoga svjetskog rata koji je boravio u Hrvatskom Grobu. Istraživanje je u prvom redu usmjereno na oblikovanje jezičnoga samopredstavljanja likova te metalingvistička promišljanja o sociolingvističkom stanju u zajednici, kako u izvorniku tako i u prijevodu na hrvatski, odnosno slovački jezik. Osim analize prikaza (jezičnih) identiteta hrvatske dijasporu u odabranom korpusu, u radu se usto pokušava rasvijetliti i djelovanje navedenih autora u spomenutim sredinama.

(JAZYKOVÉ) IDENTITY CHORVÁTSKEJ DIASPÓRY V ROMÁNOCH MARTINA KUKUČÍNA A JOSIPA ANDRIĆA

V článku sa porovnáva obraz (jazykových) identít juhoamerickej a stredoeurópskej chorvátskej diaspóry v románoch *Mat' volá* (1926; *Mati zove I-II*, 1979, do chorvátčiny preložil Geno Senečić) Martina Kukučina a *Velika ljubav* (1942; *Velká láska*, (1940), 1992, 1999, do slovenčiny preložil Ján Takáč) Josipa Andrića. Ide o výnimočný románový obraz prvej generácie chorvátskeho vysťahovalectva v Čile (Kukučín) a starej chorvátskej diaspóry na Slovensku (Andrić) z dvoch odlišných autorských perspektív. Tak, ako sa uvedené chorvátske komunity líšia predovšetkým časom i priestorom migrácie a vzťahom k (pra)vlasti, jazykovými a inými aspektmi identity, aj ambivalentná outsidersko-insiderská pozícia Martina Kukučina, jedného z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského literárneho realizmu, ktorý spolu s bračskými prisťahovalcami v rokoch 1908 až 1922 žil v Punta Arenas, sa líši od pohľadu outsidera Josipa Andrića, patriaceho medzi kľúčové osobnosti chorvátsko-slovenských kultúrnych vzťahov počas druhej svetovej vojny, ktorý určitý čas žil v Chorvátskom Grobe. Výskum sa zameriava predovšetkým na tvorbu jazykovej sebareprezentácie postáv a na metalingvistické úvahy o sociolingvistickej situácii v komunite, v originálnych textoch, ako aj v prekladoch do chorvátčiny či do slovenčiny. Okrem analýzy obrazov (jazykových) identít chorvátskej diaspóry vo vybranom korpuse sa referát snaží objasniť aj pôsobenie uvedených autorov v týchto prostrediach.

Srećko Listes

Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb

srecko.listes@azoo.hr

UDRUGA HRVATSKA IZVANDOMOVINSKA LIRIKA

Hrvatska demografska slika posljedica je dvjestogodišnjih demografskih promjena uvjetovanih etničkim, nacionalnim, vjerskim sukobima i gospodarskim i društveno-političkim problemima. Iseljavanje iz domovine se ne zaustavlja, a nema ni značajnijega povratka Hrvata. Za fenomen emigrantske književnosti važno je pitanje zajednice izdvojene u poretku zemlje primateljice. Odvojenost od matice razlaže se u drugosti i prema totalitetu većine u zemlji primateljici, ali i prema matici. Udrugu Hrvatska izvandomovinska lirika osnovala je skupina hrvatskih emigranata u Americi. Formalno su se okupili u okviru Hrvatskoga svjetskog kongresa, a uključivanjem i pjesnika iz Europe udruga se osamostaljuje i od godine 2000. objavljuje jednu zajedničku pjesničku zbirku godišnje, koju predstavlja na godišnjemu okupljanju svojih članova. Ciljevi Udruge su očuvanje hrvatskoga jezika i njegovo promicanje u sredinama u kojima žive. Znanost o književnosti proučava stabilne emigrante jer je i u zemlji primateljici i u domovini izgrađena sinkronija i dijakronija. Emigranti su se sučelili s književnim trendovima u zemlji primateljici i domovini, ali su, redovito, gradili vlastitu književnu djelatnost. Prostorni je diskontinuitet, u okolnostima *globalnoga sela*, nestao pa valja istražiti kako to djeluje na (ne)stabilnost emigranata i njihovu književnu produkciju. Ključno mjesto istraživanja u ovom radu ima djelatnost Udruge Hrvatska izvandomovinska lirika, gdje ćemo pratiti odnose unutar ciklusa lirskih pjesama objavljenih u zajedničkim zbirkama članova udruge.

CROATIAN EMIGRANT LYRICS ASSOCIATION

Croatian demographic situation is the result of a bicentenary demographic changes, conditioned by ethnic, national, religious conflicts and economic and socio-political problems. The emigration from the homeland does not stop and there is also no significant return of Croats. Speaking of the phenomenon of emigrant literature, the issue of the community singled out in the system of the recipient country is very important. The separation from the mother country is visible in the otherness as well as the totality of the majority in the recipient country, but also in relation to the mother country. Croatian emigrant lyrics association was founded by a group of Croatian emigrants in America. They formally gathered within the framework of the Croatian World Congress, and by including the poets from Europe it becomes independent. Since 2000 it has been publishing one joint poetry collection annually that is also presented at the annual gathering of its members. The aims of the Association are the preservation of Croatian language and its promotion in the social environments in which they live. Literary science studies stable emigrants because synchrony and diachrony have been well-established both in the recipient country as well as in their homeland. Emigrants have faced literary trends in the recipient country, but have frequently developed their own literary activity. Spatial discontinuity, in the context of global village, has disappeared so it should be looked into how it affects the (non) stability of emigrants and their literary production. The key point of research in this paper is the activity of Croatian emigrant lyrics association where we will follow relations within the cycle of lyric poems, published in the joint collections of the association members.

Vlasta Rišner

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
 vrisner@ffos.hr

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA IZMEĐU JEZIKA, SLOVOPISA I PRAVOPISA BAČKIH BUNJEVACA I ZAGREBAČKE FILOLOŠKE ŠKOLE

U radu se izdvajaju neka slovopisna, pravopisna i jezična obilježja *Bunjevačkih i šokačkih novina* (1870. do 1872.) te *Bunjevačke i šokačke vile*, koja od 1871. izlazi kao prilog *Bunjevačkim i šokačkim novinama*, a od 1873. do 1876. tiska se samostalno. Jezik kojim su novine pisane ne naziva se hrvatskim, nego određuje kao jezik bačkih Hrvata, Bunjevaca i Šokaca, ali se u novinama učestalo govori o hrvatskom kao jeziku uređenom normativnom literaturom. Urednik i suradnici *Bunjevačkih i šokačkih novina* pravopisom nazivaju i slovopis, kako je i u hrvatskim jezikoslovnim raspravama. Pitanja o kojima se ondje raspravlja odnose se i na pisanje odraza jata, a odgovor na to pitanje ima znatno veće značenje – zadire u shvaćanje (standardnoga) jezika kojim se namjeravaju pisati *Bunjevačke i šokačke novine*. U ovom se tekstu zbog svega toga izdvojena obilježja novinā opisuju u odnosu na jezik bačkih Bunjevaca i zagrebačke filološke škole. Kao osobitost se pravopisne razine opisuje miješanje fonetskoga i morfonološkog pravopisa, na morfološkoj se razini izdvajaju nesinkretizirani množinski nastavci dativa, lokativa i instrumentala množine kao obilježje zagrebačke filološke škole, na tvorbenoj glagolska tvorba pod utjecajem jezika bačkih Bunjevaca, na sintaktičkoj se razini opisuje uporaba participa, tj. sklonidba glagolskih priloga sadašnjih i prošlih, a na leksičkoj razini usporedna uporaba hrvatske i strane riječi kao jednakovrijednih bliskoznačnica ili istoznačnica. Nakon usporedbi zaključuje se je li jezik kojim se pišu *Bunjevačke i šokačke novine* i *Bunjevačka i šokačka vila* uistinu onakvim kakvim se opisuje u teorijskim raspravama na stranicama spomenutih tiskovina.

THE NEWSPAPER *BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA* BETWEEN THE LANGUAGE, SPELLING AND ORTHOGRAPHY OF BUNJEVCI IN BAČKA AND THE LANGUAGE OF THE ZAGREB PHILOLOGICAL SCHOOL

The paper focuses on some spelling, orthographic and language features of the newspaper *Bunjevačke i šokačke novine* and of *Bunjevačka i šokačka vila* published. The language in which the newspaper was written was not defined as Croatian but as the language of Croats, Bunjevci and Šokci of the Bačka region. However, the newspaper repeatedly refers to Croatian as a language defined by normative literature. Therefore the author of this text describes the selected characteristics of the newspapers in relation to the language of Bunjevci in the Bačka region and the language of the Zagreb Philological School. As a peculiarity of the language of the newspaper on the orthographic level, the author describes the mixing of phonetic and morphonologic orthographies. On the morphological level, emphasis is put on nonsyncretized plural endings for the dative, locative and instrumental cases as a feature of the Zagreb Philological School. On the formative level, the text analyses the formation of verbs under the influence of the language of Bunjevci in Bačka; on the syntactic level, the use of participles, i.e. the inflexion of present and past participles is described; and on the lexical level, the author describes parallel use of Croatian and foreign words as equivalent words of close meaning. The comparisons are followed by the conclusion on whether the language in which *Bunjevačke i šokačke novine* and *Bunjevačka i šokačka vila* are written really is the language described in theoretical discussions on the pages of these publications.

Helena Stranjik

Filozofski fakultet Karlovog sveučilišta u Pragu
stranikovah@seznam.cz

ČEŠKA MANJINA U HRVATSKOJ KAO PRIMJER ODRŽIVOSTI JEZIKA I IDENTITETA U INOJEZIČNOJ SREDINI

Česi su se na područje današnje Hrvatske, u okolinu grada Daruvara, doseljavali od kraja 18. stoljeća, kasnije su ovdje osnovali vlastita društva, škole i izdavaštvo, a kroz cijela dva stoljeća održavaju svoje običaje i jezik kao svakodnevno sredstvo komunikacije za koje aktivno brinu. U manjini koja tako dugo živi u skladu s pripadnicima većinskog (i drugih) naroda, od kojega se ne razlikuje ni po vjeroispovijesti ni po načinu života, različit je jezik jedno od osnovnih obilježja identiteta pojedinca i cijele skupine. Što u ovoj i ovakvim etničkim skupinama djeluje na održanje izvornog identiteta i njenog osnovnog obilježja – jezika? U izlaganju ćemo na primjeru češke manjine u Hrvatskoj pokušati raspoznati čimbenike koji u nacionalnim manjinama djeluju na održanje jezika. Uz u stručnoj literaturi obično navođene čimbenike (kao što su administrativno-pravni status i osiguravanje prava manjinskog jezika na određenom području, obitelj, obrazovanje na manjinskom jeziku, informiranje na manjinskom jeziku, religija, kulturne aktivnosti itd.) pokušat ćemo na osnovi istraživanja otkriti još neke, npr. utjecaj izbora životnog partnera, suživot s drugim ljudima u istom domaćinstvu, stupanj jezične kompetencije i jezičnih interferencija, zaposlenje i liberalan odgoj. Istraživanje s namjerom upoznavanja života i funkcioniranja češke manjine u Hrvatskoj i jezičnih biografija pojedinaca iz čeških i češko-hrvatskih obitelji provedeno je u razdoblju 2010–2016. godine. Podatci za jezične biografije su prikupljeni metodom narativnih intervju.

ČESKÁ MENŠINA V CHORVATSKU JAKO PŘÍKLAD UDRŽITELNOSTI JAZYKA A IDENTITY V JINOJAZYČNÉM PROSTŘEDÍ

Češi se na území dnešního Chorvatska, do okolí města Daruvaru, stěhovali od konce 18. století, zde později založili vlastní spolky, školy a vydavatelství, a po celá dvě století si udrželi své zvyky a jazyk jako běžný komunikační prostředek, o který aktivně pečují. V menšině, která takto dlouhou dobu žije nekonfliktně s většinovým národem, od většinového národa ji neodlišuje náboženství, ani způsob života, je odlišný jazyk jedním ze základních rysů identity jedince i skupiny. Co tedy působí v této/takovýchto etnických skupinách na udržení původní identity a jejího základního rysu – jazyka? V příspěvku se na příkladu české menšiny v Chorvatsku pokusíme vypořádat faktory, které v národnostních menšinách působí na udržení jazyka. Vedle v odborné literatuře obvykle uváděných faktorů (jako jsou administrativně-právní status a zajištění práv menšinového jazyka na daném území, rodina, menšinové školství, zpravodajství a publicistika v menšinovém jazyce, náboženství, kulturní činnost atd.) se na základě výzkumu snažíme vypořádat také další, např. vlivy volby životního partnera, soužití s dalšími lidmi v jedné domácnosti, jazyková kompetence a jazykové interference, zaměstnání a liberální výchovy. Výzkum za účelem poznání života a fungování české menšiny v Chorvatsku a jazykových biografií jedinců z českých a česko-chorvatských rodin probíhal v letech 2010-2016. Metodou sběru dat byly jazykové biografie formou narativních interview.

6. Dijete i djetinjstvo u znanosti, umjetnosti i kulturi

Dolores Butić

Centar za strane jezike Sveučilišta u Zadru

dbutic@unizd.hr

DIJETE U OPISIMA OPSADE GRADOVA OD ANTIKE DO SREDNJOVJEKOVLJA

U ovom se radu istražuje motiv djeteta u postojećima vjekovnim modelima opsade gradova od antike do srednjovjekovlja (Homerova opsada Troje, biblijske opsade gradova, Cezarov opis opsade Vezoncija i Alezije, Flavijev opis opsade Masade, kronika Geoffroya od Villehrdouina, Roberta od Claria, Martina od Canala o križarskoj opsadi Zadra 1202., *Cronica Iadertina* i *Obsidio Iadrensis* o opsadi Zadra 1345.–1346., opsade gradova u djelu *Historia Salonitana* Tome Arhidakona, kronika Ivana Đakona o opsadi Lastova, opsada Raba biskupa Juraja Kostica, opsada Pariza francuskog redovnik iz opatije Abbon de Saint-Germain-des-Pres, te Boncompagnove i Frontinove opsade gradova). Posebna se pozornost u istraživanju navedenog motiva posvećuje srednjovjekovnom djelu *Obsidio Iadrensis*, koje se smatra jednim od najvrjednijih pripovjednih izvora za poznavanje hrvatske povijesti XIV. stoljeća. Originalni rukopis nije sačuvan, a najbliži je pretpostavljenom arhetipu zagrebački rukopis iz 1532. godine, koji se čuva u arhivu HAZU. U dosadašnjem istraživanju posebna se pozornost posvećivala pitanju autorstva. Iako se vjerovalo da je mogući autor zaderski nadbiskup Nikola Matafar, jezična analiza *Opsade* i usporedba s radovima za koje znamo da ih je napisao Matafar pokazali su da za tu tezu zasad nema čvrstih filoloških dokaza. Razumijevanje ovog izuzetno zanimljiva i zagonetna teksta opterećeno je mnogobrojnim jezičnim i sadržajnim problemima i nejasnoćama. Rezultati istraživanja motiva djeteta u djelu *Obsidio Iadrensis* i njegova usporedba s postojećima vjekovnim modelima opsade gradova od antike do srednjovjekovlja mogli bi pridonijeti rješavanju nekih od problema vezanih za autora i djela, a detektiranih u dosadašnjem istraživanju.

THE CHILD IN DESCRIPTIONS OF CITIE'S SIEGE FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES

In this paper the motive of the child in the long-lasting existing models of citie's siege from Antiquity to Middle Ages is investigated (Homer's siege of Troy, biblical sieges of cities, Caesar's description of the siege of Vesontinum and Alesia, the description of the siege of Masada by Flavius, the chronical by Geoffroy de Villehardoin, Robert de Clari, Martin de Canal about the siege of Zadar by the crusaders in 1202, *Cronica Iadertina* and *Obsidio Iadrensis* about the siege of Zadar from 1345 – 1346., the sieges of cities in the work *Historia Salonitana* by Thomas the Archdeacon, the chronical by John the Deacon about the siege of Lastovo, the siege of Rab by the bishop Juraj Kostić, the siege of Paris by a French monk from the abbey Abbon de Saint-Germain-des-Près, and also the citie's sieges by Boncompagni and Frontin). Special attention in the investigation of the mentioned motive is dedicated to the medieval work *Obsidio Iadrensis*, which is considered one of the most valuable narrative sources for the knowledge of Croatian 14th century history. Although it was believed that the possible author might be Zadar archbishop Nikola Matafar, linguistic analysis of *Opsidio* showed that there is no concrete philological evidence for such an assumption. The comprehension of this extraordinarily interesting and puzzling work is burdend by linguististic and contentual problems and ambiguities. The results of investigation of the motive of the child in the work *Obsidio Iadrensis* and it's comparison with existing enduring models of citie's siege from Antiquity to Middle Ages could contribute to the solution of some of the problems that have been detected in the previous investigation on the detected problems concerning the author and the emergence of the literary work.

Ana Dalmatin

Dubrovnik

luko.dalmatin@inet.hr

RANA DESTRUKCIJA „ETIČKOG SOLIPSIZMA”

Lav Nikolajevič Tolstoj, u prvom dijelu romaneskne trilogije *Djetinjstvo* (1852.), *Dječastvo* (1854.) i *Mladost* (1857.), fenomenu djetinjstva pristupa deskriptivno-analitički, pri čemu činom pripovijedanja s vremenskim odmakom, pripovjedač-lik Nikolaj Irtenjev reflektira sebe i svijet. Romanu *Djetinjstvo*, kada je riječ o sintaktičkom ustroju, svojstvena je unutarnja fokalizacija, s obzirom da se ono što se zbiva sagledava iz perspektive glavnog lika–pripovjedača, koji je alter ego autobiografskog subjekta. Nikolenjkina pripadnost aristokratskoj obitelji osigurava povlašteni društveni položaj, ali i generira diktat koji ograničava mogućnost solidariziranja s potlačenima. Prema Sigmundu Freudu vanjska prinuda (u ovom slučaju obiteljska i klasna), već u djetinjstvu izaziva jačanje superega (nad-ja), što rezultira preobrazbama u umnom i moralnom smislu. Tako Nikolaj, na prijelazu iz djetinjstva u dječastvo, nadilazi zatvorenu strukturu klasne svijesti boreći se, bahtinovski rečeno, protiv „etičkog solipsizma”, inzistirajući da se poštuje i uvažava „tuđe ja”, posebno ljudsko dostojanstvo izrabljivanih. Njegovo je samooblikovanje izraz otpora kanoniziranim životnim obrascima koje nameću obiteljski autoriteti – otac i baka, kao i drugi pripadnici visokoga plemstva kojima je eksploatacija i represija izraz nužnog ustroja svijeta. Tolstoj se neće samo angažirati u ime socijalne pravde i čovjekoljublja, nego će praktično djelovanje, logikom umjetničkog, preoblikovati u literarnu fikciju, pri čemu je lik Nikolaja paradigmatički u odnosu na likove Andreja Bolkonskoga i Pjera Bezuhova u *Ratu i miru*, Konstantina Levina u *Ani Karenjini*, Dmitrija Nehljudova u *Uskrsnuću*. Oni su nositelji etičkih i zbiljskih ideala čiji se začeci slute u mišljenju i djelovanju Nikolaja Irtenjeva.

EARLY DESTRUCTION OF THE "ETHICAL SOLIPSISM"

Leo Tolstoy, in the first part of the novelistic trilogy *Childhood* (1852), *Boyhood* (1854) and *Youth* (1857), the phenomenon of the childhood approaches descriptively-analytically. The main character Nikolay Irtenjev, the narrator in the first person, retrospectively reflects herself and the world. The novel *Childhood* is inherent in internal focalization. The novel's events are viewed from the perspective of the main character, who is alter ego of the autobiographical subject. Nikolay belongs to the aristocratic family. This belonging provides a privileged social position, but also generates dictation that limits the ability to create readiness for a solidarity. According to Sigmund Freud, the external coercion already in a childhood, provokes the strengthening of super-ego. It is result of the transformation in the mind and the moral sense. Nikolay surpasses the closed structure of the class consciousness, fights against "ethical solipsism", insists on the respect for the human dignity of the oppressed. His self-styling is the expression of the resistance to canonized life's forms imposed of the family authorities – the father and the grandmother and other members of high nobility. For them an exploitation and a repression are the expression of pre-arranged organization of the world. Tolstoy will not only engage on the plan of a social justice and a solidarity. He will transform the practical action, by the artistic logic, into literary fiction. Nikolay's character is paradigmatic in relation to the characters of Andrei Bolkonovsky and Péter Bezuhova in the novel *War and Peace*, Constantine Levin in *Anna Karenina*, Dmitry Nekhlydov in *Resurrection*. They are the holders of ethical and realistic ideals which conceived in the opinion and action of Nikolay Irtenjav.

Sanja Grakalić Plenković

Veleučilište u Rijeci, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

sgrakal@veleri.hr

STEREOTIPI O SMRTI U BAJKAMA IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

Rad tematizira motiv smrti u *Pričama iz davnine* i sedam bajki izvan glasovite zbirke I. Brlić-Mažuranić, propitujući način na koji se kršćanski stereotipi preslikavaju na njih. U bajkama smrt nije neuobičajena ni nasilje nije rijetko, štoviše, prihvaćamo ih kao dio čudesnog svijeta koji u njima postaje svakidašnji. Obrnuto od realnosti, bajke smrt od starosti ili bolesti tematiziraju rijetko, pa se motiv nasilne smrti javlja u svakoj od *Priča iz davnine*. Motiv ubojstva javlja se u nekoliko varijanti, kao samoubojstvo, ubojstvo djeteta, nesretna smrt, ubojstvo roditelja, ubojstvo staraca. Usmjerenost na problematizaciju stereotipizacije smrti izdvaja dva obrasca, oba vezana uz kršćanstvo i koncept grijeha, kazne i oprosta. Motiv oprosta povezuje se uz pokušaj ubojstva staraca. Oprost ubojicama staraca i roditelja možemo tumačiti poštovanjem društvenih stereotipa u smislu bezgranične roditeljske ljubavi i stereotipa vezanih uz kršćanske koncepte oprosta. Za najstrašniji zločin, pokušaj ubojstva djeteta, oprosta ni opravdanja u bajkama nema. Ubojstvo djeteta kažnjava se najvećom kaznom, smrću. Uz spoznaju o počinjenom grijehu žrtvina kazna smrću bit će blaža i dostojanstvenija, i obrnuto, u zloći i zlobi nerazumlja kazna smrću bit će agresivnija i strašnija. Svršenost smrti oponira dimenziji vječnosti, pa je tabuizirana u bića koja doživljavamo kao besmrtna, a nestanak i način na koji umiru čudesni i fantastični likovi u bajkama prikazuje se ili ublažavanjem i umanjivanjem njena značenja, kao preobrazba ili odlazak, ili naglašavajući dostojanstvo smrti u načinu koji junaci odabiru za svoj kraj.

STEREOTYPES OF DEATH IN THE FAIRY TALES OF IVANA BRLIĆ MAŽURANIĆ

The paper deals with the motif of death in relation to Christian stereotypes as they appear in *Tales of Long Ago* and in seven fairy tales not included in this seminal collection of short stories written by Ivana Brlić-Mažuranić. Death is not something unusual, nor is violence rare in fairy tales. We accept them as a part of the marvellous world where they become commonplace. Different from the world of reality, death by old age or illness rarely features in fairy tales, while the motif of violent death appears in every story included in *Tales of Long Ago*. The motif of murder comes in several different forms, as suicide, infanticide, death by accident, parricide, the murder of an old man. Focusing of the problem of stereotypes of death, two patterns can be discerned, both connected with Christianity and the concept of sin, punishment and forgiveness. The forgiveness for the murderers of an old man and parents perpetuates social stereotypes in terms of parents' unconditional love and stereotypes connected with the Christian concept of forgiveness. For attempted infanticide, in fairy tales there is no forgiveness nor justification and the punishment is death. If the murderer becomes aware of the gravity of the sin committed, his punishment will be more lenient, while in malicious irrationality, punishment by death will be more aggressive and horrifying. The dimension of eternity is opposed to the finality of death. Eternity is represented by the creatures we experience as immortal. In fairy tales the disappearance and the way these fantastic characters pass away is represented by attenuating or reducing its significance, since they are either transformed, or they simply leave, or by stressing the dignity of death in the way heroes choose to end their existence.

Iva Gruić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

iva.gruic@ufzg.hr

RASPLITANJE RASPLETA: ZAVRŠECI U SUVREMENIM DOMAĆIM DRAMAMA ZA DJECU I MLADE

Književnost za djecu i mlade odavna je iskoračila iz zone poučnosti i bitno je proširila svoje tematske i formalne granice. Kako i koliko se to događa u suvremenoj domaćoj drami za djecu i mlade okvirna je tema ovoga rada. Istraživanje je provedeno na uzorku od 27 dramskih tekstova za djecu nagrađenih na natječaju za najbolji dramski tekst *Mali Marulić* (2009. – 2017.). Nakon tematske analize posebna je pažnja posvećena završecima drama zbog njihova strukturno specifičnog značenja. Završeci su analizirani prema tipu: zatvoreni ili otvoreni kraj (zatvoreni kraj, kako razumije Manfred Pfister, daje objašnjenje svih nedoumica, razrješenje napetosti i proturječnosti – fabulativnih, značenjskih i vrijednosnih, dok otvoreni kraj ne dokida napetosti i nedoumice). Komentira se utjecaj završetka na smisao teksta i autorski intendiranu perspektivu recepcije. Zatim su analiziraju načini završavanja teksta (kome je dano da izgovori posljednje riječi; završava li tekst naglo, raspletom ili postoji dodatni dio koji zaokružuje priču; kako dio nakon raspleta utječe na strukturu i smisao teksta; postoji li strukturna povezanost završetka s nekim ranijim dijelom teksta, itd. Na kraju se u diskusiju uvodi i društveni kontekst, odnosno podaci o tome koje su od nagrađenih drama igrane u kazalištu. Da bi se bolje analitički sagledala pozicija kazališne prakse u segmentu biranja tekstova, svi su analizirani tekstovi razvrstani uz pomoć tipologije poučavanja u kazalištu (Anthony Jackson) koja tipove teksta definira prema stupnju slobode koju daju publici u razumijevanju smisla. Iz cjelokupne analize na kraju se donose zaključci o zastupljenosti suvremenijih formi u današnjoj drami za djecu, uključujući i (ne)odustajanje današnjeg kazališta od tradicije poučavanja sa scene.

ENDINGS IN CONTEMPORARY CROATIAN DRAMA FOR CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

Children's literature is no longer educational; it introduces new themes and formal innovations. The paper addresses the question if the same process is happening (and to what extent) in dramatic plays for children. The investigation presented here includes the analysis of 27 plays for children awarded in the competition for best dramatic text (*Mali Marulić*, 2009 – 2017). After the thematic analysis, the endings of the plays are examined, because of their specific structural meaning. The type of ending of each play is investigated: closed or open ending. (The closed ending, as Manfred Pfister explains, resolves doubts, tensions and contradictions, while the open ending does not give such resolution). In this part of the investigation, the influence of the ending on the meaning of the play and on the authorially intended reception-perspective is looked for. Then the analysis of the very ending is performed: who speaks the last words, whether the play ends abruptly, or there is an additional part that rounds up the story and the action, does this additional part affect the structure and the meaning of the text etc. Finally, the wider context is brought into the discussion, namely, information about which of the award-winning plays were actually performed in the theatre. In order to examine similarities between the texts that were performed, all previously analysed texts were classified according to the typology of educational theatre (Anthony Jackson) which takes into consideration the level of freedom the audience gets in constructing the meaning. In the end, some conclusions are suggested about the presence of modern forms in today's plays for children, including the significance of educational aspect in today's theatre for young audiences.

Berislav Majhut

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

berislav.majhut@ufzg.hr

SUBVERZIVNA ULOGA DJEČJEG ROMANA *Uzbuna na zelenom vrhu* IVANA KUŠANA

Ako se dječja književnost nakon 1945. stvarala u oštrom otklonu pa i negaciji građanske književnosti onda prvi dječji roman Ivana Kušana *Uzbuna na zelenom vrhu* možemo nazvati i prvim građanskim dječjim romanom nastalim u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. U prvom desetljeću uspostave komunističkog poretka iz svih sila se nastoji stvoriti dječji roman koji bi bio izraz novog poimanja djetinjstva u socijalističkom društvu. No jedva se uspjelo objaviti 6-7 dječjih romana koji lutaju i pokušavaju uspostaviti novi književni model koji će progovoriti o novoj stvarnosti. Stoga ne čudi društvena nelagoda koja je popratila pojavu posve zrelog dječjeg romana *Uzbuna na zelenom vrhu* kojemu posve sigurno nije bio cilj afirmiranje socijalističkih vrijednosti. Analizirat će se elementi Kušanova teksta koji su naročito odstupali od stavova i postupaka koji su gradili onodobnu ideologijom zasićenu dječju književnost (Nike Pokorn: *Post-Socialist Translation Practices*, 2012.; Marek Oziwicz: *Children's Literature in Eastern Europe: Trends, Themes and Authors since the Sixties*, 2013. Peter Svetina: *Metuljčki in mehaniki*, 2019. Ono iz čega će se moći iščitati disidentski Kušanov otklon su njegovi autobiografski tekstovi, svjedočenja suvremenika (Grigor Vitez) kao i ocjene onih ljudi koji su Kušanovo stvaralaštvo propitivali na pozadini vlastitog sjećanja na to vrijeme (Ante Stamać). I sljedeća dva Kušanova dječja romana *Koko i duhovi*, 1958. te *Domaća zadaća*, 1960. izazvala su kontroverze u tadašnjem književnom svijetu. U povijestima hrvatske dječje književnosti ranim Kušanim romanima se redovito pridaje značaj u žanrovskom smislu kao prvim dječjim kriminalističkim romanima. No, od takvog određenja zanimljivija je činjenica da se te romane redovito izbjegavalo vidjeti u njihovoj subverzivnoj ulozi u odnosu na tadašnji društveni poredak. I dok je takvo određenje Kušanih romana posve očekivano u teoretičara dječje književnosti za vrijeme komunističkog režima posve je neshvatljivo izbjegavanje takvog određenja i viđenja takve njihove uloge u demokratskoj Hrvatskoj.

**SUBVERSIVE ROLE OF CHILDREN'S NOVEL *Uzbuna na zelenom vrhu* (THE MYSTERY OF THE GREEN HILL)
BY IVAN KUŠAN**

If children's literature after 1945 was marked by a turn away from, and even negation of literature rooted in middle class values, then Ivan Kušan's first children's novel *Uzbuna na zelenom vrhu* (*The Mystery of the Green Hill*) may be considered the first children's novel promoting middle class values in the period after World War II. In the first decade following the establishment of the Communist regime the authorities invested enormous efforts to create the children's novel that would reflect a new understanding of childhood in a Socialist society. However, not more than six to seven children's novels trying to establish a new literary model that would talk about a new reality, were published. Therefore, it does not come as a surprise when we say that the publication of *Uzbuna na zelenom vrhu* (*The Mystery of the Green Hill*), a completely mature children's novel that certainly did not aim to affirm Socialist values, was accompanied with a feeling of unease. The elements of Kušan's novels that particularly deviate from general attitudes and literary devices used to create children's literature permeated with dominant ideology, typical for this period (Nike Pokorn: *Post-Socialist Translation Practices*, 2012; Marek Oziewicz: *Children's Literature in Eastern Europe: Trends, Themes and Authors since the Sixties*, 2013; Peter Svetina: *Metuljčki in mehaniki*, 2019) are analyzed. Kušan's dissident position will be traced down on the basis of his autobiographical texts, testimonies by his contemporaries (Grigor Vitez) and the texts of the authors who examined Kušan's works through their own memories of the relevant period (Ante Stamać). In histories of children's literature Kušan's early novels are appreciated in terms of genre literature, as the first children's crime novels. However, it is more interesting to point out to the fact that the subversive role of these novels towards the political regime was ignored. While it is expected that theorists of children's literature during Communist regime avoided to view Kušan's novels in this light, it is quite difficult to understand why in democratic Croatia the subversive role of these novels is still ignored.

Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

suzana@ief.hr

LJUBIMCI I DJECA. FOLKLORISTIČKA I ETNOLOŠKA PERSPEKTIVA – OD RUKOPISNIH ZAPISA DO MEDIJSKIH REAKCIJA

Naslovna dihotomija (ljubimci i djeca) gotovo da i nestaje s obzirom da neki tretiraju kućne ljubimce (u engleskom jezičnom području kako bi se izbjegao specizam, rabi se termin *companion*) kao vlastitu djecu, o čemu je kod nas prvi sustavno pisao zooetičar Nikola Visković, i to u poglavlju pod nazivom *Dijete i životinja* (mislim na njegovu zooetičku knjigu *Životinja i čovjek* iz 1996. godine), gdje među ostalim otvoreno ističe i okrutnost djece prema životinjama, odnosno njegovim riječima – „[i]stina je da malo tko može tako silno voljeti, ali isto tako i bešćutno zlostavljati životinje kao što to mogu činiti djeca” te navodi tradicije mučenja mačaka i pasa, od kamenovanja do pravih masakara i spaljivanja, zlostavljanja ptica, gušterica, kukaca i drugih žrtava, i sve to često uz roditeljsko dopuštenje. Što se tiče etnografskih podataka o kućnim ljubimcima i djeci, zapisi su dostupni u pojedinim monografijama u okviru *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena*, kao i rukopisnim zbirkama koje se npr. čuvaju u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku, te pritom možemo reći da domaća etnologija i folkloristika započinje kulturnoanimalističkom nišom, s obzirom da se prvi broj *Zbornika* iz 1896. otvara člankom Dragutina Hirca *Što priča naš narod o nekim životinjama?*. Završni dio teksta na odabranim medijskim primjerima razmotrit će navedenu dihotomiju – ljubimci i djeca, koja to u nekim slučajevima i nije, kao što smo uvodno tek istaknuli, a što demonstriraju Matthew Cole i Kate Stewart u svojoj knjizi *Our Children and Other Animals* (2014).

PETS AND CHILDREN. A FOLKLORISTIC AND ETHNOLOGICAL PERSPECTIVE – FROM MANUSCRIPT RECORDS TO MEDIA REACTIONS

The titular dichotomy (pets and children) is a practically disappearing one due to the fact that some people treat pets (in order to avoid speciesism, the term *companion* is used in English-speaking areas) as own children, which was first systematically addressed in this region by zoo-ethicist Nikola Visković in the chapter entitled *Child and Animal* (I am referring to his zoo-ethical book *Animal and Man* from 1996), whereby he inter alia openly highlights the cruelty of children towards animals or, to quote Visković himself – “[i]t is true that few are able to love as deeply, but also abuse animals as callously as children do”, and specifies the traditions of torturing cats and dogs, from stoning to bona fide massacres and burning, abuse of birds, lizards, insects and other animals, often with parental permission. Regarding the ethnographic data on pets and children, records can be found in certain monographs within the framework of the *Anthology of Folk Life and Customs of South Slavs*, as well as in collections of manuscripts stored e.g. in the Documentation of the Institute of Ethnology and Folklore Research, whereby we can say that domestic ethnology and folklore research begins with the cultural animalistic niche as the first issue of the *Anthology* from 1896 begins with the article *What Our Folk Has to Say on Certain Animals* by Dragutin Hirc. The final part of the text will discuss, on the basis of selected media examples, the aforementioned pets-children dichotomy, which also cannot be considered as such in certain cases, as we have merely noted in the beginning and is demonstrated by Matthew Cole and Kate Stewart in their book *Our Children and Other Animals* (2014).

Davor Nikolić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dnikoli@ffzg.hr

RETORIKA DJEČJEGA FOLKLORA

Dječji folklor, kao istraživačko područje opisano na samim počecima folkloristike (usp. Hamersak 2004), nije zadobio kontinuiranu znanstvenu pozornost hrvatskih znanstvenika. Stav o nesustavnom istraživanju dječjega folklora u hrvatskoj folkloristici i etnologiji izrečen prije četrdeset godina (Rajković 1978) može se pak ponoviti velikim dijelom i danas kada govorimo o proučavanju usmenoretoričkih žanrova, koji se ističu komponentom uvjeravanja te govorne i jezične ludičnosti. Dječji folklor i usmenu retoriku ne povezuje samo srodan relativno marginalan status, nego i činjenica da velik broj kanonskih ili prototipnih usmenoretoričkih žanrova (brojalice, brzalice) istovremeno pripada tipičnim oblicima dječjega folklora. Dok se za neke druge usmenoretoričke žanrove, primjerice rugalice, može govoriti o zasebnoj skupini dječjih rugalica (analogno kategoriji dječjih viceva), za brojalice i brzalice ne može se primijeniti takvo dihotomijsko razdvajanje. Iako ne postoje *ne*-dječje brojalice i brzalice, to ne znači da brojalice i brzalice izvode samo djeca, baš kao što djeca mogu upotrebljavati „odrasle“ blagoslove i kletve. Činjenica da samo unutar kategorije usmene retorike postoje žanrovi koji su prototipno pa i isključivo dječji na određen način baca novo svjetlo na status usmene retorike u hrvatskoj filologiji i folkloristici. Objašnjava li se time slab istraživački interes za te žanrove, „iracionalne i nezanimljive za modernu znanost“, kako je prije više od pola stoljeća primijetila pionirka istraživanja dječjega folklora Elly Bašić, pokušat će se odgovoriti pregledom rasprava domaćih i inozemnih folklorista te sugeriranjem određenih teorijskih i metodoloških smjernica za suvremena istraživanja dječjega folklora, osobito retoričkih žanrova.

RHETORIC OF CHILDREN'S FOLKLORE

Children's folklore, as a research field described in the very beginnings of folkloristics (cf. Hameršak 2004), has not received continuous attention by Croatian scholars. The claim, expressed forty years ago (Rajković 1978), about unsystematic research of children's folklore in Croatian folkloristics and ethnology can be in large part expressed today concerning the research of oral rhetorical genres, the genres which are marked by the component of persuasion and verbal playfulness. Children's folklore and oral rhetoric are connected not just by similar relatively marginal position, but also by the fact that the great amount of canonical or prototypical oral rhetorical genres (counting-out rhymes, tongue-twisters) belongs to typical forms of children's folklore. While in the case of some other rhetorical genres, e.g. mockery rhymes, it could be argued that there is a separate group of children's rhetorical genres (similar to the category of children's jokes), such dichotomy cannot be applied to counting-out rhymes and tongue-twisters. Although *non*-children's counting-out rhymes and tongue-twisters do not exist, it does not mean that they cannot be performed by adults too. Similarly, children can use "adult" blessings and curses. The fact that inside the category of oral rhetoric there are genres which are prototypically as well as exclusively part of children's folklore sheds new light on the status of oral rhetoric in Croatian philology and folkloristics. By critically reviewing studies of Croatian and foreign folklorists an attempt will be made to explain the low interest for the research of rhetorical genres, "irrational and of no interest for modern scholars", as it was observed more than half a century ago by Elly Bašić, the pioneer of children's folklore research. Certain theoretical and methodological guidelines for contemporary research of children's folklore, especially rhetorical genres will also be suggested.

Ivana Odža

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
iodza@ffst.hr

Tea-Tereza Vidović Schreiber

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
tea.vidovic@gmail.com

**OTIMANJE ZABORAVU – TRAGOVIMA TRADICIJE U PROZI ZA
DJEĆU I MLADE VOJVODANSKIH HRVATA**

Identitetska iskustva zauzimaju značajno mjesto u radovima suvremenih hrvatskih autorica dječje književnosti u Vojvodini, koje su mjestom rođenja ili života, ali prije svega snažnom emocijom vezane za prostor o kojemu pišu (Katarina Čeliković, Katarina Firanj, Ljubica Kolarić-Dumić, Ruža Siladev). Od 2002. vojvođanski Hrvati od konstitutivnog naroda postaju manjinska zajednica skromnih institucionalnih resursa. Usprkos tome, takav nezavidan položaj iznjedrio je mogućnost obrazovanja na hrvatskome jeziku, a dječja književnost ukazala se kao moguć posrednik u prenošenju i osnaživanju elemenata nacionalne kulture. Književni ostvaraji koji su predmet analize ovoga rada, između ostaloga, suptilni su pokušaj očuvanja identitetskoga prostora obilježenoga vlastitim življenjem tradicije. Autorice je žele prenijeti naraštajima čiju stvarnost dotiču politička previranja i promjene identitetskih granica koje kreiraju i (drugačiji) interes za tradiciju. Središnje mjesto njihovih priča zauzimaju prošla vremena, odnosno djetinjstvo unutar kojega značajna uloga pripada obiteljskom krugu (bakama, djedovima, očevima i majkama), zemlji i riječi, ne samo kao anakronim čuvarima tradicije, nego prije svega kao ljubav uz koju je, riječima jedne od autorica, „raslo moje djetinjstvo”. Nepovratna vremena autorice nenametljivo pokušavaju uklopiti u život suvremenoga djeteta, pokazujući da je takvo „podilaženje” suvremenom čitatelju moguće. Nadalje, u radu će se analizirati izbor iz književnoga opusa nekolicine autorica pokušavajući ga ilustrirati kroz suvremeni kulturološki pristup u međusobnom isprepletanju tradicije i suvremenosti. Također će se nastojati rasvijetliti nove obrazovne politike u kontekstu suvremenih gibanja unutar dječje književnosti vojvođanskih Hrvata.

RESCUING FROM OBLIVION – FOLLOWING THE TRACES OF TRADITION IN PROSE FOR CHILDREN AND YOUTH WRITTEN BY CROATS FROM VOJVODINA

Identity experiences occupy a significant place in the works of several contemporary female authors of children's literature from Vojvodina (Katarina Čeliković, Katarina Firanj, Ljubica Kolarić-Dumić, Ruža Silađev), whose place of birth or residence, but above all their strong emotion, connect them with the territory they are writing about. Since 2002, Croats in Vojvodina are no longer a constitutive nation, but have become a minority community with modest institutional resources. In spite of this, such an unenviable position created the possibility of education in the Croatian language, and children's literature appeared to be a possible mediator in the transmitting and reinforcement of elements of the national culture. The literary works to be analyzed in this paper, present a subtle attempt to preserve the identity space marked by the own living the tradition. The central place of their stories is given to the past times, which are not only anachronistic guards of tradition, but above all they present love with which, using the words of one of the authors, "my childhood grew up". The authors subtly try to incorporate the times which cannot be brought back into the life of a contemporary child, thus showing that such "pandering" to a modern reader is possible. Furthermore, the paper will analyze the selection from the literary opus of several authors, trying to illustrate it through a contemporary cultural approach in the interweaving of tradition and modernity. It will also try to highlight the new educational policies in the context of contemporary movements regarding the children's literature written by Croats from Vojvodina.

Ivona Smolčić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ivona.smolicic5@gmail.com

**ULOGA I ZNAČAJ ODGOJA ŽENSKOGA DJETETA TIJEKOM
DEVETNAESTOGA STOLJEĆA NA PRIMJERU PRIPOVIJETKE
*DUGA DINKA ŠIMUNOVIĆA***

Devetnaesto je stoljeće obilježeno tendencijama za generiranjem građanske klase, određene intelektualnom superiornošću muškaraca. Iako je vrijeme ilirizma, uvođenjem ženskih figura, kako na polju književne produkcije tako i općekulturnoga djelovanja, emaniralo suzbijanje androcentrične perspektive, i dalje je prisutna stereotipna rodna polarizacija. Šimunovićeva pripovijetka *Duga* progovara o sudbini ženskoga djeteta smještenoga u malograđanski patrijahalni svjetonazorski kontekst, koji nije blagonaklon prema ženskoj populaciji, što je na primjeru djela ovjereno iz nekoliko vizura te iz primjera životnih priča dvaju ženskih agenasa. Nukleusna obitelj svojim odgojnim principima perpetuira takvo stanje, udovoljavajući pritom društvenim konvencijama, koje nameću rigoroznu diferencijaciju spolnih uloga još tijekom djetinjstva. Ta će se praksa ovim radom propitkivati sa psihoanalitičkoga stajališta. Također, razmatrat će se proces formiranja sebstva i autoriteta te njihov međusoban odnos u kontekstu malograđanske obiteljske zajednice u kojoj je utvrđena stroga podjela autoriteta i generiran hijerarhijski odnos među njezinim članovima. Roditelji, kao polazna točka u procesu odgoja, svojim stavovima reproduciraju složen sustav identifikacije na dijete, što utječe na njegovo daljnje poimanje vlastitoga sebstva. Reperkusija je takve prakse tragičan ishod čitave obitelji, kao žrtve društvenih stavova i nemogućnosti pojedinca da se odupre takvom stanju.

**THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF THE UPBRINGING OF
FEMALE CHILDREN IN 19TH CENTURY IN THE EXAMPLE OF
DUGA A SHORT STORY BY DINKO ŠIMUNOVIĆ**

19th century was marked by tendencies towards generating citizenship classes characterized by the intellectual supremacy of the male sex. In spite of the age of iliricism and the introduction of female authors having downplayed the androcentric perspective in the field of literary production gender polarization is still holding strong. *Duga*, by Šimunić, speaks about the fate of a female child within the context of the small minded patriarchal view upon the world. It is not friendly towards the female population as is noticable in a number of examples in the story. The majority of family members perpetuates the status quo with their principles of upbringing. By doing so they satisfy the social conventions which insist on rigorous differentiation of gender roles from early childhood. The result of such practice is a tragic outcome for the entire family as a victim of social views and the inability of the individual to escape them.

Sanja Tadić Šokac

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

stadic@ffri.hr

DJETINJSTVO U ROMANU *UNTERSTADT* IVANE ŠOJAT

Roman *Unterstadt* Ivane Šojat opisuje sudbinu četiriju generacija žena jedne obitelji njemačkog porijekla u gradu Osijeku u dvadesetom stoljeću. Iz intimne se perspektive pojedinih junakinja romana reinterpreteraju brojni povijesni događaji. Prošlost se ne daje nego stalno mora biti ponovno izgrađivana i predstavljana, kako tvrdi Astrid Erll u *Cultural Memory Studies: An Introduction* (u: *A companion to cultural memory studies*, 2010.). Sve veći interes za „obične ljude” i „svakodnevne teme” prisutan u historiografskim tekstovima pridonio je i suvremenoj općinjenosti najranijim razdobljima života, pa su u te tekstove uvedena i djeca. U ovome se radu pozornost usmjerava na opis djetinjstva najmlađe od tih žena, Katarine Pavković, koja se zbog smrti majke vraća u rodni grad. U roditeljskoj kući i s obiteljskom prijateljicom Jozefinom ona se sjeća najranijeg razdoblja svoga života. Djetinjstvo se motri kao društveni konstrukt kako ga poima još 1960. godine francuski povjesničar mentaliteta i svakodnevica Philippe Aries u djelu *L'Enfant et la vie familiale sous l'Ancien Regime* (u engleskom prijevodu kao *Centuries of Childhood* [1962]). Pored brojnih primjedaba izrečenih o njegovoj teoriji, u radu se na tragu njegovih ideja o osebujnoj prirodi djetinjstva i jasnoj namjeri da sadašnjost razumije uspoređujući je s prošlošću motri djetinjstvo junakinje Katarine. Pri tome se uvažavaju i mišljenja o sjećanju kao subjektivnom, individualnom i psihološkom fenomenu Jana Assmanna (*Kulturno pamćenje. Pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*, 2005) i Aleide Assmann (*Druga senka prošlosti. Kultura sećanja i politika povesti*, 2011).

CHILDHOOD IN THE NOVEL UNTERSTADT BY IVANA ŠOJAT

The novel *Unterstadt* by Ivana Šojat describes the fate of four generations of women in a family of German descent in the city of Osijek in the twentieth century. Many historical events are reinterpreted from the intimate perspectives of the novel's heroines. The past is not given but must instead continually be re-constructed and re-presented, as argued by Astrid Erll in the *Cultural Memory Studies: An Introduction* (in: *A companion to cultural memory studies*, 2010). A growing interest in "ordinary people" and "everyday topics" present in historiographic texts has contributed to the contemporary obsession with the earliest periods of life, so children have been introduced to these texts. This paper focuses on the description of the childhood of the youngest of these women, Katarina Pavković, who returns to her home city due to her mother's death. In her parents' home, together with Jozefina, a family friend, she reminisces about the earliest period of her life. Childhood is observed as a social construct in the way it was understood back in 1960 by a French historian of mentality and common daily life, Philippe Aries, in his work in english translation: *Centuries of Childhood* [1962]. In addition to raising numerous objections to his theory, the paper uses his ideas on the specific nature of childhood and the clear intention to understand the present by comparing it to the past, as a basis for observing the childhood of the character Katarina. Considerations on remembrance as a subjective, individual and psychological phenomenon by Jan Assman (*Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance and Political Imagination*, 2005) and Aleida Assmann (*The Long Shadow of the Past*, 2011) are also taken into account.

Josipa Tomašić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

jotomasi@ffzg.hr

SPOMENAR KAO ŽANR – IZMEĐU PUČKOGA I POPULARNOGA

Spomenar se najčešće promatrao u okviru spontane kulture djece i mladih (M. Duran) te je uz djevojački dnevnički zapis, rukopisnu pjesmaricu, leksikon reprezentativni žanr supkulture mladih. Promatra ga se u okviru razvojne psihologije (Duran), pristupa mu se kao društvenome fenomenu i tipu kolektivnoga stvaralaštva djece i mladih, kao dječjem folkloru i slično. U dosadašnjim istraživanjima opisan je spomenar kao predmet (rukopisna bilježnica), sadržaj spomenara, opisana je njegova struktura, opisani su i analizirani tipovi upisa (govorne poruke), središnje teme i motivi tekstualnih upisa. Spomenar kao žanr ostvaruje se u dvjema dimenzijama: u svojoj predmetnoj pojavnosti – spomenar kao predmet, rukopisna bilježnica te spomenar kao tekst, kao spomenarski upis. U središtu je zanimanja ovoga rada spomenarski upis, odnosno njegova jezična realizacija te će se analizirati osobitosti spomenara kao žanra. Promatrat će ga se u okviru poetike pučkoga te će se analizom spomenara pokazati njegova pripadnost pučkoj kulturi koja se zrcali u odnosu prema tekstu-upisu, u pogledu na svijet i doživljaju estetskoga. Preko spomenara, analizom spomenarskih upisa, problematizirat će se odnos pučkoga i popularnoga, otvoriti spomenuta pitanja odnosa upisivača („autora” spomenara) prema tekstu, pitanje estetske relevantnosti teksta spomenara, tj. doživljaja estetskoga i načina na koji se pučko i popularno dodiruju, djelomično i prožimaju, ali i svjetonazorski razilaze.

MEMORY BOOK (*SPOMENAR*) AS A GENRE – BETWEEN FOLK AND POPULAR

Memory book (*Spomenar*) is most frequently observed in the context of spontaneous culture of children and youth (M. Duran) and together with a maiden diary, a girl's handwritten notebooks (scrapbooks), a *leksikon* is a representative genre of children and youth subculture. It is analyzed as a part of developmental psychology (Duran), as a social phenomenon and as a type of collective creation of children and youth, as a children's folklore etc. In the previous research the memory book (*spomenar*) is described as a subject (a manuscript), the contents of the autograph book and its structure is described, also the types of entries (speech messages) and the central theme are described and analyzed. The memory book (*spomenar*) as a genre has two dimensions: its material appearance – memory book as an item, a manuscript, and memory book as a text, as a memorial text-entry. The main interest of this paper is to analyze its textual realization. Memory book will be analyzed as a typical folk genre. It will be observed within the poetics of the folk literature and the analysis will show its affiliation to the folk culture reflected in relation to text, in the specific worldview that is reflected in the text and in its aesthetic dimension. Memory book will serve as a starting point to describe and problematize relationship between the folk and the popular, opening mentioned issues of the writer's relation (the 'author' of the memory book) to the text, the question of aesthetic relevance of the text and the manner in which folk and popular connect, how they meet but also how they represent different understanding of the world.

Maja Verdonik

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci

mverdonik@yahoo.com

PRIPOVJEDNO KAZALIŠTE: SCENSKI OBLIK PRIPOVIJEDANJA PRIČA DJECI

Prema riječima Henryka Jurkowskog (2007) pojam epskog kazališta podsjeća na primitivni oblik lutkarstva poznat stoljećima kao javno pripovijedanje priča pomoću lutaka. Stoga je u mnogim slučajevima brehtovska zamisao o epskom kazalištu primijenjena na lutkarsko područje kao pripovjedno ili narativno kazalište. Pripovijedanje priča u scenskom obliku prisutno je u suvremenoj produkciji hrvatskih dječjih i lutkarskih kazališta. Počevši od 2016. godine Gradsko kazalište lutaka Rijeka izvelo je ciklus tzv. pričopredstava za najmlađe gledatelje, kao spoj pripovjednog, izvedbenog i glazbenog te glumačkog izraza s animacijskim elementima. Riječ je o dramatizacijama bajke *Mala sirena* Hansa Christiana Andersena (2016), duže pripovijetke *Božićna priča* Charlesa Dickensa (2016) i slikovnice *Četiri godišnja doba* Pike Vončine (2017). Polazeći od znanstvenih spoznaja iz područja epskog kazališta, narativnog (pripovjednog) kazališta te povijesti lutkarstva, analiziraju se dramatizacije navedenih književnih djela u kontekstu žanrovske pripadnosti dječjem igrokazu i njihove scenske izvedbe u kontekstu poetike lutkarskog kazališta. Cilj rada je književno-teatrološkom analizom utvrditi poveznice epskog i lutkarskog kazališta u tekstualnim predlošcima te načine njihova realiziranja u scenskom obliku pripovjednog kazališta odnosno pričopredstava za djecu. Pri tom se kao osebnosti pojavljuju razlikovanje lika pripovjedača u epskom kazalištu od kazivača, čija se djelatnost smatra dijelom struje narativnog kazališta, prisutnog u kamišibaj kazalištu, te pripovjedna slikovnica kao književno-likovni umjetnički oblik koji posreduje priču riječju i slikom.

NARRATIVE THEATER: STAGE FORM OF STORYTELLING FOR CHILDREN

According to Henry Jurkowski (2007), the concept of the epic theater reminds of the primitive form of puppetry known for centuries as public storytelling with the help of puppets. Thus, in many cases, the Brechtian idea of the epic theater has been applied to puppetry as storytelling or narrative theater. Storytelling in its stage form is present in the contemporary production of Croatian children's and puppet theaters. Starting in 2016, the Rijeka City Puppet Theater has performed a cycle of so-called narrative performances (*pričopredstava*) for the youngest viewers, as a fusion of narration, performance, music, and acting with animated elements. These are dramatizations of the fairytale *The Little Mermaid* by Hans Christian Andersen (2016), the story *Christmas Carol* by Charles Dickens (2016), and *The Four Seasons* by Pika Vončina (2017). Starting from the scientific discoveries of the epic theater, storytelling (narrative) theater, and the history of puppetry, the dramatization of the mentioned literary works is analyzed in the context of the genre of children's play and their stage performance in the context of puppet theater poetics. The aim of the paper is to establish the link between the epic and puppet theater through text and the ways of their stage rendition through the storytelling theater, i.e., narrative performance for children using literary and theatrical analysis. The distinct nature of the epic theater is reflected in the difference between the narrator and storyteller, which is considered part of the narrative theater present in the Kamishibai Theater, and the narrative picture book as a literary-visual arts form mediating the story through word and image.

7. Formalno i neformalno poučavanje slavenskih jezika, književnosti i kulture

Jasna Bićanić

Filozofski fakultet Sveučilista u Rijeci

jasna.bicanic@uniri.hr

KOREKTIVNA POVRATNA INFORMACIJA U ISPRAVLJANJU PISANIH RADOVA

Za svako odstupanje od norme hrvatskoga standardnog jezika metodička literatura rabi termin ‘pogreška’ (Težak, 1998, Rosandić, 2002, Visinko, 2010). Pogreške koje u učeničkome pisanom radu nastaju zbog nepoznavanja jezične norme dijele se na: leksičke, gramatičke, stilističke i pravopisne. U središtu će pozornosti u ovome radu biti pravopisne pogreške, koje se u literaturi dijele na: čiste pravopisne pogreške i pogreške koje su fonetički i gramatički uvjetovane. Pogreška u pisanome radu učenika traži učiteljevu korektivnu povratnu informaciju. Korektivna povratna informacija može biti na dvjema razinama: učitelji pogrešku mogu samo naznačiti (i tada naznačivanje pogreške prati različiti stupanj metalingvističkoga pojašnjenja) ili je ispraviti (ispisivanjem pravilnoga rješenja). S obzirom na to hoće li učitelj pogrešku samo naznačiti ili će je ispraviti ovisi i stupanj učenikove angažiranosti tijekom pisanja ispravka. Autorica u ovome radu povezuje izvornojezična i inojezična istraživanja, koja se bave korektivnom povratnom informacijom. To će činiti okvir za popisivanje i tipologizaciju različitih načina naznačivanja i ispravljanja pogrešaka koji supostojе u praksama poučavanja materinskoga te drugog i stranog jezika, a podudarni su s nastavnom praksom predmeta Hrvatski jezik, ili tu praksu proširuju. Namjera je izdvojiti tipične pravopisne pogreške učenika osnovne škole analiziranjem dosadašnjih istraživanja u ovladavanju hrvatskim kao materinskim jezikom. Na primjerima će izdvojenih pravopisnih pogrešaka biti prikazani različiti načini naznačivanja i ispravljanja pogrešaka.

CORRECTIVE FEEDBACK IN WRITTEN ASSIGNMENT CORRECTION

Each deviation from the norm of the Croatian standard language is referred to in the methodological literature as an ‘error’ (Težak, 1998, Rosandić, 2002, Visinko, 2010). Errors made by pupils in their writing due to insufficient knowledge of the language norm are divided into: lexical, grammatical, stylistic and spelling errors. This paper focuses on spelling errors, which are further divided into: pure spelling errors and errors caused by phonetic and grammatical considerations. Teachers should provide corrective feedback about their pupils’ writing errors. Corrective feedback can be given on two levels: teachers may either just point out the error (accompanied by different degrees of metalinguistic explanations) or correct it (by writing the correct solution). Whether the teacher will simply point out or correct the mistake affects the degree to which the pupil will be involved in writing the correction. The author connects findings from both mother-tongue and second-language research dealing with the topic of corrective feedback. This will serve as a framework for the inventory and typology of the different ways of indicating and correcting errors found in first and second language teaching practices, either congruent with or expanding upon the teaching practice of the school subject Croatian Language. Through the analysis of current research on the acquisition of Croatian as a mother tongue, typical spelling errors of primary school pupils will be presented. Different ways of indicating and correcting errors will be highlighted in these examples.

Damir Horga

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

damir.horga@ffzg.hr

NEFONEMSKI GLASNIK [ə] U HRVATSKOM SPONTANOM RADIJSKOM GOVORU

Govornik u spontanom govoru osim namjeravane obavijesti odašilje i obavijesti o procesu govorne proizvodnje. Taj se proces uglavnom odvija glatko, ali može biti praćen oklijevanjima, praznim stankama, duljenjima glasnika, pogreškama i ispravljanjima ili punim stankama, tj. nefonemskim glasnikom [ə]. Navedene govorne disfluentnosti ukazuju na poteškoće u govornoj proizvodnji i govornik ih upotrebljava kako bi dobio na vremenu radi domišljanja, oblikovanja i nastavljanja svog izričaja. U ovom je radu na uzorku spontanog govora 10 govornika na Prvom programu hrvatskog radija (formalni govorni stil) i 10 govornika na zagrebačkom Studentskom radiju (neformalni govorni stil) u trajanju od 100 minuta (po 5 minuta govora za svakog govornika) koji su kao gosti sudjelovali u radijskim intervjuima analizirana učestalost, trajanje i distribucija nefonemskog glasnika [ə] s obzirom na njegov položaj u artikulacijskom zglobu i u sintaktičkoj strukturu izričaja. Također, promatrano je trajanje nefonemskog glasnika [ə] s obzirom na trajanje ne fluentnih odsječaka koji mu prethode ili ga slijede. Govorni je uzorak transkribiran i analiziran u programu Praat. Izračunata je osnovna statistika promatranih varijabla i značajnost njihove razlike u analiziranim uzorcima govora. Istraživanje je pokazalo da postoje značajne razlike u uporabi nefonemskog glasnika [ə] s obzirom na ove dvije vrste radijskog programa (formalni i neformalni stil govora) te s obzirom na njegovu distribuciju u sintaktičkoj strukturi govornog izričaja.

NON-PHONEMIC SOUND [ə] IN CROATIAN SPONTENOUS RADIO-BROADCASTING SPEECH

Apart from communicating intended information, the speaker sends information about his or her speech production process. Its performance is usually fluent but some kind of difficulties can be present. Hesitations, silent pauses, lengthening of sounds, speech errors and corrections, filled pauses, i.e. non-phonemic sounds [ə] can occur in speech. They are caused by the speaker's difficulties in his speech production process. The speaker uses them to overcome the difficulties and to gain necessary time to plan and formulate the following content of his utterance. In the present research the 100 minute speech sample (5 minutes per each subject) of 10 speakers in the First programme of Croatian radio (formal style of speaking) and 10 speakers of Zagreb Student radio (informal style of speaking) participating in interviews was analysed. The frequency of appearance, duration and distribution in the utterance syntactic structure of the non-phonemic sound [ə] and its duration in the articulatory joints were analysed. The duration of the non-fluent segments preceding and following the non-phonemic sound [ə] were also investigated. The speech sample was transcribed and analysed in speech computer program Praat. The basic statistic of the investigated variables and the significance of their differences in two samples (formal and informal style of speaking) were calculated. The research showed that significant differences in use of the non-phonemic sound [ə] in two investigated radiobroadcasting programs and also depending on the syntactic structure of the utterance are present.

Josipa Korljan Bešlić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

jkorljan@ffst.hr

POSVOJNI PRIDJEVI I KATEGORIJA ŽIVOSTI IZ PERSPEKTIVE POUČAVANJA INOJEZIČNOGA HRVATSKOGA

Gramatike i jezični priručnici hrvatskoga jezika pridjeve različito klasificiraju. Tradicionalna podjela na opisne, gradivne i posvojne pridjeve sada se mijenja te je kod nekih autora riječ o šest skupina posvojnih sufikasa; negdje se sufiksi određuju prema konkretnim ili apstraktnim relacijskim značenjima, a u novije vrijeme dijele se tek na opisne i odnosne, gdje su posvojni podvrsta odnosnih (Babić, Marković). Također, i sama kategorija posvojnosti heterogena je. U prvom dijelu rada istražiti će se dosadašnja istraživanja i zaključci važni za temu. U ovom radu zanima nas atributna posvojnost izražena posvojnim pridjevima i imenicom u genitivu iz perspektive inojezičnoga govornika i način na koji je ta vrsta atributne posvojnosti prikazana u najzastupljenijim udžbenicima inojezičnoga hrvatskog, imajući u vidu kategoriju živosti. S obzirom na to da gramatike, priručnici i udžbenici najčešće navode najučestalije primjere i najčešće situacije, cilj je ovoga rada pokušati razjasniti na koji način pristupiti situacijama kada inojezični govornik hrvatskoga jezika analogijom ne može odabrati pravilni oblik (primjerice maslinovo / bućino ulje; Dan žena / ženski dan / ženin dan), s posebnim osvrtom na tvorbu pridjeva nastalih od biljaka i životinja. Stoga središnji dio rada analitički istražuje konfliktne jezične situacije iz perspektive inojezičnoga govornika hrvatskoga jezika. Saznanja o izražavanju atributne posvojnosti posvojnim pridjevima, pri čemu je kategorija živosti iznimno važna, prikazat će se kroz prizmu strategija učenja i poučavanja (Pratt), pokušavajući odgovoriti na pitanje na koji način inojezičnim govornicima hrvatskoga jezika morfološki približiti kompleksnu kategoriju posvojnosti.

POSSESSIVE ADJECTIVES AND CATEGORY OF ANIMATE AND INANIMATE FROM PERSPECTIVE OF TEACHING CROATIAN AS L2

Different Croatian grammar and language manuals classify adjectives differently. Traditionally, there are two types of adjectives: descriptive, and possessive adjectives. That classification has changed and some authors differentiate 6 groups of suffixes. Some authors classify suffixes according to specific and abstract meaning, and recently, some authors write only about descriptive and relational adjectives, where possessive adjectives are only one type of relational adjectives (Babić, Marković). Also, the category of “possessiveness” by itself is also heterogeneous. In the first part of this paper, the existing papers on this topic will be analysed. In this paper the attributive possessiveness expressed in possessive adjectives and nouns in genitive will be in focus, from the perspective of a second and foreign language speaker, as how is that kind of attributive possessiveness shown in the most eminent Croatian language textbooks, taking into consideration the category of animate and inanimate. Grammar and language manuals usually take the most common examples and cases. Therefore, this paper wants to show how to approach different situations when L2 speaker can’t choose the right grammatical form by analogy, especially when talking about plants and animals. Therefore the central part of this paper analyses those kinds of language situations from the L2 speaker perspective. Findings on expressing attributive possessiveness through possessive adjectives, where the category of animated and inanimated is very important, will be shown through the prism of teaching and learning perspectives (Pratt) in an attempt to answer the question on how to explain, morphologically, the complex category of possessiveness.

Dunja Pavličević-Franić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dunja.pavlicevic-franic@ufzg.hr

USVAJANJE HRVATSKOGA JEZIKA U KONTEKSTU KONSTRUKCIJSKE GRAMATIKE

Recepcija jezičnih sadržaja jezgri je dio obrazovnoga procesa. U materinskom jeziku taj se informacijski fenomen dodatno uslođuje jer osim priopćajne uloge, jezik postaje izvor znanja te način prenošenja znanja. Svaki se proces učenja temelji na usvajanju jezičnih struktura koje se mogu promatrati kao konstrukcije određenog izraza i pridruženog značenja. U ranojezičnom razdoblju, uz izraz i sadržaj jezičnoga znaka, recepcija jezičnih sadržaja uključuje i uporabu. Pritom se odnos gramatike, semantike i pragmatike, rješava svakodnevnom komunikacijom u kojoj je semantika prije gramatike, a pragmatika prije normiranosti (Pavličević-Franić, 2011). Kao primjer recepcije jezičnih sadržaja predlaže se ovladavanje jezičnim strukturama u okviru konstrukcijske gramatike. Riječ je o teorijskom okviru koji donosi integracijski pristup sintaktičkoj i semantičko-pragmatičkoj informaciji. Jezična se struktura usvaja kao jedinstvo forme i sadržaja, odnosno konstrukcijska jedinica određena oblikom, značenjem i uporabom (Tomasello, 2003). Značenje ne proizlazi nužno iz značenja pojedinih sastavnica nego je rezultat integriranja leksema u značenje konstrukcije (Goldberg, 1995). Dakle, učenje gramatičkih sadržaja nije samo generiranje gramatički točnih rečenica, nego je težište na stvaranju uporabno prihvatljivih jezičnih struktura. Uključivanje konstrukcijskoga pristupa u proces učenja hrvatskoga jezika, omogućit će uspješnije ovladavanje novim sadržajima u suodnosu s dijelovima gramatičko-semantičkih polja učenicima već poznatih konstrukcija. Tako se postiže viša razina lingvističke i leksičke kompetencije te povećava komunikacijska sposobnost učenika.

ACQUISITION OF CROATIAN LANGUAGE IN THE CONTEXT OF CONSTRUCTION GRAMMAR

The reception of mother tongue is the core part of the educational process because besides the communicative role the language becomes a source of knowledge and a manner of knowledge transmission. Each learning process is based on language structure acquisition that can be seen as construction of a certain expression and affiliated meaning. In early language period the language reception also includes the competence for use. The correlation between grammar, semantics and pragmatics is solved during daily communication in which semantics is prior to grammar and pragmatics comes before normativity (Pavličević-Franić, 2011). As an example of language reception, it is proposed to master the language structures within the construction grammar. It is a theoretical framework that brings an integration approach to syntactic and semantic-pragmatic information. The language structure is acquired as a construction unit determined by its form, meaning and use (Tomasello, 2003). The meaning does not necessarily derive from the meaning of particular constituents, it is the result of the integration of lexeme in the meaning of construction (Goldberg, 1995). Learning grammatical content is not just generating grammatically correct sentences but focuses on creating the usable language structures. Including the constructive approach to the process of Croatian language learning will enable a more successful mastering of new contents in relationship with the parts of the grammatical-semantic fields of constructions that students are already familiar with. This leads to a higher level of linguistic and lexical competence and increases the communicative ability of students.

Olja Perišić

Università degli studi di Torino, Italia

olja.perisic@unito.it

KORPUSI U NASTAVI HRVATSKOG JEZIKA KAO STRANOG

U radu ćemo se baviti mogućnostima upotrebe jezičkih korpusa u nastavi hrvatskog jezika kao stranog. U naučnim istraživanjima većih svetskih jezika već godinama se intenzivno proučava upotreba korpusa u nastavi ali i u okviru sociolingvističkih istraživanja, leksikografije, prevođenja itd. Imajući u vidu da nove generacije studenata svakodnevno koriste digitalne uređaje u komunikaciji i na studijama, i sama glotodidaktika bi trebalo da se uskladi sa savremenim tehnološkim kretanjima u ovoj oblasti. Rezultati do kojih se dolazi korpusnim pretragama mogu biti kvantitativni, preko frekvencijskih lista i statističkih analiza, i kvalitativni, preko konkordanci i kolokacija. Princip po kojem se pojedine reči češće pojavljuju u kontekstu, tzv. *idiom principle* (Sinclair 1991) omogućava usvajanje leksike u kontekstu a ne izolovano. S obzirom na to da se kolokacije ne podudaraju u različitim jezičkim sistemima, ovaj način učenja umanjuje mogućnost interferencija sa maternjim jezikom. Didaktika corpus-based koja za cilj ima proveru i integrisanje postojećih znanja uz mogućnost eventualnih neočekivanih otkrića, *serendipity* (Bernardini 2000, Wilkinson 2007) ne isključuje mogućnost korišćenja tradicionalnih sredstava u nastavi (rečnici, gramatike itd.). Cilj rada je da se predstavie postojeći korpusi hrvatskog jezika i mogućnost njihove pretrage i direktnog korišćenja u nastavi tokom samostalnog pretraživanja jezika od strane učenika ali i od strane predavača koji će u njima naći bogat izvor primera za kreiranje vežbi i autentičnog nastavnog materijala koji se može prilagoditi različitim nivoima učenja jezika.

CORPORA NELLA DIDATTICA DI CROATO COME LINGUA STRANIERA

Nel presente lavoro ci occuperemo delle potenzialità di utilizzo dei corpora nell'insegnamento del croato come lingua straniera. La ricerca scientifica nell'ambito delle maggiori lingue da anni si dedica all'uso dei corpora nella didattica, ma anche nella sociolinguistica, lessicografia, traduzione ecc. Visto che le nuove generazioni di studenti usano la tecnologia digitale nella loro comunicazione quotidiana e negli studi, anche la glottodidattica dovrebbe allinearsi al corrente sviluppo tecnologico in questa disciplina. Le ricerche sui corpora permettono di ottenere risultati quantitativi (liste di frequenze e analisi statistiche) e qualitativi (concordanze e collocazioni). L'*idiom principle* (Sinclair 1991), secondo il quale le parole spesso co-occorrono nell'uso, permette l'apprendimento del lessico nel contesto e la riduzione delle interferenze con la lingua materna. La didattica corpus-based che consiste nella verifica e nell'integrazione delle conoscenze già esistenti, con eventuali scoperte inaspettate, *serendipity* (Bernardini 2000, Wilkinson 2007), non esclude l'utilizzo degli strumenti didattici tradizionali (dizionari, grammatiche ecc.). Lo scopo di questo lavoro è rappresentare i corpora per la lingua croata e le possibilità del loro uso nell'insegnamento tramite la ricerca diretta e indiretta. Da una parte gli studenti esplorano la lingua in modo autonomo, dall'altra gli insegnanti trovano nei corpora una ricca risorsa, utile per creare esercizi e materiale didattico autentico che si può adattare a diversi livelli di studio.

Dean Slavić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dean.slavic@gmail.com

**BIBLIJSKI INTERTEKST U BUDAČOVU *OGNJIŠTU*:
INTERPRETACIJA I METODIČKI PRISTUP**

Hipoteza članka govori o bitnoj ulozi biblizama u odredbi temeljnih stavova središnje inteligencije djela, karakterizacije likova i žanrovskih odrednica romana. Stoga će se prikazati posljedice različitih krajeva djela usporedbom rukopisne i konačne inačice, a istražiti će se i biblizmi u aspektu triju ključnih likova i fabule. Mogućnosti primjene René Girardova ustroja žrtvenoga jarca (scapegoat mechanism) u tumačenju romana također će biti istražene. Interpretacija će naglasiti i filosemitske motive u tekstu. Bit će prikazani i tumačeni stavovi rane kritike glede mogućih katoličkih ili nekatoličkih odrednica djela (Ivo Lendić, Stanko Petrov) te s time povezane odrednice novijih prosudbi etičke karakterizacije ključnih likova, poglavito udovice Anere (Vinko Nikolić, Dubravko Jelčić, Krešimir Nemec). Glede metodičkoga obzora, predložit će se postupci povezani s čitanjem sa zadatkom, učeničkom raspravom, sudištem likovima i esejima o interpretiranim elementima.

BIBLICAL MOTIFS IN BUDAK'S NOVEL *THE HEARTH*

The article's hypothesis supposes important role of biblical motifs in development of crucial attitudes of the central intelligence of the work, characters' traces and genres. Aftermaths of the two different work's endings (in manuscript and in the final printed version), the role of three main characters and the plot progress will be discussed. The article examines presence of René Girard's scapegoat mechanism and pro-Semitism in certain motifs also. Attitudes of early criticism regarding possible Catholic or outside Catholic symbols (Ivo Lendić, Stanko Petrov) and more recent adjustments regarding leading characters, especially the widowed Anera, are both related to ethical issues. Methodological approach suggests reading tasks, students' debate, classroom court to characters and essays on the elements discussed.

Lesja Steblina

*Institut filologije Kijevskog nacionalnog sveučilišta „Taras Ševčenko”, Kijev,
Ukrajina*

steblyna_lesja@ukr.net

Lesja Petrovska

*Institut filologije Kijevskog nacionalnog sveučilišta „Taras Ševčenko”, Kijev,
Ukrajina*

lesja_petrovska@yahoo.com

**HRVATSKI JEZIK NA KIJEVSKOM SVEUČILIŠTU „TARAS
ŠEVČENKO” – VISOKOŠKOLSKA TRADICIJA U OZRAČJU
ZAHTJEVA SUVREMENOG DOBA**

Hrvatski jezik i književnost kao glavni dio dvostruke specijalizacije „hrvatski i ukrajinski jezici i književnosti” kontinuirano se poučava na Kijevskom nacionalnom sveučilištu „Taras Ševčenko” od 1993. godine. U prethodnome razdoblju razvoja Kijevske slavistike, od 1973., spoznaje o njima su se stjecale tijekom poučavanja gramatike srpskohrvatskoga/hrvatskosrpskoga jezika, djela hrvatske književnosti, a govorne vještine – na vježbama lektora i u jezičnoj sredini za vrijeme preddiplomske prakse na Sveučilištu u Zagrebu. Ukrajinski studenti upisuju kroatistiku jednom u na dvije godine, grupe su u prosjeku od 8 ljudi. Hrvatski se jezik uči od početne razine, od 3. semestra počinje sustavno poučavanje fonologije, morfologije, sintakse, stilistike. Hrvatska književnost je podijeljena na razdoblja i predložena je najpoznatijim hrvatskim piscima i njihovim najvažnijim djelima. Za vrijeme studija obavezno se izučava i drugi slavenski jezik – češki ili poljski. Zahvaljujući podršci Hrvatske gotovo svi studenti dobiju mogućnost otići u Hrvatsku preko programa Erasmus+ ili bilateralne razmjene i studirati tamo na najboljim sveučilištima. U novijim prilikama traženja načina privlačenja studenata, reformiranja ukrajinskog obrazovnog sustava, prilagođavanja pragmatičnim zahtjevima suvremenog doba, Katedra slavenske filologije za slaviste-kroatiste nudi različite nove nastavne predmete koji bi im omogućili ozbiljnu pripremu te budući uspješan rad prevoditeljima, znanstvenicima, diplomatima, profesorima.

ХОРВАТСЬКА МОВА У КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА - ТРАДИЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ У АТМОСФЕРІ ВИМОГ СУЧАСНОСТІ

Хорватська мова і література як головна частина подвійної спеціалізації «хорватська і українська мова та літератури» безперервно вивчається у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з 1993 року. У попередньому періоді розвитку київської славістики, з 1973 року, уявлення про них склалися через вивчення граматики сербохорватської/хорватськосербської мови, творів хорватської літератури, а мовленнєві навички здобувалися на практичних заняттях з лекторами і у мовному середовищі під час переддипломної практики у Загребському університеті. Українські студенти вступають на хорватистику один раз на два роки, групи складаються у середньому з 8 осіб. Хорватська мова вивчається з початкового рівня, після 3 семестру починається системне вивчення фонології, морфології, синтаксису, стилістики. Хорватська література поділена на періоди і представлена найвідомішими хорватськими письменниками та їх найважливішими творами. За час навчання обов'язково вивчається друга слов'янська мова - чеська або польська. Завдяки підтримці Хорватії майже всі студенти отримують можливість поїхати до Хорватії по програмі Еразмус + або по білатеральному обміну. У нових обставинах пошуку способів заохочення студентів, реформування української освітньої системи, пристосування до прагматичних потреб сучасної доби кафедра слов'янської філології пропонує славістам-хорватистам нові навчальні предмети, які б забезпечили їм серйозну підготовку та майбутню успішну працю перекладачами, науковцями, дипломатами, викладачами.

Mirela Šušić

Odjel za kroatistiku Sveučilišta u Zadru

msusic@unizd.hr

ZNANSTVENA I ŠKOLSKA INTERPRETACIJA U NASTAVI KNJIŽEVNOSTI

Interpretacija je poseban način razumijevanja i prikazivanja književnog djela, ponekad ju je teško razlikovati od književnoteorijske analize i kritike. Međutim, analizom se književno djelo raščlanjuje na sastavne dijelove kako bi se moglo sagledati u svojoj složenosti, dok je kritika postupak koji teži ocjeni kvalitete književnog djela, a interpretaciji je zadaća otkrivanje unutarnjih zakonitosti strukture književnog djela. Interpretirati znači logičkim putem prikazati estetsku bit književnog djela i osvijetliti njegovu umjetničku osebnost i osobitost, upravo ostvarenu u njegovoj jedinstvenosti i neponovljivosti. Kako je književno djelo kao umjetnina „živo” i kao takvo neiscrpno, ne iznenađuje činjenica kako ni do danas u književnoj znanosti ne postoji apsolutna teorija interpretacije s opće prihvaćenim logičkim pojmovnim aparatom. Tako se tumačenje književnog teksta temelji na više različitih književnih teorija koje upravo raznolikošću i međusobnim nadopunjavanjem svojih različitih teorijsko-metodoloških stavova obogaćuju književnu znanost i osvjetljuju književna djela koja nisu nikada „do kraja” interpretirana, niti po svojoj biti mogu biti. Znanstvena interpretacija postupak je kojim se dolazi do znanstvene spoznaje čija se vrijednost može afirmirati ili negirati metodološki usustavljenim književnoznanstvenim diskursom, može se baviti pojedinačnim elementom književnog djela i pretpostavlja novost. Školska interpretacija ima odgojno-obrazovnu svrhu, bavi se svim bitnim elementima književnog djela i ne mora pružati novost, ali s obzirom na mogućnost njezine primjene u nastavi književnosti na svim stupnjevima obrazovanja od osnovnoškolskog do visokoškolskog stupnja, može dovesti do znanstvene interpretacije.

SCIENTIFIC AND SCHOOL INTERPRETATION IN TEACHING LITERATURE

Interpretation is a special way of understanding and presenting a literary work, sometimes it is difficult to distinguish it from literary analysis and criticism. However, by analyzing the literary work is broken down into constituent parts so that it can be seen in its complexity, while criticism is a procedure that seeks to evaluate the quality of a literary work, and its interpretation is to reveal the internal legalities of the structure of a literary work. Interpreting means logically illustrating the aesthetic essence of a literary work and illuminating his artistic peculiarity and peculiarity, precisely achieved in his uniqueness and inimitability. As the literary work as art is „alive” and as such inexcusable, it is not surprising that there is no absolute theory of interpretation in the literary science until now with the generally accepted logical conceptual apparatus. Thus, the interpretation of the literary text is based on a variety of literary theories, which through the diversity and complementarity of their various theoretical-methodological attitudes enrich the literary science and illuminate the literary works that have never been interpreted or endured by their being. Scientific Interpretation is a process by which a scientific discovery can be affirmed or denied by a methodologically established literary-scientific discourse, can be dealt with by the singular element of the literary work and presupposes novelty. School interpretation has educational purpose, deals with all the essential elements of a literary work and does not need to provide any novelty, but given its ability to apply it in the teaching of literature at all levels of education from elementary to higher education, it can lead to scientific interpretation.

Jelena Vignjević

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

jelena.vignjevic@ufzg.hr

KONTAKTNI SINONIMI U SLUŽBI POUČAVANJA SREDINOM 19. STOLJEĆA

U ovome radu razmatra se eksplikativna i didaktička uloga kontaktnih sinonima u dvjema hrvatskim početnicama iz devetnaestog stoljeća. To su: *Knjizica imenah za seoske ucionice po cesarsko-kraljskim derxavam*, neautorizirana knjižica objavljena u Zadru 1847. godine, te *Mala čitanka za početnike*, autora Bogoslava Šuleka, objavljena 1850. godine u Zagrebu. Kao onodobni školski priručnici obje su početnice pisane hrvatskim jezikom utemeljenim na štokavskome narječju, odnosno standardnim jezikom. Ipak, kako su nastale u vremenu kodificiranja hrvatskoga jezičnog standarda, one u znatnoj mjeri uključuju i hrvatska narječja, prije svega kako bi osigurale razumljivost kod raznodijalektnih govornika kojima se obraćaju, odnosno učenika. Ta je njihova namjera najočitija u čestoj uporabi kontaktnih sinonima – sinonimskih parova i sinonimskih nizova u kojima su leksemi iz triju hrvatskih narječja (čakavskoga, kajkavskoga i štokavskoga) najčešće povezani veznikom *ili*. U radu su ti sinonimi opisani i analizirani s ciljem da se istraži uloga kontaktnih sinonima u kontekstu poučavanja i opismenjavanja hrvatskim jezikom te u kontekstu prihvatanja i učvršćivanja standardnoga hrvatskog jezika tijekom 19. stoljeća.

INTER-DIALECTAL SYNONYMS IN THE CONTEXT OF TEACHING IN THE 19TH CENTURY

This paper deals with the explicative and didactic role of inter-dialectal synonyms in the two Croatian nineteenth-century primers: *Knjizica imenah za seoske ucionice po cesarsko-kraljskim derxavam* (1847) and *Mala čitanka za početnike* (1850). As contemporary teaching manuals, both primers are written in Croatian language based on the Stokavian dialect, i.e. Croatian standard language. However, as they occur in the time of codification of Croatian language standard, they also consider Croatian dialects, primarily to be understood by students - speakers of various Croatian dialects. This is evident in the frequent use of inter-dialectal synonyms – synonym pairs in which the lexemes from three Croatian dialects (Chakavian, Kajkavian, and Stokavian) are most commonly associated with the conjunction *or*: In this paper, these synonyms are described and analyzed in order to investigate the role of inter-dialectal synonyms in the context of literacy teaching and in the context of acceptance and consolidation of the Croatian standard language in the 19th century.

Karol Visinko

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

kvisinko@ffri.hr

**(MULTI)MEDIJSKI METODIČKI SUSTAV U POUČAVANJU I
UČENJU HRVATSKOGA JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI**

U metodičkoj su teoriji za područje hrvatskoga jezika i književnosti temeljito prikazani i obrađeni sljedeći metodički sustavi: dogmatsko-reproduktivni, reproduktivno-eksplikativni, interpretativno-analitički, analitičko-eksplikativni, problemsko-stvaralački i korelacijsko-integracijski (Rosandić 1986; Težak 1996). U novijoj se metodičkoj literaturi proširuje popis metodičkih sustava u skladu sa suvremenim potrebama i interesima. Riječ je o komunikacijskome, otvorenom, timskom i multimedijском metodičkom sustavu u nastavi književnosti (Rosandić 2005). U radu se ponešto govori o svakom od tih sustava, no u središtu je pozornosti multimedijски metodički sustav, i to ne samo u nastavi književnosti. Objašnjava se odnos medijskoga i multimedijskoga, što je razvidno u pisanju pojma (multi)medijski. Opisuju se i popisuju obilježja i vrednuje primjena (multi)medijskoga metodičkog sustava u poučavanju i učenju hrvatskoga jezika i književnosti. Teorijsko istraživanje polazi od zahtjeva za medijskim sadržajima u kurikulumu (2019), zatim potrebom za digitalnom kompetencijom kao jednom od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje (Visinko 2014) te sastavnica multimedijске didaktike (Matijević i Topolovčan 2017). Rad potvrđuje nužnost, važnost i vrijednost (multi)medijskoga metodičkog sustava u procesu razvijanja učenikove i učiteljeve /nastavnikove digitalne kompetencije, ali i upozorava na opasnost od nefunkcionalne primjene toga sustava. Cjelovita teorijska obradba trebala bi osigurati (multi)medijskomu metodičkom sustavu primjereno mjesto među ostalim metodičkim sustavima jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja te poticati razvijanje njegove funkcionalne uporabe.

A (MULTI)MEDIA METHODOLOGICAL SYSTEM IN TUTORING AND TEACHING OF CROATIAN LANGUAGE AND LITERATURE

The following methodological systems have been thoroughly described and covered in methodological theory concerning Croatian language and literature: reproductive-explicative, interpretive-analytical, problem-creative and correlational-integrative (Rosandić 1986; Težak 1996). More recent methodological literature expands the list of methodological systems, reflecting contemporary needs and interests. The additions include the communication, open, team-based and multimedia methodological systems in teaching literature (Rosandić 2005). The present paper covers each of these systems, but places an emphasis on the multimedia methodological system, within the field of literature studies and beyond. The relationship between a media and multimedia approach is explained, as evident in the use of the term (multi) media. The characteristics of the (multi)media methodological system are listed and described, and its application in teaching and tutoring of Croatian language and literature is evaluated. The theoretical research stems from demands for media content in the curriculum (2019), as well as the necessity for digital competency as one of the eight key competencies for lifelong learning (Visinko 2014) and components of multimedia didactics (Matijević, Topolovčan 2017). The paper affirms the indispensability, importance and value of the (multi)media methodological system in the process of developing students' and teachers' digital competencies, while alerting to the dangers of non-functional application of the system. A thorough theoretical study should provide the (multi)media methodological system its rightful place among other methodological systems of linguistic and literary upbringing and education, and encourage the development of its functional use.

ISBN: 978-953-296-181-2

9 789532 961812